

१२६ ११/५/२६

श्रीमानी वातो

३१०४

वेद
अथर्व वेद

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉમ્પીયુટર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૭૯-૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ડી.સી.મી.ની વાતો

વિષય ૬ : ૩

શ્રીમાની વાતો

Page No 8

લેખક
અવેરચંદ મેઘાણી

૪

II
1926 7/5/1926

55

સોશલ સાહિત્ય અંકિત : રાજકુમાર

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૯૨૪-૨૫

મુદ્રણસ્થાન

દ્વારા પ્રવક્તાલય : રાણપુર.

પહેલી આવૃત્તિ : પ્રત ૨૦૦૦ : ૧૯૨૩

બીજી આવૃત્તિ : પ્રત ૨૦૦૦ : ૧૯૨૬ : માચ

મૂલ્ય : આઠે આના

મુદ્રક અને પ્રકાશક

જી.કે.જી. હાથપાલકાઈ શેઠ

‘શંતની તરણ માતાઓ !

“ ઓ બા ! વાર્તા કહેને ! ” એમ ઝંખી ઝંખીને
રાં બન્ધાં તમને સંતાવતાં હશે. નાનપણમાં ઢાઢીને
થે સાંભળેલી વાર્તા તમને સાંભરતી થે નહિ હોય. કાં
વાર્તા કહેવાની તમને નવરાશ નહિ હોય. વઢી વઢીને
!ખો મારીને તમે બન્ધાંને સુવાડી દેતાં હશે.

આ વખતે ડોશીમા ઘરમાં હોત તો કેવું સુખ થાત !
કીકીને વાર્તા કીધા જ કરત. પણ અરેરે ! કાં તો
મા મરી ગયાં હશે. અને જીવતાં હોય તો કજીઆ
! તમે એમને આઘાં કાઢ્યાં હશે ! ડોશીમા ટક ટક
કરે એ તમારાથી થે’ સહેવાય ?

હવે પસ્તાવો થાય છે ? તો, જ્યો હું પાછી આવું
ટક ટક કરવા નહિ, કીકા કીકીને વાર્તા કહેવા. તમેય
!જશે ને ? એક વખત તમારે પણ ઢાઢી થવું પડશે, હો !

બી.

તમે તરબોડેલી

ડોશીમા.

દેશબંધુ

દેશબંધુ ચિત્તરંજનદાસનું ૨૦૦ પૃષ્ઠનું
વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર.

દેશબંધુનાં તેજસ્વી ભાષણો.

દેશબંધુના જીવનના જૂદી જૂદી ભૂમિ-
કાના ૧૨ ફોટાઓ.

દેશબંધુના 'સાગર સંગીત' કાવ્યનું
શ્રી મેઘાણીકૃત સુમધુર ભાષાન્તર.

ઉંચા કાગળ, નૂતન લેખનશૈલી અને
આકર્ષક રૂપરંગ.

છતાં

મૂલ્ય એક રૂપિયો (૮પાલ ખર્ચ ૦-૩-૦)

નિવેદન

‘ ડોશીમાની વાતો ’ને નવયુગના બાલ-સાહિત્યમાં ઘટિત આદરમાન મળ્યાં છે. નાનાં નાનાં બાલ-બહેનોને આનંદ, એજ અમારા સાહિત્ય મંદિરના આ પરિશ્રમનો સંપૂર્ણ બદલો છે. આઠ મહિના થયાં ચાલી આવતી સતત માગણીને નિરાશ કરવાની સ્થિતિમાંથી અમે આજે મુક્ત થઈએ છીએ.

અને બીજા એક વધાઈ હઈએ: આ વાર્તાઓથી

થાનાં કહાયણ શીખવનારી, આત્મલોગ અને બલિદાનની
 ભાવનાથી ભરપૂર, એવી શુદ્ધ કાઠીઆવાડી રૂપકથાઓનું
 એક આખું જુમળું હાથ લાગ્યું છે. ‘દાદાજીની વાતો’
 નામે એ છપાય છે. પાણીમાં ડુબી ગયેલી ‘સોનાની
 લંકા’ સમાન, વિદ્યુતિના સમુદ્રમાં ગૂમ થયેલી આ
 વાર્તાઓની આખી સુવર્ણ-સૃષ્ટિ નાનાં મોટાં તમામને
 વિહાર કરવાનું બળવન આકર્ષણ દેશે. નાનાં હતાં તે
 દિવસોની કેટલી એ અંધારી રાત્રિઓઃ સળગતી શગડીને
 વીંટળાઈને ઘેઠલાં કેટલાંયે દેહીપ્યમાન બાલ-વદનોઃ અને
 એકાદ બે બચ્ચીયાંને પોતાની ગોઠમાં કામળી વડે લપેટી
 લઈને કાઠીઆવાડી છટાથી વાતાં કહેનાર દાદાજીઃ
 એ બધું ફરી આપણી સ્મૃતિમાં સજીવન બનશે. મેઠી
 ઉમ્મરનાઓ તો છલંગ ભારીને બોલશે કે આહા! આવું
 તો અમે સાંભળેલું! આવતા મહિનામાં જ ‘દાદાજી’ ઉતરી
 પડશે અને કોઈ પણ બનાવટી શૈલીથી નહિ, પણ શુદ્ધ
 દાદા-વાણીમાં જ એ વાતો કરશે.

સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય મંદિર

રાણપુર. ૧૯૮૧ : હાગણ સદ ૧૫

મકાશક.

એક બે વાતો

બાળવાર્તાઓથી ભરપુર ખજાનો આપણા દેશની ડોશીમાઓ પાસે પડ્યો હતો. ધીરે ધીરે ડોશીઓ મરી પુટી. જે રહી તેનો પુટ્ટાપણનો રસ ધરના કંકાસ તરફ ફળી જઈ મલીન બન્યો. બાળકોના કિલકિલાટ બંધ પડ્યા. આજ બાળકોએ વાર્તાને અભાવે જીવનમાંથી કેટલું જવાહીર ગુમાવ્યું છે તેનો આંકડો અદૃશ્ય કે અગમ્ય ભલે હોય ! એક દિવસ સમજાશે કે એ નુકસાની બેસુઆર છે.

બાળકેળવણી કે બાળસાહિત્યની યોજના એવાઓના હાથમાં સોંપાઈ કે જે બાળકોના મનોભાવ સમજી શકે નહિ. પરિણામે બાળસાહિત્ય જેવું કાંઈ ગુજરાતી ભાષામાં રહ્યું જ નહિ. એક દિવસે આપણી આંખ ઉઘડી, જાણ્યા, બાળ-સૃષ્ટિ પર નજર માંડી. બાળકોના ચહેરા પર વહેલી વહેલી વૃદ્ધાવસ્થા દેખી, દુનિયાદારીનાં ડહાપણ દેખ્યાં. પણ કલ્પનાની મસ્તી ક્યાં ક્યાં ઉડી ગઈ ? મનોરથોનાં મોભાં ક્યાં રાખી ગયાં ? સાહસ કરવાની આતુરતા, શૂરાતનના તનમનાટ, એ બધાં ક્યાં સંતાયાં ? આપણને હાવ્યું કે બાળ-સૃષ્ટિમાંથી કાંઈક ખોવાયું છે—કાંઈક રસભર્યું, રમતભર્યું, અદ્ભુત અને આકાશમાર્ગ.

બાળ કેળવણીના કંન ઉદ્યોગ. પાઠશા ને નવી દુનિયા. એવા બાળ કેદીશો થાય છે. પણ હજી એની એ : દખાતોડ રીયા, એ પાઠશા બેઠા દેરાની થેલછા, અગમ્ય વાતોને નનાં લેખમાં ખોસી ખોસીને કરી દેવાની ઉતાવળ-આજ નવા બાલ સાહિત્યમાં નજરે પડે છે. કંઠસ્થ સાહિત્ય તરફ લક્ષ્ય ખેંચાયું છે. પણ એને નવી ભાષાના અને નવા ભાવોના શબ્દગાર પહેરાવીને બગાડી નાખવામાં આવે છે. નહીં કિનારે કાઢવામાં કે કે પાણીમાં મસ્તી ખેલતાં છોકરાંને ઝરીનો વજનદાર પોશાક પહેરાવ્યા જેવું જ એ ગણાય.

એ બધા સાચો સમજાયો આપણા ગિજીભાઈને. કંઠસ્થ બાળસાહિત્યની સાચી ચાવી એમને જડી ગઈ. એમની સંગ્રહેલી બાળવાર્તાઓ આજે બાળકોને નચાવી રહી છે, અને મોટાં નરનારીઓને ફરી એક વાર બાલ્યાવસ્થાનાં હાસ્ય-આનંદમાં ઉપાડી બાંધે છે.

ગિજીભાઈની વાર્તાઓ હાસ્યમય, વિનોદમય, બુદ્ધિ-ચાતુર્યવાળી, શબ્દચાતુર્યવાળી ને રમતભરી છે. આ સંગ્રહમાં લેખી થયેલી વાર્તાઓમાં અદ્ભૂત રસ છે, કંઈપુરસ છે, કલ્પનાના ખેલ છે, ગાંભીર્ય છે. એવી વાર્તાથી આપણું લોક સાહિત્ય છલોછલ બન્યું છે. અંગ્રેજીમાં એને Fairy Tales-રૂપકથાઓ કહેવામાં આવે છે.

આમાંની કેટલીએક વાર્તા બંગાળાની લોકકથામાંથી લીધેલી છે. એ વાંચતાં જ આપણી જુની સ્મૃતિ ભળે છે ને થાક આવે છે કે એની એ વાર્તા આપણે ત્યાં પણ હતી. હું માનું છું કે લગભગ પ્રજાગોના ફેરફાર બાદ

કરતાં ભૂમિકા એકની એકજ છે. કેમ જાણે એકનાં એક ડોશીમા બન્ને પ્રાંતમાં આથડીને એની એ વાતો કહી આવ્યાં હોય ! ચારસો પાંચસો ગાઉને અંતરે પડેલા પ્રાંતોના હૈયાનાં ઉંઠાણમાં તો એકજ ધબકારા બોલી રહ્યા છે. ભારતવર્ષની એકરાષ્ટ્રતાનો આ પણ એક સબળ પુરાવો કાં ન હોય ? અંગાળાની અંદર બાળ-સાહિત્યની વાડી આજ આપણા રાષ્ટ્ર-જીવનને ખરે ઉન્હાળે ઉગી નીકળી છે. એની લીલી કચારીઓ ભાળીને આપણને-શુભરાતીઓને આપણાં ઉજ્જડ ખેતરોને માટે લગ્નજા જ આવે.

ભાષા તો ડોશીમાની જ રાખવા કાળજી કરી છે. છતાં હું શિક્ષક નથી, બાળકોનાં નિર્ભય-સંગી પણ નથી. શરૂ રહે છે કે સીધે સીધી આ વાતો વાંચીને ન્હાનાં ભાઈ-બહેનો કદાચ પૂરેપૂરી ન સમજે, તેથીજ આ અર્પણ થઈ છે આપણી ભણેલી ગણેલી યુવાન માતાઓને. એ બહેનો રસભર વાંચી શકશે તેની મને અનુભવપૂર્વક ખાતરી છે. અને પછી તો પોતાનાં બાળકની પાસે પોતાની ઢળે એ વાતો કહેવાનું જ બાકી રહે છે.

મારી તો આશા છે કે ન્હાનાં કે મ્હોટાં, નર કે નારી, સહુને આ વાતોમાં રસ પડવાનો. ઠહાપણ, ડગલે ને પગલે તર્ક, દરેક કાર્યમાં બુદ્ધિ, બુક્તિ અને આડમ્બર—એ નિત્યના જીવન-ક્રમથી આપણે કેટલીયે વાર થાકી જઇએ છીએ. ધરતીના સીમાડા વટાવીને ઉંચે ઉડવા આપણી કલ્પના તલસે છે. ફરી બાળપણની રમ્ય સૃષ્ટિમાં મ્હાલવાનું મન થાય છે. તે વેળા આવી અસંભવ જણાતી વાતોમાં

પણ આપણે તક્લીન બનીએ, હુસ્તીએ, ને રકીએ પણ ખરાં.
અને પશુપત્નીઓ ઉપર પણ પ્રીતિ આવે.

બાળકોનાં હૈયામાં ન ઉતરે તેવી કેટલીએક બીનાઓ
આવે ત્યાં સમજાવટ કરવી ઘટે. એ પણ બાળકો
શાળામાં જઈને શીખે તેના કરતાં આવી વાતોમાંથી જ
સમજી લે એટલે જીવનની ઝીણી ઘટનાઓ પણ એની
નજરે આવે. શબ્દો પણ બાળકોને શીખવાય.

મારી આજીજીનો માતાએની પાસેજ છે. એના પ્રે
મદા અંતરમાંથી જ ધાવણીની પેઠે આપોઆપ ઉછળેલી આ
વાર્તાની ધારાઓ છે. કોઈ સાક્ષરે, કવિએ કે પંડિતે નથી
કેહી. એમાં તે જનેતાનું હૃદય નીતરી ચ્યુ છે. જે
જેના એવામાં જેનાંને ધાવણું પાય, તેજ જનેતાએ,
પોતાના સમજણા બચ્ચાને પડખામાં ઘાડીને સૂવા ટાણે
આ હૃદયના ધાવણીની ધારાઓ પણ પાવી જોઈએ. માતા-
એને ક્યારે માલુમ પડશે કે વાર્તા સાંભળવાને કાળે
બાળકનો પ્રાણ કેટલો અધો તરફ છે !

ચિત્રોને માટે તેમજ એ ચિત્રો વાળી વાર્તાઓને
માટે બંગાળનાં એક બાળકપ્રેમી જહેન શ્રીમતી સુખ-
લતાનો આપણે સહુ અહેશાન માનીએ. બંગાળાની લોક
વાર્તાઓના એ ત્રણ સંગ્રહ બહાર પાડી, પોતાનીજ પી-
છીથી ચિત્રો ઉપજાવી, આ અપ્રરિચિતા જહેને બાળકોની
કેટકેટલી સેવા કરી ગણાય !

સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય મંદિર }
રાણપુર. }
તા ૧૮ : ૨ : ૧૯૨૩.

અવેશ્યંક મેધાણી.

સાંકળીયું

વાર્તાનો ક્રમ.	વાર્તાનું નામ.	પૃષ્ઠ
૧	ધંધા	૧
૨	કુલરાણી	૭
૩	બેસવતી કન્યા	૧૩
૪	સોનબાઇ	૨૦
૫	ભાઇ ખડેન	૨૮
૬	દેડકો રાજકુમાર	૩૬
૭	ચુડેલ રાણી	૪૧
૮	રાજકુમાર અને રાજકુમારી	૪૬
૯	સોનાની પુતળી	૫૫
૧૦	નિર્દય આપ્સરા	૬૧
૧૧	હસમુખી	૭૦
૧૨	મયૂર રાજા	૮૦
૧૩	અજબ ચોર	૮૯
૧૪	ગૌરી	૯૫
૧૫	ચંદ્ર અને યુનો	૧૦૫
૧૬	લક્ષ્મી	૧૧૩

સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય શ્રોણુ

સૌરાષ્ટ્ર પત્રની સાથે ત્રણ વર્ષ થયાં ચાલે છે.

‘શ્રોણુ’ના આહુકોને ડેમી આઠ પેજ ૧૫૦૦ પૃષ્ઠ જેટલાં ઉચ્ચ વાંચનના આશરે દરેક પુસ્તકો દર વર્ષે અપાય છે.

આ સાહિત્ય શ્રોણીનાં પુસ્તકો તેનાં સસ્તાપણા અને ઉંચા ધોરણને લઈને લોકોદર પામ્યાં છે તેનાં કેટલાંક પુસ્તકોની તો ખીજી આવૃત્તિ પણ થઈ ચૂકી છે આપને તત્કાળ આહુક થઈ જવા વિનંતિ છે.

દેશમાં વાર્ષિક રૂ. ૫-૦-૦

દેશાવરમાં ,, રૂ. ૭-૦-૦

ઇલા

એક માળીને દીકરી હતી. તેનું નામ ઇલા. ગરીબ ઘરની છોકરી, છતાં ઇલા તો રૂપરૂપનો ભંડાર. સવારે છાબડી લઈને બગીચે ફુલ વીણે, ને પુલમાંથી આખો દિવસ બેઠી બેઠી માળા ગુંથે. સાંજે એના ભાઈ-બાપ એ માળા વેચી આવે, ને એ પૈસામાંથી ગરીબ ઘરનું ખર્ચ નીકળે.

એક દિવસ બગીચામાં આવીને ઇલા જુએ છે તો પુલ ન મળે. પાડોશી લઈ ગયેલાં. ઇલાની આંખોમાં પાણી આવ્યાં. હવે શી રીતે તે દિવસનું ગુજરાન થશે ? કોઈને ઇલાએ ગળે દીધી નહિ. એ તો તળાવને કાંઠે ગઈ. તળાવની અંદર ઘણાંયે રાતાં ને ઘોળાં કમળ ખીલેલાં; કેમ જાણે હંસ બેઠાં હોય ! વાંકી વળીને ઇલા ફુલ તોડવા લાગી. છાબડી છલોછલ ભરીને જ્યાં ઉભી થાય ત્યાં તો કોઈ બોલ્યું, “ ઇલા ! ”

પાછી ફરીને ઇલા જુએ ત્યાં તો પાણીમાં એક મોટો સાપ બેઠેલો. ઇલા ચમકીને ઉભી રહી. એને ણીક લાગી. પણ સાપની માનવીના જેવી વાચા જોઈને એના મનમાં કોતુક થયું. ફરીવાર સાપ બોલ્યો, “ડરીશ મા, ઇલા !

હું એક રાજકુમાર છું. એક સુનિના સાપથી, સર્પ બનીને
આ સરોવરમાં રહું છું. મારાથી માણસો બીજો છે, ને
કોઈ આ કિનારે આવતા નથી. અરેરે ! કેવા માણસનાં
મન ! હું તો કોઈને જરાય કનડતો નથી. પાણીની
અંદર એક મોટો મહેલ છે. એ મહેલમાં જઈને હું
માનવીનું રૂપ લઉં છું મહેલમાંથી નીકળતાં જ મારે
સાપ બની જતું પડે. માછલાંની ને દેડકાંની વાતો મારાથી
સમજાય છે. એ બધાંની સાથે એક એ વાતો કરીને મન
હળવું કરું. પણ ગમે તેમ તો એ એ બધાં તો માછલાં
ખરાં ને ! ને હું તો માનવી. એની સાથે વાતો કરીને
કાંઈ જવાય ? એટલે જ તને કાઈક કહેવાનું મન થાય
છે. તું તે સમજી શકીશ, ઇલા ? "

ઇલાનું મોં ઉઘડ્યું. એ બોલી, "શું કહે છે ? "

સાપ બોલ્યો, મારી સાથે તું વિવાહ કર તને હું
મારી રાણી બનાવીશ. કેટલા કેટલાં મણિમાણિક ને
કેટલાં કેટલાં હીરામોતી તારા હાથમાં સોંપીશ. સુંદરી
ઇલા ! ચાલ મારી સાથે."

સાપની વાત સાંભળીને ઇલાને દુઃખ થયું. મનમાં
થયું કે એની સાથે પાણીની અંદર જઈ, ને જોઈ તો
આવું કે કેવું એનું રૂપ છે, કેવીક એની ધનદોલત છે,
ને કેવોક એનો ઘરસંસાર છે. અરેરે ! એ બિચારાથી
એકલા શી રીતે જવાતું હશે ?

પણ એને બીકે લાગી. કાંઈ એ બોલ્યા વિના એ ઘેર
ચાલી ગઈ. બીજે દિવસે પાછી ઇલા તળાવની પાળે
આવી. કમળનાં પુલ ગઈ કાલ ખુબ ખપેલાં ! પણ ફક્ત

કાંઈ કુલને માટે ઇલા નહોતી આવી. એના મનમાં હતું કે ફરી વાર એ સાપ મળશે.

તે દિવસ પણ સાપ આવ્યો, ને બોલ્યો, “ આવો, આવો, ઇલા ! મારી રાણી ! પધારો ! ”

કેવો દયામણો એનો અવાજ ! બે ડગલાં આગળ ચાલીને ઇલા પાછી થઈ ગઈ. પણ ત્રીજે દિવસે તો ઇલાને ખીંક લાગી જ નહિ. સાપે આવીને બોલાવી કે “ ઇલા ! ” ત્યાં તો તરત છાંયડી ફેંકી દઈને ઇલા પાણીમાં પડી ઇલાને ખીંક ઉપર બેસાડીને સાપ પાણીમાં ચાડ્યો ગયો.

પાણીની અંદર મોટો રાજમહેલ. પણ એમાં કોઈ જે માનવી નહિ ! નોકર, ચાકર, બધાંય માછલાં. નવાં રાણીજી આવ્યાં, એટલે માછલાં તો આનંદમાં ને આનંદમાં નાચવા મંડ્યાં.

સાપે આવીને માનવીનું રૂપ લીધું. એવું રૂપ તો ઇલાએ કોઈ દિવસ નહોતું જોયું. એના મનમાં થયું કે અરેરે ! કેવો કઠોર મુનિ ! ક્યાં છે એ મુનિ ! એને પગે પડીને હું મારા પતિનો શાપ ટાળું. સાપે કહ્યું, “ એ મુનિ તો હિમાલયમાં ગયા. ત્યાંથી પાછા નહિ આવે.”

સાપને ઘેર દિવસ સુખમાં ચાલ્યા જાય છે. ઇલાને બે દીકરા ને એક દીકરી થયાં છે. છોકરાં તો જાણે ચંદ્રના કટકા ! ઇલાના મનમાં થયું કે આહા ! આવું રૂપ શું કોઈની નજરે નહિ પડે ?

ઇલાને ભાઈ-બાપ સાંભર્યાં. સાપને કહ્યું, “ ઘણાંયે

વરસ થયાં મારે પીયર નથી ગઈ. એક વાર જઈ આવું.
મનમાં કોણ જાણે કેવું ચ થાય છે.”

એ સાંભળીને સાપની છાતી થરથરી ઊઠી. એ બોલ્યો,
“ના, ના, ઇલા ! મારી જ્ઞાતી ! જાકંશ મા !”

ઇલા બોલી. “જઈને જ ચાલી આવીશ. સાત દિવસની મુદત કરું છું. ગમે તેમ, પણ માબાપ તો સાંભરે ને !”

સાપ બોલ્યો, “તું જા, પણ છોકરાંને તો નહિ મોકલું.” ઇલાએ કહ્યું, “એ તે કાંઈ ઠીક લાગે ? આવાં ચંદ્રમા સરખાં છોકરાં ! મારાં માબાપ એને જીવે તો ખરાં !”

સાપ કહે, “ભલે જા, પણ ખરાખર સાત દિવસમાં જ પાછી વળજે. મને એકલાં ગમશે નહિ હો ! પાછી આવ ત્યારે તળાવની પાળે આવીને બોલાવજે કે “રાજકુમાર !” એ હું જીવતો હઈશ તો પીઠ ઉપર બેસાડીને લઈ જઈશ. અને સાદ કરીને તને જો દેખાય કે તળાવનું પાણી રાતું થઈ ગયું છે, તો જાણજે કે હું મરી ગયો છું. બીજું, આંહીની કાંઈ ચે વાત ત્યાં કહીશ મા. જરા પણ નહિ. નહિ તો ભુંડું થવાનું.”

ઇલા કહે, “નહિ કહું.”

છીપલીની ગાડીમાં બેસીને છોકરા સાથે ઇલા તળાવની પાળે આવી. કેટલું ચે જવાહીર સાથે લેતી આવી-અપરંપાર મણિ, માણેક, પરવાળાં ને મોતી !

સાપ વળાવા આવ્યો. એની આંખમાં આંસુ આવ્યાં. ઇલા છોકરાને લઈને પોતાને પીયર ગઈ.

* ઇલાના ભાઈ-ભાપ તો ગાંડા ગાંડા થઈ ગયા. એ બોલ્યા, “અરે ઇલા! તું ક્યાં હતી? આટલી બધી માયા તને ક્યાંથી મળી? ક્યા દેશના રાજકુવર સાથે તું પરણી?” ઇલાએ લગારે વાત કરી નહિ.

પછી ભાઈએ ઇલાનાં છોકરાને આથે લઈ જઈને છાનામાનાં પૂછવા લાગ્યા કે “ક્યા રાજાને ઘેર તમે અવ-તર્યો? ક્યાં આવ્યું? એ રાજ? ક્યે માર્ગે? થઈને ત્યાં જવાય?” પણ છોકરાં કાંઈએ બોલ્યાં નહિ, એટલે છોકરાને ઠારે દીધો. તો એ તે કાંઈ બોલ્યાં નહિ. પછી એને યુધ્ધ માર માર્યો. એટલા બધાં માર્યાં કે બાળકોથી ખમાયું નહિ, ને બધું માની ગયો.

ઇલાના ભાઈઓએ તળાવની પાળે જઈને સાદ કર્યો: “રાજકુમાર!” ત્યાં સાપ દેખાણો. સાપને કાંઠે ખેંચી લઈને યુધ્ધ માર મારીને ઠાર કરી દીધો. ભાઈએ છાનામાના ઘેર આવ્યા. મનમાં લાગ્યું કે આ સાપને હાથે કોઈક દિવસ આપણી ખેડેન મરી જાત.

સાત દિવસ વીતી ગયા. સાંજ પડી ગઈ હતી. ગરીબ ભાઈઓને ધન હોલત આપીને ઇલા બાળકોની સાથે તળાવની પાળે આવી. પાળ ઉપરના ઝાડનાં પાંદડાં ધ્રુજતાં હતાં. પવન સુસુ અવાજ કરતો હતો. ઇલાનું હૈયું ખીકમાં ને ખીકમાં ધ્રુજી ઉઠ્યું.

ઇલાએ સાદ પાડ્યો, “રાજકુમાર ”

તળાવનું પાણી કંપી ઉઠ્યું. ઇલાએ જોયું ત્યાં તે પાણી લોહી જેવું રાતું થઇ ગયું. કોઇ આવ્યું નહિ ઇલા માથું પછાડીને મરી ગઇ. છોકરાં પણ “આ, મા,” કરતાં મર્યાં.

પુલરાણી

એક હતી ડાશી. એને દીકરો દીનરી કંઈ નહિ. એના મનમાં એમજ થાય કે અરે રે ! મારે એક દીકરો હોત તો કેવું સાફ થાત ! મંદિરમાં જઈને ડાશી રોજ પ્રાર્થના કરે કે, ‘હે ભગવાન ! એકાદ સંતાન આપો ને !’ એક દિવસ ભગવાન તુષ્ટમાન થઈને ડાશીના સ્વપ્નામાં આવ્યા. આવીને કહે કે ‘ડાશી ! મંદિરનાં પગથીયાં પાસે એક બી પડ્યું છે. તે લઈને તારી વાડીમાં વાવજે. એમાંથી કાંક્રક નીકળશે.’

ડાશીએ તો જઈને જોયું, ત્યાં સાચે સાચ મંદિરનાં પગથીયાં આગળ બી પડેલું. એણે એ બીને પોતાની વાડીમાં વાળ્યું. રોજ ઉઠીને ત્યાં જાય, ને પાણી પાય. એક દિવસ ત્યાં કોટો પુટ્યો. બીજે દિવસે પાંદડાં નીકળ્યાં. એમ રોજ ડાશી સવારે ઉઠીને ત્યાં જાય, ને રોજ ઝાડ મોટું થાય.

એક દિવસ ડાશી જઈને જુએ તો એક ધોળી ધોળી કળી પુટેલી. ડાશીની નજર આગળ જ એ કળી ઉઘડી, ને અંદર જુએ તો કળીના કેશર ઉપર પુલ સરખી એક સુંદર છોડી ઉભેલી. એક આંગળી જેટલી જ

લાંબી છોડી. ડોશી તો રાજી થઈ ગઈ, ને એને ઘેર લઈ ગઈ. એનું નામ પાડ્યું કુલરાણી. એક છીપલીમાં ડોશી ચુલાખના પુલની પાંખડી પાથરે, ને રાજ એમાં કુલરાણીને સૂવાડે.

એક દિવસ રાતે ડોશી કુલરાણીને પુલના બિછાનામાં પોઢાડીને સૂઈ ગએલી. ઘરનાં ખારણાં બંધ હતાં; પણ ઘરની ખાળમાં થઈને એક મોટો દેડકો આંદર આવ્યો. કુલરાણીને જોઈને દેડકાના મનમાં થયું કે “વાહ ! કેવી રૂપાળી કન્યા ! આને મારે ઘેર લઈ જઈ” તો છોકરાં બહુ રાજી થશે.” એમ ધારીને એણે તો આખી છીપલી મોઢામાં ઉપાડી, અને લઈ ગયો પોતાને ઘેર.

તળાવની પાળે એક ઉંડું લોણુ હતું. એમાં દેડકો રહેતો. ઘેર આવ્યો ત્યાં તો કન્યા બચ્ચાં “ડાંઉ ડાંઉ” કરતાં દોડ્યાં આવ્યાં. બાપા કહે કે “ખબરદાર ! કોઈ બોલશે નહીં. આ છોકરી જાગી ઉઠશે. સવારે બધાં ચ એની સાથે રમજો.”

સવાર પડ્યું. કુલરાણી જાગી. જુએ ત્યાં તો ઘેર અંધારું, ટાડું ખરફ જેવું અને ચારે કોર ડાંઉ ડાંઉ. લફ લફ કરતાં રાક્ષસ જેવાં ગ્રાણી દોડાદોડ કરે છે, અને એની સામે મોટા મોટા ડોળા ફાડીને જોઈ રહ્યાં છે. છોડી બિચારી બહુ જ હેબતાઈ ગઈ, ને રેવા લાગી. એને રેતી ભાળીને દેડકાને દયા આવી. તળાવની પાળ પાસે એક કમળનું ઝાડ હતું. એ કમળનાં પાંદડાં ઉપર લાવીને પુલરાણીને બેસાડી.

પા. ૮ : એ કમળના પાંદડા ઉપર લાવીને કુલરાષ્ટ્રીને બેસાડી.

આરે તરફ આસમાની સરોવર, રાતાં રાતાં કમળ ખીલેલાં અને લીલાં પાંદડાંનું આસન હતું. તોયે કુલરાણી રોતી રહે નહિ.

એને રોતી સાંભળીને સરોવરનાં માછલાં લેળાં થયાં, અને પૂછ્યું કે “ શું કામ રહે છે, નાની ઝહેન ! ”

કુલરાણી કહે કે, “ મને આંહીથી બવા દો. ”

માછલાંએ લેળાં થઈને એ પાંદડાની દાંડલી કાપી નાખી એટલે પાંદડું તો તરતું તરતું આલી નીકળ્યું. કુલરાણી પણ માથે જ ઘેઠેલી. ચાલતાં ચાલતાં તળાવની સામી પાળે પહોંચી. ત્યાં કેટલુંયે ઘાસ ઉગેલું. એને ઝાલીને ધીરે ધીરે કાઠે ઉતરી.

કાઠે ઉતરવા બચ છે ત્યાં તો એક નોળીઓ દોડતો આવ્યો, અને કુલરાણીને ઉપાડીને ઝાડની બપોલમાં લઈ ગયો. નોળીઓ જઈને માને કહે, “ મા ! મા ! જો તો કેવું મઝાનું પ્રાણી હું લાગ્યો છું ! મારે એની સાથે પરણવું છે. ”

મા કહે, “ અરરર ! આની સાથે પરણાય ? એને તો એજ પગ, એને પૂછડી ચે નહિ, એને શરીરે રૂંધાં નહિ. છોડી દે, છોડી દે. ”

માએ કહ્યું, એટલે એ ઝિચારો શું કરે ? કુલરાણીને પાછો નીચે મૂકી આવ્યો.

કુલરાણી આખા દિવસની ભૂખી હતી. એની કુલ જેવી કાયા કરમાઈ ગયેલી. ત્યાં તો પડખે જ એણે એક

ઉંદરનું દર જોયું દોશીને ઘેર ઉંદર જોયેલા, એટલે તે બહુ ડરી નહિ. એણે દર પાસે જઈને પૂછ્યું, “અંદર કોણ છે? મને કાંઈ ખાવાનું દેશો?”

એ સાંજીને એક બુઢી ઉંદરડી બહાર આવી. છાંયેને જોઈને એ દોશીને તો બહુ હેત આપ્યું. તરત જ એને અંદર લઈ ગઈ.

ત્યાર પછી કુલરાણી તો ત્યાંજ રહેતી. ઉંદરડી જ્યારે બહાર ચારે લેવા જાય, ત્યારે કુલરાણી ઘરને સાવરણીથી વાળી નાખે, પડખે ખડ ઉગેલું, એમાંથી ખડ લાવીને પથરી પાથરી રાખે, અને ઉંદરડી જે ખાવાનું લાવે તે બેચ જણાં મળીને ખાય. ઉંદરડીને કોઈ સચું નહોતું. ફક્ત એક છછુંદરો કોઈ કોઈ વાર જતો આવતો.

કુલરાણી રોજ ખડ લેવા જતી ત્યારે ત્યાં એક પંખી પડેલું જોઈ પહેલાં તો એને એ પંખીની ખીક લાગી. પણ એણે જોયું કે પંખીની પાંખ તુટેલી છે, એટલે પછી એણે જઈને પંખીની ચારે તરફ ખડનું સુવાળું બિછાતું કરી આપ્યું, એને દરમાથી ખાવાનું લાવીને ખવરાવ્યું.

પછી તો રોજ ઉંદરડી જ્યારે બહાર જાય ત્યારે કુલરાણી પંખી પાસે આવે, બિછાતું કરી આપે, ને ખવરાવે. એમ કરતાં બેચ જણાનો જીવ મળી ગયો. ધીરે ધીરે પંખીની તુટેલી પાંખ સારી થઈ ગઈ. તોપણ પંખી રોજ ત્યાંજ રહેતું કુલરાણીને મૂકીને બહુ આવે એ જાય નહિ.

એક દિવસ ઉંદરડી ક્યાંઈકથી નવાં નવાં લુગડાંના

કટકા ઉપાડી લાવી કુલરાણીને પૂછ્યું કે “આને શું કર-
શો?” ઉંદરડી બોલી, “આ પહેરાવીને તને પરણાવશું.
તારે માટે એક વર ગોતી કાઢ્યો છે. આ મારો ભત્રીજો
છછુંદરો જોયો છે ને? એ કેવો હુશીયાર છે! એનું ઘર તો
આપણા ઘરથી દસગણું મોટું, ને એના કોઠારમાં એટલું તો
ખાવાનું કે એક વરસ સુધી ખુટે નહિ. વળી રૂપાળો કેવો !
આવું મજાનું મખમલ જેવું કાળું ચાંબડું તો કાંઈ ઉંદરને
ન હોય, અને એના શરીરની સુગંધ કેવી ! અત્તર શુભાખ
પણ કુચ્યા.

ઉંદરડી મનમાં બહુ જ હરખાણી. પણ કુલરાણી તો
મોઢે લુગડું ઓઢીને રેવા લાગી. ઉંદરડી ખીન્નદને બોલી,
“સુપ કર ! જો રોઘશ તો કાન ખચકાવી નાખીશ.”

સાંજ પડી, એટલે કુલરાણી છાનીમાની બહાર નીકળી,
ને પંખી લાઇની પાસે ગઇ. બધી વાત સાંભળીને પંખી
લાઇ બોલ્યો, “ચાલ, હું તને મારી પીઠ ઉપર બેસાડીને
આઘે આઘે લઇ જાઉં.” પછી એને લઇને પંખી ઉડવા
લાગ્યું. રાત પડી. આકાશમાં ચંદ્રમા ઉગતો હતો. પંખી
લાઇ અને પુલરાણી એક બગીચા ઉપર થઇને જતાં હતાં.
નીચે જ્યાં નજર કરે ત્યાં તો જાયું કે બગીચામાં એક ઠેકાણે
અપરંપાર રૂપાળાં ફુલ હતાં. કાન માંડીને સાંભળ્યું ત્યાં
એમ લાગ્યું કે તે ઠેકાણેથી બંસીના સૂર આવે છે. પુલરાણીએ.
કહ્યું કે ચાલોને, જોઇએ તો ખર્શ કે ત્યાં શું થાય છે?”

પંખી લાઇએ એને લઇને ધીરે ધીરે એક સુંદર ફુલ
ઉપર ઉતારી, પુલરાણીએ જોયું તો બધાંય ફુલ ઉપર પોતાના
જેવાં જ એક એક પ્રાણી બેઠેલાં. અને એ બધાને પત-

ગીઆના જેવી રૂપળી પાંખો. કોઈ બંસી બનવે છે, કોઈ ગાયન કરે છે, કોઈ નાચી રહ્યાં છે. કુલરાણીને જોતાં જ એ બધાંય એની પાસે આવ્યાં ને બોલ્યાં કે, “તમને અમારાં રાણીજી બનાવશું. તમે બધાં કરતાં વધુ રૂપાળાં છો” પછી બધાંએ એને માથે મુગટ પહેરાવી દીધો, અને નાની નાની બે રૂપેરી આંખ એના કમર ઉપર ચોડી દીધી. આખી રાત બધાં રાણીજીની આસપાસ નાચ્યાં. પરોડીયું થયું ત્યાં તો રાણીજીને ઉપાડીને એ બધી પરીચો પોતાને દેશ લઈ ચાલી. પંખીલાઈને પણ સાથે લઈ લીધો.

બેલવતી કન્યા

એક હોતો રાજા. તેને સાત દીકરા. છ પરણેલા, એક નાને દોકરો કુંવારો. નાના કુંવર રોજ ભણતા બંધ ત્યારે મોટી પાંચ ભાભી આશિષ આપે કે, “ તમારે સોનાની લેખડુ થવું ” નાની ભાભી આશિષ આપે કે, “ તમને બેલવતી કન્યા મળશે. ”

નાનો કુંવર નાની ભાભીને પૂછે કે, “ હું ભાભી ! બેલવતી કન્યા ક્યાં હશે ? ” ભાભી કહે કે, “ આંહીથી સાત દરીયા, ત્યાર પછી એક દેશ, એ દેશમાં એક તળાવ, એ તળાવમાં બેલવતી કન્યા રહે છે. ”

એક દિવસ વહેકો ઉઠીને કુંવર મંડયો ચાલવા. ચાલતાં ચાલતાં સાત દરીયા વળે. ટીને આવ્યો એ તળાવ પાસે. તળાવની પાળે એક ઋષિની ઝૂંપડી હતી. ઋષિને કુંવર પગે લાગ્યો. કુંવરની કે માળ કાયા જોઈને ઋષિએ એને પૂછ્યું. “ તું ક્યાથી આવ્યો, બેટા ? આંહી કેમ આવ્યો ? ” કુંવર કહે, “ આવ્યો છું તો બેલવતી કન્યાને પરણવા. ” ઋષિ કહે, “ જો, આ સામે તળાવ. આ તળાવની વચ્ચે એક ટાપુ છે. ટાપુની ઉપર બેલ કળતું એક ઝાડ છે. એ ઝાડ ઉપર એક જ

બેલફળ ટીંગાય છે. એમાં સુની છે બેલવતી કન્યા. એ ઝાડની આસપાસ રાક્ષસોની ચોકી છે. તારે તળાવમાં પડીને. એકજ પ્રવાસે ટાપુ ઉપર પહોંચવાનું. ત્યાં એક બકડું બાંધ્યું છે તે પેલા રાક્ષસોની આગળ મૂકવાનું. રાક્ષસો બકડું ખાવા માડશે, એટલે ઝાડ ઉપર ચઢીને બેલનું ફળ તું તોડી લેજે. પછી પાછો પાણીમાં પડીને આહી આવજે. પણ ક્યાન રાખજે, આ બધું કામ એક પ્રવાસે કરવાનું છે. પ્રવાસ નીચા મેલીશ તો રાક્ષસો ખાઈ જશે.”

રાજકુવર હિમ્મત હાર્યો નહિ. એક પ્રવાસે બેલફળ લઈને ઋષિ પાસે આવ્યો. ઋષિએ કહ્યું, “બેટા જ તારે દેશ. ઘેર જઈને એ ફળ ભાંગજે. અંદરથી રૂપાળી એક કન્યા નીકળશે. પણ ખબરદાર, રસ્તામાં ક્યાંય ફળ ભાંગીશ મા.”

કુંવર પાછો આવ્યો, સાંજ પડી, ને એક સરોવર આવ્યું. આખા દિવસનો થકયો પાક્યો હતો. મનમાં થયું કે હે ને આટીજ આરામ કરું.

રૂપાળું સરોવર. કાંઠે લીલાં ઝાડ ઉભેલાં. પાંખી બધાં કહોલ કરી રહ્યાં છે. પણ કુંવરની ધીરજ તે કેમ રહે? એને એકલું ગમતું નહોતું. મનમાં થયું કે ઋષિ મહારાજે નકામી ના પાડી છે. આ ફળ ભાંગીને પેલી કન્યાને બહાર કાઢું ને વાતોચીતો થાય, આનંદ પડે ને રાત નીકળી જાય.

કુંવરે ફળ ભાગ્યું. અંદરથી બેલવતી નીકળી. રૂપ રૂપના ભંડાર. કુંવર કહે કે “રાણીજી ! હું થાકી ગયો છું.” કન્યા કહે, “મારા બોળામાં માથું રાખો, ને પોલી

જાઓ.” માથું રાખીને કુંવર પોઢી ગયો. બેલવતી તો એ પોઢેલા પતિનું મ્હોં જોતી જાય, ને મનમાં મલકાતી જાય.

એટલામાં એક લુહારની બાયડી બેડું લઈને ગામ-માંથી પાણી ભરવા આવી, બેલવતીને પૂછ્યું, “તમે કેણુ છો, બાઈ! આ તમારે શું થાય?”

બેલવતી કહે “આ રાજકુમાર છે. એની સાથે મારાં લગ્ન થવાનાં.”

એ સાંભળતાં લુહારની બાયડીની દાનત બગડી. કપટ કરીને તે બોલી, “બાપુ! તમે તો સુખીઆં છો! ભગવાન તમારું ભકું કરજો હું તો અભાગણી માંદી મરું છું. મારી સાસુએ પરાણે પાણી ભરવા મેલી છે. અરેરે! હું આ તળાવમાંથી આખું બેડું શી રીતે બહાર કાઢીશ?” એમ કહીને એણે બેડું બેડું રેવા માંડ્યું.

બેલવતીને દયા આવી. એ બોલી. “બહેન દયો, હું તમને બેડું ભરી આવી દઉં.” એમ કહીને, પોતાના સ્વામીના માથા નીચે રેશમી લુગડાં મૂક્યાં, ને બેડું લઈને તળાવમા ઉતરી. લુહારની બાયડી છાન્નામાની પાછળ પાછળ ગઈ, ને બેલવતી જ્યાં પાણી ભરવા જાય, ત્યાં તો એક ધક્કો માર્યો, એટલે બેલવતી તળાવમા ડુબી ગઈ.

લુહારની બાયડીએ આવીને રાજકુંવરનું માથું પોતાના બેળામાં લઈ લીધું. રાજકુંવર જાગીને જુએ છે ત્યાં તો રૂપાળી બેલવતીને બહલે કહરૂપી-કાળી કાળી બાઈ બેઠી છે. એના મનમાં થયું કે અરેરે! ઋષિ મહારાજનું કહેવું ન માન્યું. રસ્તામાં બેલવતીને બહાર કાઢી, એટલેજ

બેલવતીનું રૂપ ફરી ગયું લાગે છે. પણ હવે શું થાય ? હાય હાય ! મેં શા માટે આ ફળ રત્નમાં લાવ્યું ?

એને લઈને કુંવર દેશમાં ગયો. ત્યાં જે ની સાથે પરણ્યો. કુંવરને શું ખબર કે આ બેલવતી નહિ, પણ લુકારની ખાયડી છે !

આમ કરતાં કરતાં ઘણા દિવસ વીતી ગયા. દુશ્વરને કરલુ છે, તે સાને બાઈએ એક દિવસ શિકાર કરતા કરતા એ જ તળાવની પાળે આવ્યા. વચ્ચે બેલ તીને ધક્કો દઈને તે પાણી બાઈએ ડુબાડેલી. તળાવની અંદર બેયુ તો એક કમળનું ફુલ ઉઘરેલું. એણે ! કેટલા સો રંગ ! કેટલી મીઠી સુગંધ ! એવડું મોટું કમળ તો કયથ ન હોય !

એને લઈને નાનો કુમાર કહે, “એને લેગ થાય, પણ મારા એ કમળ લેઈએ ?”

મોટા બાઈએ કહે, “ના ના, લઈશ મા નહીં એ કોઈ નાકની માથાનું ફુલ હશે ! કમળનું ફુલ આવડું મોટું હોય જ નહિ.”

પણ નનો કુંવર કાંઈ સમજે ? એણે તો તળાવની પાળે જઈને વનુષ લાંબુ કર્યું. કમળ ધનુષમાં આવ્યું, એટલે ખેંચ્યું. ત્યાં તો ડાંડલી ને ફુલ બધું બહાર નીકળ્યું. ફુલ હાથમાં આવ્યું તે વખતે જ એક પંખી ગાયન ગાતું ગાતું કુંવરને માથેથી ઉડી ગયું.

બધાય કુંવર પાછા ઘેર ગયા. છ રાજકુંવર તો ભાત-

ભાતનાં જનાવર, ને ભાતભાતનાં પખી લઈ ગયા; નાના
• કુંવરના હાથમાં તો એક જ રાતુ'ચોગ કમળનું ફુલ.

ફુલ લાવીને કુંવરે પોતાના મહેલમાં પુલકાનીની
આંદર ગોઠવ્યું. એક દિવસ કુંવર ઘેર નહિ. હુદારની
બાયડી પુલને ભેતાં જ ફૂલ ઉઠી. એણે ફુલની પાંખડીએ
ચીંખીને બારીમાંથી બગીચાના ઉકરડા ઉપર નાંખી દીધી.
રાજકુંવર ઘેર આવ્યો. પુલ ભેયું નહિ. એને બધી
ખબર પડી. એની આંખમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં. રાણીને
કહે કે “અરેરે! ભેલવતી! તું કેવી કઠોર હૈયાની! આતું
સુંદર ફુલ છુંદી નાખતાં તારી છાતી કાં ચરચરી નહિ ?
એણે તારૂં શું બગાડયું હતું ?”

થોડા દિવસ થયા, ત્યાં તો એ ઉકરડા ઉપર એક મોટું
મોટું ભેલનું ઝાડ થયું. એ ઝાડ ઉપર એકજ ફળ ટીંગાતું
હતું. માળી આવીને એ ફળ તોડી ગયો. ઘેર જઈને બધાં
આંગે છે ત્યાં તો માંહેથી એક રૂપાળી કન્યા નીકળી. માળીને
કાંઈ બાળક નહોતું. એ તો રાજ રાજ થઈ ગયો, ને
બહુજ લાડ કરીને એ કન્યાને ઉછેરવા લાગ્યો.

પેલી બનાવટી રાણીને ખબર પડી કે માળીને ઘેર
એક દેરાંગના જેવી દીકરી છે. એ છોડીને ભેતાં જ રાણીના
હૈયામાં ફાળ પડી. દેરાંગ કરીને રાણી માંદી પડી. વૈદ્ય ડાક-
ટરો ઘણાંય તોડાવ્યા, પણ રાણીને સારૂં થાય નહિં. એક
દિવસ રાણી કુમારને કહે કે, “રાત્રે મને સ્વપ્નામાં માતા-
જીએ દર્શન દીધાં અને કહ્યું કે માળીના ઘરમાં એક
દીકરી છે. એ ડાકણ છે. એણે જ તને આ કરી મૂક્યું
છે. એને મારીને એના દોહડીથી ન્હાઈશ તો જ તારો

રોગ જશે.” રાજકુંવરે તરતજ હુકમ કર્યો કે લઈ આવો એ છોડીનું કોઈ માણસો તલવાર લઈ છૂટ્યા. છોકરીને મારીને લોહીનું ઠામ ભરી લાવ્યા. બનાવટી રાણીએ એ લોહીથી સ્નાન કર્યું, એટલે એનો રોગ મટયો. એ છોકરીનો આપ માળી ચાંદાર આંસુએ રોયો.

એમ દિવસ ચાલ્યા જતા હતા. રાજકુંવરનું મન ક્યાંયે જતું નહોતું. હાથે ! આટલી આટલી ચીજો લાવી આપે તો એ રાણીનું મન માને નહિ. જે માગે તે આપે તો એ રાણી ખીજતી રહે.

ઉદાસ રાજકુંવર એક દિવસ જંગલમાં નીકળ્યો. આજ લતાં ચાલતાં એક નદીને કાંઠે આવ્યો. ત્યાં એક મોટો મહેલ જોયો. પશુ અંદર કોઈ માનવી ન મળે. રાજકુંવર મેડી ઉપર ચડ્યો. અગાશીમાં જાય ત્યાં તો કોણ જાણે ક્યાંથી બે પંખી આવીને કોઠા ઉપર બેઠા. બહુ સુંદર પંખી ! મેઘધનુષ્યના સાદે રંગ કેમ જાણે એની પાંખમાં રસી રહ્યા હોય ! અને વાહ ! પંખી માણસનાં જેવાં ગીત ગાય ! પંખી શું ગાયન ગાતાં હતાં ?

પંખી ગાતાં હતાં બેલવતી કન્યાની વાત. રાજકુંવરે કેવી રીતે રાક્ષસોના ઝાડ ઉપરથી બેલકળ લીધું, પછી કેવો તે તળાવની પાળે સુતેલો, લુહારની બાયડીએ કેલું કપટ કરીને બેલવતીને પાણીમાં ડુબાવી, પછી રાજકુંવર કેવી રીતે એ કમળ લઈ ગયો, અને ત્યાર પછી જે જે બનેલું તે બધું પંખીએ ગાયું. બધી બૂની વાત ગાઈ બતાવી. રાજકુંવરની આંખમાં આંસુ આવ્યાં. એણે પૂછ્યું, “ હે પંખી ! ક્યાં રહે એ બેલવતી કન્યા ? ”

પંખી બોલ્યાં, “રાજકુમાર ! આંહીથી એક તીર ફેંકે જ્યાં જઈને તીર પડશે ત્યાંથી પશ્ચિમ દિશામાં એક પહાડ છે. એ પહાડમાં હીરા મોતી જડેલા એક મહેલમાં એ બેલવતી એનાં માળાપ સાથે રહે છે. વરસે એક દિવસ આંહી આવીને રહે છે. છ મહિના પહેલાં આવેલ. છ મહિના વીત્યે આવશે. રાજજી ! આંહી રહેશો તો એને મળાશે.”

છ મહિના સુધી રાજકુવર ત્યાં રહ્યો. પંખીની સાથે વાતો કરતાં કરતાં વખત વીતી ગયો. છેલ્લી રાત પૂરી થઈ. પરોડીએ કુંવર જાગે ત્યાં તો આંધેથી વાસળીનો સૂર સંભળાય છે. ચારે બાજુ કુલની સુવાસ પથરાઈ રહી છે. આવી, એ આવી, મારી બેલવતી ? બેલવતી આવી પહોંચી. એનો હાથ ઝાલીને કુંવર રડી પડ્યો ને બોલ્યો, “ મને માફ કરજે, બહાલી બેલવતી ! મને કાંઈ ખબર નહોતી. ”

ઝળક ઝળક થતો પાલવ લઈને બેલવતીએ કુંવરની આંખો લુછી, ને કહ્યું, “ રાજકુમાર ! રડો ના ! મારા સોગંદ ! ”

બીજે દિવસે બેય જણાં રાજધાનીમાં ગયાં. રાજકુંવર બનાવટી રાણીને મારી નાંખવા તલવાર લઈને દોડ્યો. બેલવતી આડી પડી. બનાવટી રાણી બેલવતી પગે પડીને ચાલી અડ. ફરી વાર કુંવરે સાચી બેલવતીને સાથે લઈ કચું, ને બેઉ જણાં સુખમાં રહેવા લાગ્યાં.

સોનબાઈ

સાત ભાઈઓ હતા. સાત ભાઈ વચ્ચે ચોકજ નાની
ખેત; ખેતનું નામ સોનબાઈ.

સોનબાઈ એનાં માબાપની ખુબજ માનીતી. સાત
ભાઈ એના ઉપર ગ્રાણુ પાથરે. પણ સાત ભાભીઓથી
સોનબાઈના લાડ ખમાતાં નહોતાં.

માબાપ ચાલ્યાં જત્રા કરવા. દીકરાને બાપ કહે કે,
“મારી સોનબાઈને કોચવશે મા હો !” સાતે વહુઓ
છાનામના દાંત ભીંસીને કહે કે “હો !”

માબાપ તે ચાલ્યાં ગયા. નાનો દીકરો સાથે ગયો.
મેઢી ઉપર બેઠી બેઠી સોનબાઈ કહે, “ભાભી ! ભાભી !
એ લુગડું દઈ જાઓને !”

ભાભી કંઈ કે “ઓહો હો ! રાજકુંવરીબા ! તમારે
પગે કાંઈ મેંદી નથી મેલી. નીચે ઉતરીને લઈ લોને.”

સોનબાઈની આખમાં પાણી આપ્યાં, એને માબાપ
સાંભર્યાં.

બીજો દિવસ થયો. છ ભાઈ સવારે ઉઠીને કામે ગયા.

ભાભી કહે, “સોનબાઈ, બેઠાં બેઠાં રોટલા ખાવા નહિ મળે. લ્યો આ બેડું, ભરી આવો પાણી.” સોનબાઈ પાણી ભરવા ગઈ. માથેથી બેડું પકી બંધ, હાથમાં ભીંજાય, ને માગે માણસો મશ્કરી કરે. માંડ માંડ સોનબાઈ બેડું ભરીને ઘેર આવી, ને ગોળામાં પાણી રેડ્યું. પાછી બીબું બેડું ભરવા આવી.

ભાભીએ ગોળાને પાણી માર્યો. એટલે નીચેથી ગોળો નંદવાઈ ગયો. ને પાણી બધું ઢોળાઈ ગયું.

સોનબાઈ બીજી દેલ ભરીને આવે ત્યાં તે ગોળામાં પાણી ન મળે. બીજી દેલ રેડીને સોનબાઈ ત્રીજું બેડું ભરવા આવી વળી આવીને જુએ તો ગોળામાં પાણી નહિ. નદી કાંઠે જઈને સોનબાઈ રોવા લાગી. એને રોતી સાળળીને એક દેડકો એની પાસે આવ્યો. દેડકાએ પૂછ્યું “તને શું થયું છે, ન ની બહેન !” સોનબાઈ કહે, “ભાભીએ ગોળો ફેંટી નાખ્યો, પાણી ભરાતું નથી.” દેડકો સોનબાઈની સાથે એને ઘેર ગયો. જઈને ગોળામાં જ્યાં ખાંકેડું હતું ત્યાં ભરાઈને બેઠો પછી સે નખાઈએ પાણી રેડ્યું. આખો ગોળો ભરી દીધો. પાણીનું એક ટીપું ચે દેડકાએ બહુ ર નીકળવા દીધું નહિ.

ભાભીએ દાંત ભીંસ્યા :

ત્રીજો દિવસ થયો. ભાઈઓ કામે ગયા. સોનબાઈને બોલાવીને ભાભી કહે, “લ્યો, આ કમોદ. ગણીને દાણા દીધા છે બાંચો, કમોદ ખાંડીને ચોખા કાઢી આવો. એકેય દાણો ચોષો થાશે, કે એકેય દાણો ભાંગશે તો છવ કાઢી નાખશું.”

ઝાડ હેઠળ જમને સોનખાઈ બેઠી બેઠી આંસુ પાડે છે. ત્યાં તો અપરંપાર ચકલીઓ આવી પહોંચી. ચકલીઓ કહે, “ નાની બહેન, રડે છે શું કામ ? ” સોનખાઈ કહે, “ ભાભીએ કમોદ ખાંડવા દીધી છે. એકેય દાણો ભાગે કે એકેય દાણો ઘટે, તો ભાભી જીવ કાઢી નાખે. ”

ચકલીઓ કહે, “ અરે, એમાં તે શું ? ” એમ કહીને બધી ચકલીઓ વળગી પડી. ઘડીવારમાં તો બધા દાણા ફેલાઈ રહ્યા. એકેય દાણો ભાંગ્યો નહિ દાણા લઈને સોનખાઈ ઘેર ગઈ.

ભાભી કહે, “ રાંડ, એક દાણો ઝોછો થાય છે તું ખાઈ ગઈ હઈશ. જા લઈ આવ્ય. લીધા વિના આવીશ નહિ. ”

સોનખાઈ ઝાડ હેઠળ જમને રોવા લાગી. ચકલીઓ દોડી આવી. સોનખાઈએ બધી વાત કહી. ચકલીઓ કહે, “ ખાઈઓ, તપાસો સહુ પોતપોતાનાં મોઢાં ” એક બુઢી ચકલીની સાંચમાં એક ચોખાનો દાણો રહી ગયેલો. સોનખાઈ એ દાણો લઈને ઘેરે ગઈ. દાણો ભાભીને દીધો.

ભાભીએ દાંત ભીંસ્યા

એથા દિવસ થયો. ભાભીએ કામે ગયા. સોનખાઈને બોલાવીને ભાભી કહે કે, “ જા, આ એક ગાંસડી લુંગડાં પોઈ આવ્ય. ખગલાની પાંખ નેવા કરીને લાવજે, નહિ તો જીવ કાઢી નાખીશ. ”

એક ગાંસડી લુંગડાં લઈને સોનખાઈ નદી કાંઠે ગઈ બેઠી બેઠી આંસુ પાડવા લાગી.

એને રૈતી જોઈને અપરંપાર બગલાં આવ્યાં. બગલાં કહે, “નાની બહેન ! શું કામ રહે છે ?”

સોનબાઈ કહે, “ભાભીએ ગાંસડી એક લુગડાં દીધાં છે. બગલાંની પાંખ જેવાં ઉજળાં કરવાનું કીધું છે, નહિ તો ભાભી જીવ લેશે.”

બગલાં બોલ્યાં, “એમાં શું ? ચાલો ભાઈઓ, લઈ લ્યો અકકેક લુગડું ને ઘાઈ નાખો.”

ઢોડી વારમાં તો લુગડાં બગલાંની પાંખ જેવાં ઉજળાં ધોવાઈ રહ્યાં. લઈને સોનબાઈ ઘેર ગઈ.

જાલી કહે, “એક લુગડુ ઘટે છે. ગંડ ! તેંજ ચોરી લીધું હશે. જા, લઈને આવજો.”

વળી સોનબાઈ નદી કાઠે ગઈ. બગલાંને બધી વાત કહી. બગલાં કહે, “ભાઈઓ. તપાસો પોતપોતાની પાંખ.” એક છુટ્ટા બગલાંની પાંખમા લુગડું ભરાઈ રહેલું. એ લઈને સોનબાઈ ઘેર ગઈ.

ભાભીઓએ દાંત ભીંસ્યા.

પાંચમો દિવસ થયો. ભાઈઓ કામે ગયા. સોનબાઈને ભાભી કહે કે, “ભાઈઓ, વગડામાંથી છાણાંલાકડાંનો ભારો લઈ આવો.”

સોનબાઈ કહે, “ભાભી, ભારો બાંધવા દોરી દેશે ?” ભાભીએ દોરી દીધી નહિ. વગડામાં બેસીને સોનબાઈ આંસુ પાડે છે. ત્યાં એક મોટો સરપ આવ્યો.

સરખ કહે, “નાની ખેન, રડે છે શું હામ ?”
સેનખાઈ કહે, “ભાભીએ દોરી નથી દીધી. ભારે. શી
રીતે ખાંધું ?”

સરખ કહે “ખેન, તારા ભાભીને હું પીટળાઈ
વળીશ. તું ઘેરે જઈને ધીરે ધીરે ભારે નીચે મેલજે,
એટલે મને વગરો નહિ” સરખની દોરી કરીને સેન-
ખાઈ ઘરે ભારે લઈ ગઈ.

ભાભીએ એ દાંત ભાંચ્યા.

ભાભીને દાંત તો મટી નહિ. એ તે નવ રાત
પોતાના દાંતીયા બન જાણે છે. સેનખાઈનાં દાંતો
ખોત્યા કરે. તેમ કરતાં કરતાં ભાભીએ પછુ સેનખાઈ
ઉપર ખીજ ચડવા માંડી. વારે વારે સેનખાઈને વટવા
લાગ્યા.

એક દિવસ સેનખાઈને નહાવું હતું. સેનાં બધાંય
હુગડાં ફાટી ગયેલાં. નવાં હુગડાં માગે તો ભાભીએ
કહે કે, “હામ લે.” સેનખાઈ બહુ જ રોઈ, એટલે
ભાભીએ પોતાની મેંક ચુંદી દીધી, ને કહ્યું કે, “રાંડ !
જો આ ચુંદરીને જરાય ડાઘ પડશે, તો હવે ફાટી
નાખીશ.”

સેનખાઈ કહે, “ભાભી, હું ખુબ સત્યવીને રાખીશ.”
સેનખાઈ નહાવા બેઠી, એટલે ભાભીએ એ ચુંદરી
ઉપર છાનામાના તેલના છાંટા છાંટ્યા.

નહાઈને સેનખાઈ જ્યાં જુએ ત્યાં તો ચુંદરી
ઉપર તેલના ડાઘા ! રોતી રોતી એ બિચારી ભાભીની
પાસે આવી. ભાભીએ બધી વાત ભાઈને કહી. ભાભી

બોલ્યાં, “આ રાંડને નહિ મારી નાખો તો અમે ગળે ફાંસો ખાઈને મરશું.” ભાઈને ખીજ ચડી, જોણે સોન-ખાઈને મારી નાખી. ભાભીએ એ ચુંદડી સોનખાઈના લોહીમાં રંગી. પછી ભાઈએ જઈને સોનખાઈને ફાટી આવ્યા.

પણ સોનખાઈનો પાળેલો એક કૂતરો હતો. કૂતરો રોજ રોતો રોતો સોનખાઈને ફાટેલી જગ્યાએ જાય; એને મારે તોયે કૂતરો ત્યાં ગયા વિના ન રહે.

ભાભીએનાં મનમાં થયું કે આ કૂતરો બધી વાત કહી દેશે. પછી કૂતરાને પણ મારી નાખીને ભાભીએએ સોનખાઈની પડખે ફાટ્યો.

થોડા દિવસ થયા. સોનખાઈને ફાટેલી ત્યાં એક લીંબડો ઉગ્યો. કૂતરાને ફાટેલો ત્યાં એક પીપળો ઉગ્યો. બેય જાડ મોટાં થયાં.

જાત્રા કરીને માબાપ ચાલ્યાં આવતાં હતાં. રસ્તામાં લીંબડો પીપળો આવ્યા. નાનો દીકરો કહે કે, “આહિ પોરો ખાઈએ.”

“વાહ રે ! કેવાં રૂપાળાં જાડ !” એમ કહીને નાનો દીકરો લીંબડા પીપળાની ડાળ હલાવવા માંડ્યો. ત્યાં તો જમીનમાંથી જાણે કેાંઈ ગાવા લાગ્યું કે :

કોણ હલાવે લીંબડી ?

કોણ હલાવે પીપળી ?

ભાઈની મારેલ એ'નડી !

ભોભાઈની રંગેલ ચુંદડી !

નાનો ભાઈ તો હેબતાઈ ગયો. સોનબાઈના જેવો
આ કેનો સાદ હશે ?

પછી લીંબડાની હેડળ એણે ખોલ્યું. ત્યાં તો સોન-
બાઈ નીકળી. પીપળાની હેડળ ખોલે ત્યાં સોનબાઈનો
ફૂતરો નીકળ્યો.

નાના ભાઈએ પોતાની એક જાંઘ ચીરીને તેમાં
[સોનબાઈને સંતાડી, અને બીજી જાંઘમાં ફૂતરાને
સંતાડ્યો. બધાં ઘેર ગયાં.

માળાપે અને ન્હાના ભાઈએ પૂછ્યું કે, “સોનબાઈ
ક્યાં?”

ભાભીઓ કહે કે “રમવાં ગયાં છે.”

રાત પડી, સહુ જમવા બેઠાં. ભાઈ કહે, “સોનબા-
ઈને ખોલાવોને.”

ભાભીઓએ આમમાંથી એક બાડી છોડીને હાજર
કરી, ને કહ્યું, “આ સોનબાઈ.”

નાનો ભાઈ કહે, “આવી સોનબાઈ? એની આંખ
બાડી કેમ ?”

ભાભીઓ કહે, “તમે નહોતાં ત્યારે એક આંખ
કુટી ગઈ છે. આટલાં બધાં વરસ થયાં, તે સોનબાઈનું
રૂપ બદલી ગયું છે.”

હસીને ભાઈએ પોતાની જાંઘમાંથી સાચી સોનબા-

ઇને બહાર કાઢી, ત્યાં ભાભીઓનાં મોઢાં કાળાં કાળાં
શાહી જેવાં થઈ ગયાં.

‘બીજી જાંઘમાંથી કૂતરો નીકળ્યો. ભાભીઓને મરના
જેવું થયું.’

ભાઈ કહે, “આ રાંડોનાં નાકકાન કાપીને ઉંધે
ગધેડે બેસાડીને ગામમાં ફેરવીશ.”

સોનબાઈ આડી પડીને કહે કે, “ભાભીઓને કાંઈ
કરો તો મારા સોગદ.”

ભાભીઓ ના રોત્તી રોત્તી સોનબાઈને પગે પડી. સોન-
બાઈની આંખમાં પલ્લુ આંસુ આવ્યાં. છ ભાઈ ઘેર આવ્યા,
બહુજ ભોંઠા પડ્યા, માબાપના ખોળામાં માથું મૂકીને
ખુબ રડ્યા, સોનબાઈને પગે પડ્યા.

પછી બધા એ વાત વિસરી ગયાં. સોનબાઈ મોટી
થઈ એટલે પરણીને સાસરે ગઈ.

ભાઈ ખડેન

બે હતાં ભાઈ ખડેન. એની સગી મા મરી ગયેલી. નવી મા એ ભાઈ ખડેનને ગાહુ દુઃખ દેતી.

એક દિવસ ભાઈ કહે, “જો, ખડેન આપણી મા મરી ગઈ. આપ પણ નથી. નવી માતું દુઃખ ખમાતું નથી. ચાલો, આપણે ભાગી જઈએ ” ખડે ૧ હા પાડી. ભાઈ ખડેન હાથના આંકડા ભીડીને ઘેરથી બહાર નીકળ્યાં.

વરસાદ વરસે છે. પલળતાં પલળતાં બેય જાણું આવે આવે ક્યાંય ને ક્યાંય ચાલ્યાં જાય છે. એમ કરતાં સાંજ પડી. ત્યાં તો એક વનમાં તે આવી પહોંચ્યાં. આખો દિવસ ખાંચેલું નહિ, અને ખુબ ચાલેલા, એટલે બેયને ઉંઘ આવતી હતી. એક ઝાડ હેઠળ જઈને ભાઈ ખડેન ઉંઘી ગયા.

જ્યાં ઉંઘ ઉડી ત્યાં તો સવાર પડી ગયેલું. તડકે ચડી ગયેલો. ભાઈ કહે, “ખડેન! હું બહુજ ભૂખ્યો ને તરસ્યો થયો છું. ચાલો, આટલામાં ક્યાંક નદી હોય તો જોઈએ ”

હવે આંહી એને ઘેરે શું બન્યું ? એની નવી મા હતી

કાકણ. એ રાંડને ખબર પડી ગઈ કે છોકરાં મરી નથી ગયાં, એટલે તે છાનીમાની વનમાં આવીને વનનાં બધાં ઝરણામાં મંત્ર નાખી ગઈ. ભાઈ જંદેન પાણી ગોતતાં ગોતતાં એક ઝરણાને કાંઠે આવ્યાં. ભાઈ જ્યાં પાણીને ખોખો ભરીને પીવા જાય, ત્યાં તો જંદેને ઝરણામાં કાંઈક અવાજ સાંભળ્યો. પાણી ખળખળ કરતું જાણે બોલતું હતું કે “પીશો મા, પીશો મા, જે આ પાણી પીશે તે શિયાળ થઈ જશે.”

એ સાંભળીને જંદેને ભાઈના ખોખામાંથી પાણી ઢોળી નાખ્યું, ને કહ્યું કે “ભાઈ, ચાલો, ખીજું ઝરણું ગોતીએ.” થોડે આઘે જાય ત્યાં ઝરણું આવ્યું. કાંઠે બેસીને ભાઈ જ્યાં ખોખો ભરે છે, ત્યાં તો પાણીમાંથી જાણે કોઈ બોલ્યું કે “ખળ ખળ, ખળ ખળ. એ પાણી પીશો મા, પીશો મા, બકડું બની જશે.”

તરતજ જંદેને ભાઈનો ખોખો ઢોળી નાખ્યો. ભાઈ બહુ ખીજાણો. એ બોલ્યો કે “હવે બીજે ઠેકાણે પાણી પીવા નહિ દે તો હું મરી જઈશ.” થોડે આઘે જાય ત્યાં ત્રીજું ઝરણું આવ્યું. આછું આછું પાણી ચક ચક કરી રહ્યું છે. જંદેન કાન માંડીને સાંભળે ત્યાં તો ઝરણાતું પાણી બોલે છે કે “પીશો મા, હરણ બની જશે.” જંદેન બિચારી ના પાડવા જાય છે ત્યાં તો ભાઈ ખોખો ભરીને પી ગયો; પીધું કે તરત એ હરણતું બન્યું બની ગયો.

જંદેન બિચારી ખુબ રોવા લાગી. પણ રોવાથી શું વળે ? પોતાની ડોકમાંથી રૂપાની હાંસડી કાઢીને એણે

હરણની ડાકે પહિરાવી દીધી. પછી ખડની લાંબી લાંબી સળીઓ લઇને એક દોરડું ગુથ્યું. દોરડું હરણને ગળે ખાંધીને, દોરતી દોરતી ચાલી.

આમ કરતાં કેટલેય આઘે ગઈ. ત્યાં જોયું તો ખડ અને પાંદડાંનું એક રૂપાળું ઘર હતું. પોતાના હરણલાઇને લઇને જહન એ ઘરમાં રહેવા લાગી. વનમાંથી રોજ કુણાં કુણા પાંદડાં લાવીને હરણની પથારી કરે, કુણું ઘાસ લાવીને હરણને ખવરાવે, અને રાતે હરણની પીઠઉપર પોતાનું માથું રાખીને સૂઈ જાય.

એમ કરતાં કરતાં ઘણા દિવસ વીત્યા. એક દિવસ વનમાં ડંકા ને નગારાં વાગ્યાં, નિશાન દેખાણાં. અને એક ઘોડા ઉપર ચડીને રાજાજનો કુંવર શિકાર કરવા આવ્યો. નગારાં સાંભળીને હરણ ઓડ્યું, “ જહન, હું રાજાના કુંવરને જોવા જઈ ? ”

જહન કહે, “ ભલે, જા. પણ હુશીઆર રહેજો હો ! પાછો આવ ને, ત્યારે કમાડ ખખડાવજો, ને કહેજો કે, નાની જહન કમાડ ઉઘાડો, નહિ તો હું કમાડ નહિ ઉઘાડું હો ! ”

હરણ કહે “ હો ! ”

એમ કહીને હરણ રાજકુંવરને જોવા ગયો. રાજકુંવરે જોયું ત્યાં તો એક રૂપાળું હરણ ચાડ્યું જાય છે, ને એના ગળામાં રૂપાની હાંસડી ચળકે છે. રાજાનાં માણસો પણ જોઈ રહ્યાં. પણ જોતજોતામાં તો હરણ ક્યાંય સંતાઈ ગયું. કોઈ એને ગોતી શક્યું નહિ.

પા. ૩૦ : રાતે હુરણની પીઠ ઉપર માથું રાખીને ગહેન સૂઈ જાય.

બીજે દિવસે પણ નગરાં સાંભળીને હરણુ એવા ગયું.
 • રાત્રીએ માણસો દોડાવ્યાં. હરણુ તો છલંગ મારતું માગ્યું.
 માણસ કાંઈ હરણુને ઝાલી શકે? માણસોએ તીર ફેંક્યાં.
 હરણુના પગમાં તીર વાગ્યું. લોહી નીકળવા માંડ્યું,
 તો એ હરણુ હાથમાં ન આવ્યું.

આખો દિવસ દોડાદોડ. મોઢા આગળ હરણુ, ને
 પાછળ રાત્રીનાં માણસ. સાંજ પડી ત્યાં હરણુ પોતાના
 ઘર આગ આવ્યું, અને બોલ્યું કે “નાની બહેન, કમાડ
 ઉઘાડ.” ત્યાં તો કમાડ ઉઘડ્યું; હરણુ ઘરમાં ગયું કે
 કમાડ પાછું બંધ થઈ ગયું. કોણે ઉઘાડ્યું, કોણે બંધ
 કર્યું, એ કાંઈ રાત્રીનાં માણસો ન સમજ્યાં.

માણસોએ રાજકુંવરની પાસે જઈને બધી વાત કરી.
 રાજકુંવરને બહુ નવાઈ લાગી. એ કહે, “કાલે હું
 જઈને તપાસ કરીશ. તમે કોઈ એને તીર મારશો મા.”

હરણુ ઘરમાં ગયું, એટલે બહેને એના પગ ઉપરથી
 લોહી ધોઈ નાખ્યું, ને એને પાંદડાંના સુવાળા બિછાના
 ઉપર સુવાડી દીધું. હરણુ નિરાંતે ઊંઘી ગયું.

બીજે દિવસે સવાર પડી ત્યાં તો રાજકુંવરની શર-
 ણાઈ વાગી. હરણુ તો તૈયાર થયું, પણ બહેન બોલી, “ના,
 ભાઈ, કાલ તને તીર માર્યું”તું, આજ તને મારી
 નાખે તો?”

હરણુ બોલ્યું, “ના, બહેન! જાજ હું બરાબર
 હુશીયાર રહીશ. બાપુ છો ને, મારી બહેન છો ને, મને
 આજનો દિવસ જીવા દે. તારે પગે પડું.”

જેન બિચારી લોભવાઈ ગઈ. એણે રજા દીધી.

એણે જોયું કે રાજકુંવર પોતે જ એની પાછળ પડ્યો. આખો દિવસ બેઠા જણાં દોડ્યા જ કરે. સાંજ પડ્યા પહેલાં થોડેક વખતે પેલું ઘર રાજકુંવરને દેખાણું, એટલે એણે હરણને આગેથી છોડી દીધું, ને પોતે એ ઘર આગળ ગયો. કમાડ બંધાવીને રાજકુંવર બોલ્યો કે “ નાની જ્ઞેન, કમાડ ઉઘાડ ને. ”

કમાડ ઉઘાડ્યું. ઘરમાં જાય ત્યાં તો રાજકુંવરે હરણની જ્ઞેનને જોઈ. આવી રૂપાળી છોકરી એણે કદી નહોતી દેખી. છોકરીને પહેલપહેલાં તો રાજકુંવરને જોઈને બહુ જ ખીંક લાગી. પણ રાજકુંવર એની સાથે મીઠી મીઠી વાતો કરવા લાગ્યો. એ બોલ્યો, “ ચાલ, હું તને મારા રાજમાં લઈ જઈશ. ત્યાં જઈને તને મારી રાણી બનાવીશ. તું આવીશ ? ”

છોકરી કહે, “ મારા હરણને મેલીને હું કેમ ચાલું ? રાજકુંવર કહે, “ હરણનેય સાથે લઈ વળશું. ”

છોકરી કહે “ તો બલે. ”

સાંજ પડી. હરણ આવ્યું. પછી રાજકુંવર એ બેચને લઈને પોતાના રાજમાં ગયો. ત્યાં પુખ્ત ધામધુમ કરીને રાજકુંવર એ છોકરીને ગરજ્યો.

પછી રાજમહેલમાં બેઠા લાઈ જ્ઞેન બહુ સુખમાં રહેતાં હતાં. થોડા મહિના થયા ત્યાં તો રાણીને એક રૂપાળો દીકરો આવતયો. રાજકુંવર તે વખતે રાજમાં ન હતો. શિકારે ગયેલો.

એટલામાં એવું થયું કે આ ભાઈબહેનની નવી માને બધી વાતની ખબર પડી ગઈ. એના મનમાં બહુ અદેખાઈ આવી. એને એક દીકરી હતી, તે બરાબર આ રાણીના જેવડી લાગતી.

માના મનમાં થયું કે મારી દીકરીને રાણી બનાવી દઉં. પછી મા-દીકરી એ નગરીમાં આવ્યાં. ત્યાં જઈ પોતાનાં રૂપ બદલાવી નાખ્યાં. પછી બેય જણાં દરબાર-ગઢમાં જઈને દાસીની નોકરી કરવા લાગ્યાં. બિચારી રાણીને તો હયા આવી એટલે બન્નેને રાખ્યાં. એક દિવસ રાતે જ્યારે બધાંય ઉંઘતાં હતાં ત્યારે એ રાંડ ડાકણે રાણીને મંત્ર મારીને હંસણી બનાવી બગીચાના તળાવમાં નાખી દીધી, અને પોતાની દીકરીને રાણીના શલ્યગાર પહેરાવી પથારીમાં સુવાડી દીધી.

રાજાજી શિકારેથી પાછા આવ્યા. એણે સાંભળ્યું કે “કુંવર અવતર્યા.” બહુજ ધુરી થઈને તે રાજ મહેલમાં ગયા. ત્યાં પેલી ડાકણ આવીને બોલી કે “હંમણાં રાણીને ઓરડે બેસા મા. એને ઠીક નથી. વૈદે કોઈને જવાની ના પાડી છે.” રાજાજી બિચારા સમજ્યા કે વાત સાચી હશે.

તે દિવસે રાત પડી. અરધી રાત થઈ ત્યારે સિપા-હએ જોયું કે સરોવરમાં એક રૂપાળી ધોળી ધોળી હંસણી તરે છે. સિપાહને જોઈને હંસણીએ પૂછ્યું કે “સિપાહ ભાઈ, સિપાહ ભાઈ, રાજાજી શું કરે છે ?”

સિપાહ બોલ્યો, “રાજાજી સૂતા છે.

હંસણી બોલી, “ માફ હરણ શું કરે છે ? ”

સિપાઈ કહે “સૂતું છે.”

હંસણી કહે, “ મારો કુંવર શું કરે છે ? ”

સિપાઈ કહે, “અંગૂઠો ચૂસતો ચૂસતો પોલી ગયો છે.”

પછી હંસણી કહે કે “ હું કાલે આવીશ.” એમ કહીને એ ચાલી ગઈ.

સવારે ઉઠીને સિપાઈએ રાતે બનેલી બધી વાતચીત રાજાજીને કહી.

રાજાજી નવાઈ પામીને બોલ્યા, “ એમ ? એ શું સમજવું ? ”

બીજી રાતે રાજાજી એ સિપાઈની સાથે સરોવરને કાંઠે ગયા. અધરાત થઈ ત્યાં તો હંસણી આવી. આવીને પહેરાવાબાને પૂછવા લાગી કે:-

“ બાઈ ! રાજાજી શું કરે છે ? ”

“ માફ હરણ શું કરે છે ? ”

“ મારો કુંવર શું કરે છે ? ”

પહેરાવાબાએ કહ્યું કે “ બધાં સૂતાં છે.”

હંસણી બાવા મંડી ત્યાં તો રાજાજી આવીને ઉભા રહ્યા. રાજાજીને બોધને હંસણી બોલી, “રાજાજી, તમારી તરવાર મારા માથા ઉપર ત્રણ વાર ફેરવો.” રાજાજી તર-

વાર લઈને હંસણીના માથા ઉપર ત્રણવાર ફેરવી ત્યાં તેા હંસણી મટીને રાણી બની ગઈ. રાજાજી ચક્રિત થયા. એણે પૂછ્યું કે “આ શું?” રાણીએ પોતાની નવી માની બધી વાત કરી. રાજાજી તેા તરતજ તરવાર લઈને ફોકડા અને પેલી ડાકણ તથા એની છોકરીના વાળ પકડી મારવા તૈયાર થયા. રાણી રાજાજીનો પગ પકડીને બાંધી,

“મારા સમ. મારશેા માં. ગમે તોય એ મારી મા છે, અને આ મારી બહેન છે.”

રાજાજીએ ડાકણને કહ્યું, “આ હરણને માણસ બનાવી દે નહિ તો તને મારી નાખું.”

ડાકણે ધ્રુજતાં ધ્રુજતાં કાંઈક મંત્ર બોલ્યા, એટલે તરત હરણ મટીને રાણીનો નાનો ભાઈ બની ગયો.

પછીએ દુબટ ડાકણને અને છોડીને, માથાં સુંડાવી, ચુને ચોપડી, ઉધે ગધેડે બેસારી કાઢી મૂક્યાં.

દેડકો રાજકુમાર

એક હતો રાજા. એને ત્રણ દીકરી હતી. ત્રણે રાજકુમારી બહુ રૂપાળી, તેમાં એ નાની રાજકુમારીનું રૂપ તો અસલ બાણે પરી જોતું.

રાજમહેલની પાસે એક વન હતું. એ વનમાં એક ઝરણું હતું. ઉંઘાળાના દિવસમાં રાજાની નાની કુંવરી એ ઝરણાને કાંઠે આવીને ઝાડને છાંયડે બેસતી; એણીને સોનાના એક નાનો દડો લઈ રમતી.

એક દિવસ એ રમતી હતી ત્યાં તો એનો દડો હાથમાંથી સરી ગયો. અને દડો દડો ટપ દડો ઝરણામાં પડ્યો. ત્યાં પાણી બહુ ઉંડું હતું. એમાં પડે તો માણસ ડુબી જાય.

રાજકુમારી હવે શું કરે ? એની આંખમાં તો ટપ ટપ પાણી પડવા માંડ્યાં—જૂળ રોવા લાગી. રોતા રોતાં એને એમ લાગ્યું કે બાણે એને કોઈ બોલાવે છે.

રાજકુમારીએ ચારે તરફ જોયું પણ કોઈ નહિ. ફક્ત એક મોટો દેડકો પાણીમાંથી ડોક, કાઢીને આંખો મટમટાવતો એની સામે જોઈ રહ્યો હતો.

પા. ૩૭ : “હું તારે ફો કાઢી ફઉં તો મને શું આપીશ ?”

દેડકો બોલ્યો, “રાજકુમારી ! ઓ રાજકુમારી ! શા માટે રૂવે છે ?”

રાજકુમારી કહે, “મારો સોનાનો દડો પાણીમાં પડી ગયો છે.”

દેડકો કહે, “હું તારો દડો પાણીમાંથી કાઢી દઉં તો મને શું આપીશ ?”

રાજકુમારી કહે, “મારો જગમગતો પોશાક આપીશ, મારો ચકચકતો મુગટ આપીશ, મારી મોતીની માળા આપીશ, તું જે માગીશ તે હું આપીશ.”

દેડકો બોલ્યો, “મારે તારો પોશાક બોશાક કાંઈ નથી જોતાં. તું જે મને તારી સાથે રમવા દે, તારી સોનાની થાળીમાં તારી સાથે જમવા દે, અને તારી નાનકડી પથારીની અંદર તારી સાથે મને સૂવા દે, તો હું તારો સોનાનો દડો કાઢી આપું.”

રાજકુમારી કહે “ભલે. તું જે મારો દડો કાઢી દે, તો તું જેમ કહીશ તેમ કરીશ.”

રાજકુમારીના મનમાં તો જોમ થયું કે “કેવો નાદાન ! દેડકો તે શું માણસની સાથે રહી શકે ? એ તો પાણીમાં બેઠો બેઠો ડરાંઈ ડરાંઈ કરી જાયે.”

ત્યાં તો દેડકાએ પાણીમાં ડુબકી મારી. થોડી વારમાં તો એ સોનાનો દડો મ્હોંમાં લઇને બહાર આવ્યો. એના મનમાં તો હતું કે રાજકુમારી મારી સાથે કોણ જાયે કેવી મઝાની રમતો રમશે ! પણ

રાજકુમારીએ તો જરાયે રમત કરી નહિ. એ તો દડો લઈને, રાજ થાતી થાતી રાજમહેલમાં દોડી ગઈ.

બીજે દિવસે રાજકુમારી, રાજાજીની પાસે બેઠી બેઠી સોનાની થાળીમાં ખાય છે, ત્યાં તો ધપ, ધપ, ધપ કરતું કોઈક નીસરણી ઉપર ચડતું હોય એમ લાગ્યું. કોઈક બંધે ખારણાની પાસે આવીને બોલવા લાગ્યું કે,

“ ન્હાની રાજકુમારી, એ ન્હાની રાજકુમારી ! ખારણું ઉઘાડો ને ! ”

એ સાંભળીને રાજકુમારી ખારણું ઉઘાડવા ગઈ. ઉઘાડી જુએ ત્યાં તો, હાય હાય ! એ તો પેટો દેડકો ! એને એતાં જ રાજકુમારીએ ઝટપટ ખારણું વાસી ફીધું. તે પોતાની જગ્યાએ બેસી ગઈ.

રાજાએ પૂછ્યું, “કેમ બેઠેન, આટલી બધી ટોની બીક લાગી ? શું કોઈ રાક્ષસ તને ઉપાડી જવા આવ્યો છે ? ”

એ બોલી, “ના બાપુ, રાક્ષસ નહિ, પણ એક દેડકો ! ”

રાજા કહે, “દેડકો તારી પાસે શા માટે આવ્યો છે ? ”

રાજકુમારી બોલી, “બાપુ, કાલે વનમાં રમવા ગઈ હતી. ત્યાં ઝરણામાં મારો દડો પડી ગયો. એ દેડકે મારો દડો કાઢી આવ્યો, ને મને કહ્યું કે “મારી સાથે રમત રમ. મને તારી થાળીમાં જમવા દે.” મેં કહ્યું કે “હો ! હું એમ કરીશ. મને શું ખબર કે વનમાંથી એ આંદી સુધી આવી પહોંચશે ? ”

દેડકો વળી બોલવા મંડ્યો, “ઓ ન્હાની રાજકુમારી, મને આવવા દે ! કાલ ઝરણાને કાંઠે તું શું બોલી હતી ? બૂલી ગઈ ? ઝટ બારણું ઉઘાડ ને ! ”

ત્યારે રાજાએ કહ્યું, “ઘેટા તેં કહ્યું છે, તો પછી બારણું ઉઘાડવું જ જોઈએ. આપણું વેણ કાંઈ ઉથાપામ ? આપણે તો રાજા કહેવાઈએ.”

પછી તો રાજકુમારીને બારણું ઉઘાડવું પડ્યું.

બારણું ખોલ્યું ત્યાં તો પીટયો દેડકો ધપ ધપ કરતો ઘરમાં આવ્યો આવ્યો. પછી જગને પાધરો એ તો રાજકુમારીની થાળી પાસે જ પહોંચ્યો. રાજકુમારીને એ ભાઈસાહેબ કહે કે, “તારી સાથે જ જમીશ.”

એ જોઈને રાજકુમારી તો આંખો મીચી ગઈ, નાક દાબી દીધું, અને મોં ફેરવીને બોલી, “હે....એ....એ ! ”

પણ રાજા કહે કે, “ ના એમ કંઈ નહિ. આપણે રાજા. આપણાથી વચન ભગાય નહિ. તારા ઉપર કેટલો કેપકાર કર્યો છે ? ”

રાજકુમારી તો હોઠ અને મોંદું દબાવીને સુંગી સુંગી માંડ માંડ બેસી રહી. એણે જરાયે ખાધું નહિ. એટલામાં દેડકાણ તો થાળીમાંથી બધું ચટ કરી ગયા. પછી ખાઈ પીને દેડકો બોલ્યો કે “ અરેરે ! માફ પેટ ખુબ ભરાઈ ગયું. હવે મને તારી પથારીમાં સૂવાડી દે. ”

એ સાંભળીને રાજકુમારી તો રોવાજ મંડી. એને બહુજ સૂગ ચડતી હતી. પણ શું કરે ? રાજાણીની બીકથી

કાંઈ બોલાણું નહિ. પછી દેડકાને ઝાલીને પોતાના ચોર-ડામાં લઈ ગઈ, અને એને એક ખુણામાં બેસાડી પોતે પલંગ ઉપર સૂતી.

ત્યાં તો વળી દેડકો બોલ્યો કે “હાં એમ નહિ ચાલે મને પલંગમાં સૂવા દે.”

રાજકુમારી રોતાં રોતાં ઉઠી ને દેડકાની સામે બેસું. એને પલંગ ઉપર સુવાડીને પંખાળવા લાગી. એનો હાથ દેડકાના શરીર ઉપર હતો, અને એની આંખો ઢતી આકાશ સામે. થોડી વાર થઈ ત્યાં તો એના હાથેને કાંઈક સુવાળું સુવાળું ને મોટું મોટું લાગવા મંડ્યું.

આંખ, ફેરવીને રાજકુમારી જ્યાં દેડકા સામે જુએ ત્યાં તો “વાહ રે! પથારીપર દેડકો નહિ, પણ એક રૂપાળો રાજકુમાર એના શરીર ઉપર રેશમી પોશાક, એના માથા ઉપર મુગટ, એના કાનમાં કુંડળા બળક બળક થાય, ને એના ગળામાં સુગંધી ગુલાબની માળા.

એ રાજકુમારને એક ડાકણે મંત્ર મારી દેડકો બનાવી દીધેલો. પણ રાજકુમારીના હાથમા એવું સત્ હતું કે થોડીવાર હાથ પંખાળ્યો ત્યાં તો દેડકો પાછો રાજકુમાર બની ગયો.

બન્ને જણા મીઠી મીઠી વાતો કરતા રાજાજી પાસે ગયાં. રાજાજીએ બેયનાં વચ્ચે ક્યાં. રાજકુંવરના રાજમાં ખબર મોકલ્યા. ત્યાંથી ઘોળા ઘોળા ઘોડાનો રથ આવ્યો. ઘોડાને માથે રૂપાળાં પીછાંની કલગી ફરકતી હતી.

સરણાઈ વાગી, ઢોલ નગારાં, વાગ્યાં, અને રાજકુંવર રાજકુમારીને લઈને પોતાના રાજમાં આવ્યો ગયો.

ચુડેલ રાણી

એક હતો રાજા. તે વનમાં શિકારે ગયો. શિકાર કરતાં કરતાં રસ્તો બૂંડ્યો, ને પોતાની રાજધાનીથી આવે આવે નીકળી ગયો. થાકી પાકીને રાજા એક ઝાડ નાચે બેઠો. થોડી વારમાં તેને એમ લાગ્યું કે બાજુ જંગલમાં કોઈ રૂંદ છે. રાવાનો અવાજ આવતો હતો તે તરફ રાજા ગયો. જય ત્યાં તો એક રૂપાળી સ્ત્રીને ઝાડની સાથે બાંધેલી દેખી. એજ સ્ત્રી રાણી હતી. રાજાએ તરવારથી દોરડાં કાપી નાખ્યાં, ને એ સુંદરીને પૂછ્યું કે “આવા દોર જંગલમાં તું ક્યાંથી ?”

બાંધ કહે, “હું દક્ષિણ દેશના રાજાની દીકરી છું. ચોર મને ઉપાડીને આંહી લઈ આવ્યા છે, ને મને કહીને ગયા છે કે સાંજે આવીને કાળકા માતા આગળ તારો ભોગ દેશું.”

રાજા કહે, “રાજકુમરી, તારા મારી સાથે. તને મારી રાણી બનાવીને રાખીશ.”

બેચ જણાં રાજધાનીમાં ગયાં, ને પરણ્યાં.

જુની રાણી પાંચ વરસ થયાં મરી ગયેલી. આજ

નવાં રાણી આવ્યાં એટલે લોકો બહુ રાજ થયાં. રાજાને જૂની રાણીનો એક નાનો દીકરો હતો. રાજાને તે બહુ વહાલો હતો. નવી રાણી રાજકુમારને બહુજ વહાલ કરવા લાગી. રાજકુમારને પણ મા ઉપર ખુબ હેત ચડવા માંડ્યું. એને લાગ્યું કે જાણે એની મરેલી મા પાછી આવી.

નવી રાણી આવી ત્યાર પછી ધીરે ધીરે રાજાના તબેલામાથી એક પછી એક ઘોડા ઘટવા લાગ્યા, હાથી પણ એમણે થવા લાગ્યા. કોણ ચોરી કરી જાય છે એ ખબરજ પડે નહિ. આખી રાત અખત પહેરે રાખે, તોયે હાથી ઘોડા ખોવાય.

એક દિવસ કોટવાળે રાજસલામાં આવીને હાથ જોડીને રાજાને કહ્યું, “મહારાજ ! અભયવચન આપો તો એક વાત કહું.” રાજાએ અભયવચન દીધું. કોટવાળ કહે, “રાજાજી ! કાલ રાત્રે ઉઘાડી આપે મેં જોયું કે ખરાબર મધરાતે રાજમહેલની અગાશી ઉપરથી એક ડાકણ ઉતરી. એણે હાથીશાળામાંથી એક હાથી મારીને ખાધો ને પછી ડેલીના તળાવમાં હાથ મોઢું ધોઈને તે પાછી અગાશી ઉપર ચડી ગઈ.

આખી સલા થરથરી ઉઠી. રાજાએ ઘેર જઈને આ વાત રાણીને કહી. રાણી થરથરીને બોલી, “અરરર !”

રાજકુમારને લાણાવનાર એક માસ્તર હતા તે બહુ ચતુર માણસ હતા. રાજકુમાર ઉપર એને બહુજ માયા હતી. એણે એકવાર રાજકુમારને એકાંતમાં બોલાવ્યો ને કહ્યું “કુમાર, તમારે માથે મોત લાગે છે. તમે તમારા

બાપના રાજમા હવે રહેશે નહિ. જો રહેશે તો તમારી મા તમને મારી નાંખશે.”

કુમાર કહે, “ માસ્તર સાહેબ તમે આ શું બોલ્યા ? મારી મા મને મારી નાંખશે ? મારી મા મને ઘડી એક દેખે નહિ ત્યાં તો એનો જીવ જાય, મારી મા મને ખવાડયા પછી તો ખાય, મને સુવાડીને પછી પોતે સૂવે, કડવું વેણુ પણુ મને કહે નહિ, આવી મારી મા મને મારી નાખે ? ”

માસ્તર કાંઈ બોલ્યા નહિ.

કુમાર ઘેર આવ્યો. જીએ છે તો પોતાની મા બહુ માંદી પડેલી. અપરંપાર દાકતરો. વૈદો, ને હકીમો દવા કરે છે. પણ માને સાફ થાય નહિ. માની પાસે બેઝીને દીકરો બહુજ આકરી કરવા લાગ્યો.

એક દિવસ રાતે મા કહે, “ બેટા, આજ મને સ્વ-પ્નું આવ્યું, કે જો આપણા તળાવમાંથી કમળનું મૂળીયું કાઢીને તું મને ખવરાવ તો મને આરામ થઈ જાય.

કુમાર બોલ્યો, “ભલે, મા ! હું હમણાંજ લઈ આવું.”

રાણી કુમારની પાછળ પાછળ ગઈ. તળાવની પાળે જઈને કુમારને પાણીમાં ધકકો માર્યો. કુમાર ડુબતો હતો, એટલે રાણીએ કહ્યું કે “બાર વરસ સુધિ આંહી કાચબો બનીને રહેજે. આંહી એકેય માણસ રહેશે નહિ.” રાજકુમાર કાચબો બની ગયો.

રાણી પાછી આવીને પથારીમાં સૂતી. રાજાજી આવ્યા

એટલે રાણી છાતીફાટ રોવા લાગી કે “અરેરે ! ફીકરો બિચારો મને માંદી જોઈને કાલ રાતે કયાંય ચાલ્યો ગયો અને કહેતો ગયો કે “મા ! તારે માટે દવા મળે નહિ ત્યાં સુધી હું પાછો ફરવાનો નથી.” રાજા રાણી બન્ને રડવા લાગ્યાં.

દિવસે દિવસે રાજામાં ડાકણનો ત્રાસ વધવા લાગ્યો. માણસો પણ ઘટવા લાગ્યા. રોજ રોજ ફરિયાદ આવે. કોઈ મા કહે કે “મારું છોકરું બોવાયું,” તો કોઈ બાઈ આવીને જુમ પાડે કે “મારો ધણી નથી જડતો.” વજીર કહે કે “આજ હું એ ડાકણને પકડી લાવોશ.” રાતે વજીર પહેરો ભરવા લાગ્યા. મધરાતે ડાકણ રાજા-મહેલની અગાશીમાંથી ઉતરીને કયાંય ચાલી ગઈ. રાત પૂરી થયે તે પાછી આવી. તળાવમાં હાથ મોઢું ધોઈને પાછી મહેલમાં ચાલી ગઈ. બીજે દિવસે સવારે વજીરનો પથ્થ પત્તો લાગ્યો નહિ.

રાજા આવીને રાણીને કહે કે “ડાકણ વજીરને પથ્થ ભરખી ગઈ. આજે રાતે તો હું જ પહેરો ભરીશ.”

રાણી રોતી રોતી કહે કે “એક તો હું માંદી મરું છું, છોકરો પણ ચાલ્યો ગયો છે ને તમે પણ ચામ મરવા ચાલ્યા ! અરેરે મારી શી ગતિ !” રાણીને છાતી-ફાટ રોતી જોઈને રાજા ન ગયો.

હવે રાજકુમારના માસ્તરે ચોકી કરવાનું બીડું ઝડપ્યું. રાત પડી. મધરાત થઈ. અગાશી ઉપર ડાકણ દેખાણી. ડાકણ નીચે ઉતરીને ચાલી ગઈ. પાછી આવીને જ્યાં પાણીમાં મોઢું ધોવે છે, ત્યાં તો માસ્તરે એક તીર માર્યું.

તે તીરથી ડાકણનો કાન કપાઈ ગયો. ડાકણ એકદમ અલોપ થઈ ગઈ.

ગામમાં ખબર દીધી કે જે બાયડીનો કાન તૂટેલો હોય તેજ ડાકણ. રાજાએ જઈને જોયું તો રાણીનો જ કાન તૂટેલો. રાજા ધ્રુણ ઉઠ્યો.

બીજે દિવસ રાતે તળાવ ઉપર ભાલાવાંગા માણસોની ચોકી બેઠી. ડાકણ આવી કે તરત એના શરીર ઉપર ચોકીદરોએ ભાલા ભોંકી દીધા. રાજા ડાકણને કહે કે “રાડ બોલ, ક્યાં છે મારો કુવર?”

રાણી કહે કે “કાચબો બનીને આ તળાવમાં બેઠો છે એ વરસે તે પાછો માણસ બની જશે.”

રાણીને જીવતી ને જીવતી બાળી મૂકી.

એ વરસ સુધી રાજાજી વાટ જોઈ રહ્યા. રાત દિવસ એને પોતાનો કુવર સાંભરે. દિવસે રાજાજી તળાવની પાળે જઈને બેસે, અને કાચબાને ખાવાનું ખવરાવે. એમ કરનાં કરતાં એ વરસ પૂરાં થયાં. છેલ્લે દિવસે તળાવની પાળ ઉપર આખા શહેરનાં લોકો ભેગાં થયાં. સાંજ પડી. કાચબો તળાવનાં પગથીયાં ઉપર આવીને બેઠો. રાજાજીએ એક રેશમી વસ્ત્ર એના ઉપર ઢાંકી દીધું એ વસ્ત્ર લઈને કાચબો પાણીની અંદર ગયો. થોડી વાર થઈ ત્યાં તો રેશમી પિતાંબર પહેરીને રાજકુમાર પાણીમાંથી આવ્યો આવે છે! ઓહો! શું એનું રૂપ! કેમ જાણે તળાવમાં એક કુમાર હુમણાં જ નહાવા પડ્યો હોય, અને એક ડુબકી મારીને બહાર નીકળ્યો હોય!

કુમારને ગાદી સોંપીને રાજાજી વનમાં તપ કરવા આદ્યો ગયા.

રાજકુમાર અને રાજકુમારી

રાજમહેલમાં રાણી એક દિવસ બેઠેલી. એની આંખોમાંથી આંસુ ચાલ્યાં જતાં હતાં.

રાજાજી આવી ચઢ્યા. પૂછ્યું કે “રાણીજી, રોવું શીઠ આવે છે ?”

રાણી બોલ્યાં, “બુચો, સામેનાં ગોખલામાં ચકલી ચકલીને માળો જોયો? એ માળામાં બે નાના બચ્ચાં છે એ બચ્ચાંને ચકલી ચાચ મારી મારીને રોવરાવે છે. ચકલી બેઠો બેઠો જોયા કરે છે.

રાણી પૂછે છે, “એ ચકલી બચ્ચાંને શું કામ મારે છે, રાણીજી ?”

રાણી બોલ્યાં, “ચકલીની સગી મા મરી ગઈ છે. આ ચકલી તો એની નવી મા.”

રાજા કહે, “રાજાજી હું મરી જઈશ, પછી મારાં બચ્ચાંની પણ આવી દશ થશે, એવું મનમાં થાય છે. માટે મને રડવું આવ્યું.”

રાજા કહે, “ઘેલી રાણી ! એવું તે કંઈ બને ! હું
શું એ ચકલા જેવો નિર્હય છું ?”

રાણી કહે, “રાજાજી, વાત કરવી સહેલ છે.”

રાજાએ રાણી આગળ સોગંદ ખાધા, કે “ફરીવાર
કદી પરણીશ જ નહિ.”

રાણી માંદાં પડ્યા. મરવું હતું તે દિવસે રાજાને
પડખે બેસાડીને રાણી કહે કે, “તમારો કોલ સભારબે
હો ! મારાં કુંવર કુંવરીની સંભાળ રાખજો.” એટલું
બોલીને રાણી મરી ગયાં.

રાજાએ પંદર દિવસ શોક પાળ્યો. મોટાં મોટાં
રાજાની કુંવરીઓનાં કહેણુ આપ્યાં. રાજાજીએ પરણી લીધું.

નવી મા ઘરમાં આવી. રાણી રાજાના કાન બંધેરવા
લાગી. રાજાજી તો પોતાનું વચન પિસરી ગયા. કુંવર
કુંવરીને દુઃખનો પાર નહિ.

ભાઈ બહેન જ્યારે બહુજ સુંઝાંયા ત્યારે શું કરે ?
રાજા મહેલમાં એક કુંવર કુંવરીનો રખેવાળ હતો; એનું
નામ ભૈરવ. ભાઈ બહેન એ ભૈરવભાઈની પાસે જઈને
બેસે, અને આંસુ ખેરે.

રાણીએ રાજાના કાન બંધેર્યાં. ખીજે દિવસે ભરવભાઈની
નોકરી તુટી ગઈ. કુંવર કુંવરીને છાતીએ ચાંપીને ભૈરવ
ખૂબ રોયો. પછી એ નીકળ્યો.

એમ કરતાં થોડાંક વરસો વીત્યાં.

એક દિવસ મધરાત હતી. તે વખતે રાણીના ઓરડામાં એક બુઢો પુરૂષ ઉભેલો એ બુઢો પુરૂષ રાજાનો વજીર હતો. એજ જણાં શું વાત કરતાં હતાં ?

રાણી કહે, “ જુઓ, આ હીરામાણુંકનો ઢગલો, તમારે જોઈતો હોય તો કામ કરો. ”

વજીર કહે, “ શું કામ ? ”

રાણી કહે, “ ખૂન. ”

વજીર કહે, “ કોનું ? ”

રાણી કહે, “ રાજકુમારનું ”

વજીર તો ચમકી ઉઠ્યો, ને બોલ્યો કે “ અરેરે ! રાણી માતા ! એ કુંવરને તો મેં મારે બે હાથે રમડ્યો છે. એજ હાથે હું એને મારું ? ”

રાણી બોલી. “ નહિ મારો તો હું તમારો પ્રાણ લઈશ, ”

ધ્રુજતો ધ્રુજતો વજીર બોલ્યો, “ શી રીતે મારું ? ”

રાણી કહે, “ આ કટારથી. ”

વજીર ધ્રુજી ઉઠ્યો. એ બોલ્યો કે “ ના, ના, કટાર મારતાં મારો હાથ થરથરે. હું એને ઝેર પાઇને મારીશ. ”

રાજકુમારી આ બધી વાત સાંભળી ગઇ. એ તો દોડતી દોડતી જંગલમાં ગઇ. ત્યાં એક શંકરનું દેવળ હતું. રાજકુમારી શંકરની સ્તુતિ કરવા લાગી.

ત્યાં તો એક પુરૂષ ત્યાં તો આવી પહોંચ્યો. એનું મોઢું બહુ વિકરાળ માથે, મોટા મોટા વાળ, લાંબી દાઢી અને રાતી રાતી આંખો. રાજકુમારી તો દોહીને એને વળગી પડી ને બોલી “ભૈરવ ભાઈ, ઓ ભૈરવ ભાઈ !”

એ પુરૂષ પૂછે છે કે “અરે છોડી, તું કોણ છો ? તું મને ઓળખતી નથી ? હું તો આ જંગલનો બહાર-વટીઓ છું. તને બીક નથી લગતી ?”

રાજકુમારી બોલી, “ના ! તું જોડું બોલે છે, તું તો મારો ભૈરવભાઈ. પાંચ વરસ પહેલાં અમે ભાઈબહેન તારા ખોળામાં રમતાં તે તું બૂલી ગયો, ભૈરવભાઈ !”

ભૈરવ ગળગળો થઈ ગયો. એણે પૂછ્યું, “બહેન, ભાઈ ક્યાં છે ? એને કેમ છે ?”

રાજકુમારી રોઈ પડી ને બોલી કે “ભાઈને તો આજ આ મંદિરે લાવીને મારી નાખશે.”

બધી વાત સાંભળીને ભૈરવ મંદિરમાં સંતાયો. રાત પડી ત્યાં રાજકુંવરને લઈને વણર આવી પહોંચ્યો.

વણર કહે, “રાજકુંવર, હોયો આ શરખત, પી બાઓ.” રાજકુંવર બોલ્યો, “વણરજી, હું બાણું છું કે એ શરખત નથી, ઝેર છે. લાવો પી બાઈ.”

એમ કહીને રાજકુંવર ખ્યાલો હોઠે માંડે છે, ત્યાં તો વણરે ખ્યાલો ઝૂંટાવી લીધો. ને પોતે પી ગયો. વઝીરને ઝેર ચડ્યું. જમીન પર એ પડી ગયો. મરતાં મરતાં

બોલ્યો કે “ રાજકુવર, આહીથી પરદેશમાં ભાગી જાજો. નહિ તો તમારો પ્રાણ જાશે. ”

રાજકુવર અને ભૈરવ મળ્યા. ત્રણે જણાં પરદેશ ઉપડ્યાં. રસ્તામાં રાત પડી. ઉજ્જડ જંગલ હતું. અહિં ભાઈના પગમાં કાંટા વાગતા જાય છે, શરીરે ઉજ્જડા પડે છે, ભૈરવની આંગળીએ વળગીને બેચ ચાલ્યા જાય છે.

એવામાં વરુઓનું એક ટોળું દોડતું આવે છે. ભૈરવ ભાઈ પાસે એક તલવાર. પણ એકલો કેટલાં વરુને મારી શકે? પછી એણે કહ્યું, “તમે ભાઈબહેન ભાગો. મને એકલાને મરવા દો.”

પોતાનાં તલવારથી ભૈરવે પોતાના શરીરમાંથી માંસના લોચા કાપ્યા. કાપી કાપીને વરુઓનાં મોં આગળ ફેંકતો જાય ને ભાગતો જાય. વરુઓ માંસ ખાવા રોકાય, ત્યાં ત્રણે જણા આઘાં આઘાં નીકળી જાય. વળી વરુઓ દોડતાં દોડતાં આવી પહોંચે. ફરીવાર ભૈરવ પોતાનું માંસ કાપીને નાખે. એમ કરતાં ભૈરવે આખું શરીર વરુને ખવરાવ્યું. અને રાજકુવર તથા રાજકુવરી દૂર દૂર નીકળી ગયાં.

સવાર પડ્યું. એક મોટી નગરી આવી. એ નગરીના રાજાએ એક મોટું મંદિર બંધાવેલું. પણ મંદિર ઉપર સોનાનું ઘડું ચઢાવવું હતું તે કેમેય ચડે નહિ. વાંકું વળી જાય. રાજાને આદાણા કહે કે “ કોઈ બત્રીસ-લક્ષણા માણસનો લોગ આપો. ”

રાજકુંવર ત્યાં આવી ચડ્યો. બ્રાહ્મણો કહે “આજ બ્રીશલક્ષણો માણસ. આપી દો એનો ભાગ.”

રાજકુંવર કહે. “મને મારો છો શું કામ? જીવતો રહીને જ હું એ ઇકું ચડાવી દઈશ.” એમ કહીને એણે દોરી જેતી. ઇકું વાંકું હતું તે સીધું થઈને ચડી ગયું. માણસો વાહ વાહ કરવા લાગ્યાં.

ભાઈ બહેન ત્યાંથી આગળ ચાલ્યાં. ચાલતાં ચાલતાં બીજા એક નગરી આવી. તે દિવસે તે નગરીની રાજકુમારીનો સ્વયંવર થતો હતો. દેશ દેશના રાજાઓ ભેળા થયા હતા.

બહુ મોટી સભા ભરાયેલી, બધા રાજાઓની વચ્ચે હાથણી ઉપર બેસીને રાજકુંવરી આવી પહોંચી, હાથણીની સૂંઢમાં કળશ ભર્યો હતો. રાજાઓએ હાથણીને કહ્યું કે “હે દેવી! જે રાજાની ઉપર તું કળશ ઢાળીશ તેને મારી દીકરી પરણાવીશ ને અરધું રાજપાટ આપીશ.”

હાથણી આખી સભામાં ફરી વળી, પણ કોઈના ઉપર એનું મન ઈર્થું નહિ. ચાલતી ચાલતી હાથણી મંડપની બહાર ગઈ, ને ત્યાં એણે કળશ ઢાળ્યો. કોના ઉપર? એક ભિખારી જેવા છોકરા ઉપર. આ છોકરો તે આપણો રાજકુમાર.

બધાય બોલી ઉઠ્યા. “હાથણી ભૂલી, હાથણી ભૂલી. આ ભિખારીની સાથે કાંઈ રાજકુમારી પરણે ખરી કે?”

બધા કહે કે “હાથીને બાલાવો, હાથીને બાલાવો.”

હાથી ઉપર ચડીને રાજકુમારી આવી. હાથી પણ

આખા મંડપમાં ફરીને બહાર ગયો. પેલા રાજકુંવરને બિખારી માનીને આઘો કાઢી મૂકેલો, કાથી ત્યાં પહોંચે ને એના ઉપર કળશ ઢોલ્યો.

રાજકુમારી પોતાના આપને કહે, “આપુ મરા નસી-અમાં ગમે તે માટયું હોય. હું તો એ બિખારીનું સાથેજ પરણવાની. બીજા મારા ભાઈ આપ.”

પછી એય પરણ્યાં રાજકુંવર અન્ધા રાજપાટનો ધણી બન્યો છે, અને લીલા લહેર કરે છે પોતાની બહેનને એણે એ રાજના ભાઈ વેરે પરણાવી છે.

પણ રાજકુમારના મનમાં સુખ નહોતું. એનાં એના દેશ સાંભરતો. પોતાના છુટ્ટા આપુ સાંભળતા. કાંઈ કાંઈ દિવસ એની આંખમાં પાણી આવતાં. પછી એણે પોતાના સસરાની રજા માગી. કહ્યું કે હું મહિને આવીશ. રાજાએ દીકરીને તૈયાર કરા. આર ગ મા ગાડાં ચાલે એટલો કરી આવર દીધો. કાથી ઘોડા દીધા. ડંકા નિશાન દીધા. આખો રસાલો લઈને કુંવર રાણી સાથે આપને મામ ચાલ્યો.

આંહી તો આપુ છુટ્ટા થઈ ગયા છે. કુંવર અને કુવરી ચાલ્યાં ગયાં, ત્યારે થોડાએક દિવસ ઠીક લાગ્યું. રાણી એને રીઝવ્યાં કરે. પણ દેવના બાળક જેવાં પોતાના ભે છોકરાંને કાંઈ બૂલાય? રાજા તો ઝુરી ઝુરીને રાત દિવસ કાઢે. રાણી ધણુએ મનાવે, છોકરાંનાં વાંકા બોલે. પણ રાજાનું મન માને નહિ. એણે રાણી સાથે અબોલા લીધા.

રાજના કામમાં રાજાનું મન ઠરતું નહિ. આખો રાજ-

કેરભાર બગડ્યો. સારા માણસો ભાગી ગયા. ખરાબ માણસોનું જોર વધ્યું. ખબતના ખાલી થયા. પરદેશના રાજાએ લુટી લુટીને રાજાને ટાળી નાખ્યું.

રાજાજી તો જાંબે કે “ક્યાં હશે મારાં કુંવર ને કુંવરી ? એને કેણુ ખવરાવતું હશે ? કેણુ સૂવાડતું હશે ?”

એક દિવસ સાંજ પડી. આકાશમાં ધુળના ગોટેગોટા ઉડે છે. આકરો આવીને કહે કે કેઇ પરદેશી રાજા ચડી આવે છે, એની સાથે અપરંપાર સેના છે.

રાજાની પાસે સેના નહિ, હથીઆર નહિ. રાજા શું કરે ? મોઢામાં ખડતું તરણું લીધું, હાથમાં અવળી તરવાર ઝાલી. અને પરદેશી રાજાને શરણું આપ્યો.

પરદેશી રાજાએ આ જોયું. જોતાંજ એ સામે દોડ્યો. દોડીને છુટ્ટા રાજાના પગમાં પડી ગયો, ને ઘોલી ઉઠ્યો. “બાપુ, બાપુ, મને પાપમાં કાં નાખો ?”

રાજાએ કુંવરને ઓળખ્યો. કુંવરને છાતી સાથે દાળીને રાજાજી ખુબ રડયા. કુંવરની આંખમાં પણ આંસુ માચ નહિ.

ગાજતે વાજતે બધા નગરમાં ગયા. કુંવરને જોવા આખું ગામ જાણે છલકી ઉઠ્યું.

નવી માને ખબર પડી. એના પેટમાં તો ક્ષણ પડી. એણે તાંસળી ભરીને અશીષુ લોળ્યું. જ્યાં મોઢે માંડવ બધ છે ત્યાં તો કુંવર પહોંચ્યો. તાંસળી પહાવી લીધી. માના ખોળામાં માથું મેલીને કુંવર ખૂબ રડ્યો. માતું

હૈયુ ઉભરાઈ આવ્યું. મા માણી માગવા મંડ્યાં. કુંવર કહે, “માણી ! કાંઈ બોલો તો તમને ઇશ્વરની આજ્ઞા.”

કુંવર ગાદીએ બેઠો. રાજા રાણી વનમાં તપ કરવા ગયાં. રાજા આપ્ત આબાદ થયું. ખાધું પીધું રાજા કીધું.

સોનાની પુતળી

એક હતી રાજકુમારી. એનું નામ હીરા. પોતે બહુ રૂપાળી. પોતાના રૂપનો એને બહુ જ અહંકાર. કોઈની વાત સાંભળે નહિ, મનમાં આવે તેમ કરે અને રાત-દિવસ શણગાર જ સજ્યા કરે.

એને સાત સખી હતી. એક સખી અંબોડો બાંધી આપે, બીજી સખી હાથપગ ચિતરી આપે, ત્રીજી સખી શણગાર સજા આપે, ચોથી સખી ચરીસો ધરીને ઉભી રહે, પાંચમી પંખો ઢાળે, છઠ્ઠી વાળું વગાડે, ને સાતમી નાચ કરે. સાતે જણી મળીને હીરાને મોઢે હીરાનાં વખાણજ કર્યા કરે. પહેલી સખી કહે:—

“આહા, કુંવરીબા તો જાણે કંચનની પુતળી.”
બીજી બોલે કે:—

“વાહ, એનો રંગ તો જાણે ચોખા સોના સરખો.”
ત્રીજી ટાપસી પૂરે કે:—

“આહા ! બાલું નાક તો જાણે ખંસી !”

ચોથી ચડાવી મારે કે:—

“અરે, બાની આંગળી તો અસલ બાણે ચંપાની કળી !” અને પાંચમી બોલે કે:—

“બહેન ! તમારી આંખો તો બરાબર હીરાના જ કટકા !”

આવું આવું સાંભળીને રાજકુંવરી બા તો મદમાં ને મદમાં ફુલાયા કરે.

એનો મદ તો એટલો બધો ચડ્યો કે પછી પરીએથી સહેવાયું નહિ. પરીએને મનમાં થયું કે આને કાંઈક શિખામણ દેવી જોઈએ.

સોનાના અરીસા સામે ઉભી ઉભી રાજકુંવરી પોતાનું મોઢું જોતી હતી. ત્યાં તો અચાનક અરીસામાં કોઈનું મોઢું દેખાયું. પાછી ફરીને કુંવરી જુવે ત્યાં તો એક પરી ઉભેલી. પરી બોલી “હીરા તું રૂપાળી છો, પણ આટલો મદ રાખ નહિ. એથી તારૂં સારૂં નથી થવાનું.”

રાજકુંવરી કહે, “મારૂં રૂપ તારાથી દેખી શકાતું નથી, એટલે જ મારી સાથે વઢવાડ કરવા આવી લાગે છે. ખરૂં ને ?”

પરી કહે, “ના, જેને આટલો બધો અહંકાર હોય, તેનું સારૂં થાય જ નહિ. માટે હું તો તને ચેતવવા આવી છું, બહેન !”

આટલું બોલીને પરી તો ચાલી ગઈ.

પછી તો હીરાનો મદ ક્યાં ચે માથ નહિ. એના મનમાં

એમ થયું કે હું એટલી બધી રૂપાળી કે પરીઓ પણ મારી અદેખાઈ કરે !

હીરાની પાસે ઘેરો વળીને સાત સખીઓ બેસે ને એનાં ખોટે ખોટાં વખાણુ કરે.

એક જણી કહે, “કુંવરીબાના હોઠ તો અસલ પરવાળા જેવાજ !”

બીજી બોલે, “બાના દાંત તો બાણે અસલ મોતી જેવા !”

બધી વાતો સાંભળીને હીરા તો હસ્યા જ કરે.

એકાએક એક સખી બોલી, “બરે, આ શું ! બાના દાંત સાચે સાચ મોતી જેવા કેમ લાગે છે ?”

વાત ખરી હતી. રાજકુંવરીના રાતા મોઢાની અંદર એકેય દાંત ન મળે. પણ દાંતને બદલે ગોળ ગોળ મોતીની બે હાર ચળક ચળક થાય છે. સખીઓ સમજી ગઈ કે આ કામ પેલી પરીનું હશે. એને મનમાં ફાળ પડી, પણ રાજકુમારીને મોઢે કંઈ બાદ્યું નહિ. હીરા તો મનમાં બહુ જ રાજી થઈ. એણે વિચાર્યું કે “ખાવાપીવામાં લગાર અડચણુ તો આવશે. પણ એની કાંઈ ફિકર નહિ. મોતીના દાંત તો નસીબદારને જ મળે.”

એક દિવસ સવારે હીરા પથારીમાંથી ઉઠતી નથી. એની સાતે સખીઓ ઉઠાડે છે પણ હીરા તો પડખુ ફેરવીને કહે કે “ઓહો, હેરાન કરો મા, બાપુ, અત્યારમાં ઉઠીને શું કરવું છે !”

સખીઓ કહે, “તમને અત્યાર લાગે છે. પણ જુઓ તો ખરાં, કેટલું ટાણું થઈ ગયું છે ?”

હીરા કહે, “કાં ? હજી તો અંધારું ઘેર છે.”

સખીઓને લાગ્યું કે હીરા ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં આમ બોલે છે. એટલે એને ઠંઠાળીને કહ્યું, “આમ જુઓ તો, તરકા કેટલા બધા ચડી ગયા છે ?”

ત્યારે પછી હીરાનાં પેટમાં ફાળ પડી. એ તો આંખ ઉઘાડીને જોતી હતી. પણ અજવાળું દેખાતું જ નહોતું. એ હાથે આંખ ચોળીને ફરીથી જોયું. તોયે અંધારું ઘેર ! હાય, હાય, એ આંખળી બની ગઈ હતી !

રાતના મહેલમાં તો પોકાર થઈ ગયો. વૈદને બોલાવવા માણસો દોડ્યાં.

વૈદ આવીને જુએ ત્યાં આંખો તો એવી ને એવીજ. ઉલટી વધુ ચકચક થતી હતી. કેમ જાણે આંખો સળગી ઉઠી હોય ને ! વૈદે આંખો ઉપર ધીરે ધીરે કુંક મારી. પણ હીરાની આંખ જેમ હતી તેમજ રહી. બીડાઈ ન ગઈ. પછી દાકતરે આંખમાં આંખળી નાખી. તોયે આંખો દલી ચલી નહિ. પછી અંદર છરી ઘાંચી પણ આંખ ઉપર છરીનો ડાઘ પણ પડ્યો નહિ. આંખોને બદલે હીરાના બે કટકા બની ગયા છે !

આંખો ગઈ, એટલે પહેલાં તો રાજકુવરીને બહુજ વસમું લાગ્યું. પણ સાત સખીઓ કહેવા લાગી કે “એમાં શું થઈ ગયું ? તમે લાળશો નહિ તો અમે તમારું બધું કામ કરી દેશું. પણ તમારી આંખો કેવી રૂપાળી

બની ગઈ છે ! કેવી ચળકે છે ! એની શી વાત કરવી, બા ?” રાજકુંવરી બહુ રાજી થઈ. એને નો રૂપાળા થયું હતું ! ખીજી કાંઈયે વાત નહિ.

વળી એક જિવસ સવારે ઉઠીને હીરા બોલવા ગય પછી બોલાયું નહિ. ફરીવાર વેદ આવ્યા. ખુબ તપાસીને વેદ બોલ્યા કે “કુંવરીબાની રૂબ અને હોડ, બધાય પરવાળાનાં બની ગયા છે.”

મુંગા થયું એ તો ખરેખર બહુજ વચ્ચમું. પછી સાત સપ્તીઓ હીરાને કહે, “ગાહો બા ! રાતા રાતા પરવાળાના હોઠની અંદર, મોતીના દાણા જેવા દાંત કેવા શોભીતા લાગે છે ! તમારા જેવી સુંદરી હવે તો આખા જગતમાં ન મળે. ”

ધીરે ધીરે રેશમ જેવા કાળા કાળા એના વાળ પછી સાચે સાચ રેશમના જ થઈ ગયા, ને એની આંગળીઓ પછી ચંપાની કળીઓ બની ગઈ. પછી પરીઓએ વિચાર્યું કે ચાલો, ફરીવાર હીરાની પાસે જઈએ. હવે કદાચ એનો મદ ઉતરી ગયો હશે.

સોનાના આસન ઉપર હીરા બેઠી છે. સાત સપ્તીઓ એને વીંટળાઈ વળી છે. એ વખતે પરીએ આવીને હીરાને પૂછ્યું, “હીરા ! હવે તને કાંઈ અછલ્લ આવી કે ? તારો ગર્વ ઉતર્યો કે ? બોલ, મને જવાબ દેવો હશે તો તારાથી બોલી શકાશે. ”

ક્રોધમાં હીરાનું મોઢું રાતું ચોળ થઈ ગયું. રાડ

પાલીને હીરા બોલી, “હું કદી ચે તારી પાસે હાર કબૂલ કરવાની નથી. મારા મહેલમાંથી હમણાંજ ચાલી જા.”

પરી કહે, “ઓહો ! હજી ચે આટલો મદ ? ઠીક, તને બધાંય કંચનની પુતળી કહીને બોલાવે છે, તો હવે સાચેસાચ તું કંચનની પુતળી જ બની જા !”

ત્યાં તો જોતજોતામાં રાજકુંવરીનો રંગ સોના જેવો થઈ ગયો ને આખું શરીર ચળક ચળક થવા માંડ્યું. ધીરે ધીરે એના હાથ પગ કઠણ બની ગયા. હીરા સોનાની પુતળી બની ગઈ.

રાજમહેલમાં, એક સૌથી સુંદર ઓરડાની અંદર એ સોનાની પુતળીને બેસાડી રાખી. એને જોઈને બધાંયને થીક લાગતી. પછી એ દેશમાં માણસો અભિમાન કરતાં જ મટી ગયાં.

નિર્દય અપ્સરા

નાનું સરખું એક શહેર, અને તેમાં એક રૂપાળો રાજમહેલ. પુનમનો દિવસ હતો. મધરાત બમી હતી. તે વખતે એ રાજમહેલની ઉપર આકાશમાં એક વિમાન આંટા મારતું હતું. એ વિમાનની અંદર ટોકરીઓના ઝંકાર થતા હતા.

કેનું એ વિમાન ? કેમ ત્યાં થઈયું હતું ?

દેવલોકની એક અપ્સરા એ વિમાનમાં બેસીને ઇંદ્ર-રાજાની કચેરીમાં જતી હતી. જતાં જતાં આ શહેર ઉપર વિમાન આવ્યું. અપ્સરાએ આવેથી જોયું. રાજ અને રાણી રાજમહેલની અગાસીમાં સૂતાં હતાં.

ઓહો ! મૃત્યુલોકની અંદર આવાં સુખી માનવી રહે-નાં હશે ? આ રાજ રાણી કેવી મીઠી નીંદરમાં પોઢ્યાં છે ! હાય ! હું અપ્સરા, પણ આવું સુખ મારા નસીબમાં કયાંથી હોય ?

આવું આવું એ અપ્સરાના મનમાં થવા લાગ્યું. એનાં મનમાં રાણીના સુખની અદેખાઈ આવી. તુરતજ

એણે વિમાનને અગાશી ઉપર ઉતાર્યું અને રાજાને ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં ઉપાડી લીધો. રાણીને એકલી મૂંઝીને વિમાન આકાશમાં ઉડ્યું.

સવાર પડ્યું. રાણી બાગી. બુએ તો રાજા ન મળે. રાજા બહાર ગયા હશે ! દરબારમાં ગયા હશે ! એમ વાટ જોતાં જોતાં બપોર થયા. સાંજ પડી. પણ રાજાજી આવ્યા નહિ. રાણીના પેટમાં ફળ પડી દસ દિશામાં માણુએ દોડ્યાં. પણ રાજાનો પતો રાજે નહિ.

પણ દોરસ વાટ જોઈને રાણી ચડી નીકળી. સૂચે કેટલેક માણસ નહિ કેયા જણ તે તો બહાર નહોતો. ડુંગરા વડે-યાં, વને વન વીધ્ય. નદી તળે રહેયાં. અડધે આર્યે તરત કાની જાય છે કાણ જાણ રાણી !

એમ કરતાં કરતાં એક અઘોર જંગલ આવ્યું. ત્યાં કોઈ માણસ ન મળે. એ જંગલની આંદ એક ઉચો ઉંચો ડોહો. કોહાના દરવાજા અંધ; અને ઉપર ચઢાય એવું ક્યાંઈ નહોતું. પણ કેઠાની દિવાલ ઉપર ઝાડના વેલા ચડેલા એ વાત રાણીને યાદ આવી. વેલાને જાનીને રાણી ધીરે ધીરે ચડવા લાગી. વચમાં એમ થય કે હમણાં વેલો તુટશે. નીચે નજર કરે તો ચકરી આવે. જોણે પડી કે પડશે ! પણ રાણી તો ભગવાનનું નામ લેતી લેતી છેત્રે કોઠા ઉપર પહોંચી.

ઉપર જાય ત્યાં તો રૂપાળા એન્ડા જોયા. ચારે તરફ ભાત ભાતની શોભા જોઈ. પણ એરડાને તાળાં દીધેલાં. જોતાં જોતાં એની નજર એક આવીના ઝુમખા ઉપર પડી. આવી લઈને એ પહેલો એરડો ઉઘાડવા લાગી. ઉઘાડતી

જાય ને એની છાતી થરથર ધ્રુજતી જાય. ઉઘાડીને જુએ તો જાત જાતના સુંદર મેવા અને મીઠાઇ. બીજો ચોરડો ઉઘાડ્યો. અંદર જુએ તો જાત જાતનાં પુલ અને તેલ અત્તર. એના જેવી સુગંધ મૃત્યુલોકની અંદર રાણીએ કોઇ દિવસ નહોતી જોઇ. એ બંધ કરીને ત્રીજો ચોરડો ઉઘાડે ત્યાં તો જાત જાતના પોશાક. એવા કિમ્મતી પોશાક તો પરીઓજ પહેરી શકે.

એમ કરતાં કરતાં સાતમો ચોરડો જ્યાં ઉઘાડે ત્યાં તો રાણી થંભી ગઇ એના મોઢા ઉપરથી લોહી ઉડી ગયું. એનાથી ચીસ પડાઇ ગઇ. એણે શું જોયું ?

રૂપાળા એક પલંગ ઉપર એનો રવામી, પેલે રાજા પડ્યો છે. મોઢું સુકાઇ ગયું છે, શરીર તદ્દન ડુબળું પડી ગયું છે. રાજા જલ્લાન બનીને સૂતેલો હતો.

રાણી રોતી રોતી રાજાના શરીર ઉપર હાથ ફેરવતી હતી. ત્યાં તો “ ધરરર, ધરરર ” એવો અવાજ સંભળાયો. આકાશમાંથી એક વિમાન ઉતરવા લાગ્યું. રાણીએ તો તરત જ ચોરડો બંધ કરી દીધો અને ચાવી જ્યાં હતી ત્યાં મૂકીને પોતે સંતાઇ ગઇ.

વિમાન કોઠા ઉપર ઉતર્યું. અંદરથી એક અપ્સરા બહાર નીકળી. રાજાને ઉપાડી જનાર તેજ આ અપ્સરા. રાત પડી ગઇ હતી. અપ્સરા આવી ત્યાં તો આખા કોઠાની અંદર એની મેળે દીવા ચાલુ થયા.

અપ્સરાએ એક પછી એક ચોરડા ઉઘાડ્યા. ખાખું પીધું, શણગાર સજ્યા. કુલની માળા પહેરી. માથે મુગધી

તેલ લગાવ્યાં, અને સાતમા ઝોરકાની અંદર ગઈ. જઈને સૂતેલા રાજાને પગે કાળો દોરો બાંધ્યો હતો તે છોડી નાખ્યો. રાજા ઉઘમાંથી ઝબકી ઉઠ્યો. વિલાપ કરતો કરતો રાજા કહે છે કે “રે અપ્સરા! મેં તારો શું અપરાધ કર્યો છે? તું મને આંહી લાવી છે, પણ મારી વહાલી રાણી શી રીતે દિવસો વીતાવતી હશે? એ મરી ગઈ હશે કે જીવતી હશે?”

અપ્સરા બોલી, “રાજા! એ રાણીને હવે જુલો ના. મારી સાથે લગ્ન કર. જો માફ રૂપ, મારી માયા, મારી શોભા.”

રાજા તો ઝળે છે કે ‘મારે મારી રાણી વિના બીજું કંઈ ન જોઈએ.’

અપ્સરા કહે, “હું તને નહિ છોડું. તું નહિ માને તો તને રીબાવી રીબાવીને મારીશ.”

આખી રાત આવી રીતે અપ્સરા મનાવે ને ધમકાવે. પણ રાજા માને નહિ. સવાર થયું એટલે ફરીવાર રાજાને પગે કાળો દોરો બાંધ્યો. રાજા બેભાન બનીને પલંગમાં પડ્યો. અપ્સરા વિમાનમાં બેસીને ધંદ્રલોકમાં ચાલી ગઈ.

આખી રાત રાણીએ છાનીમાની આ વાતો સાંભળી. પોતાના સ્વામીનું દુઃખ જોઈને એનું હૈયું કાટી જતું હતું. એના મનમાં થયું કે “એહો! કેવો મારા પતિનો પ્રેમ! અપ્સરા ઉપર પણ મોહ્યો નહિ! વાહ રે મારા પતિ!”

પછી દિવસ આથમ્યો એટલે રાણી જાતમા ચોરડામાં ગઈ. રાજાને ઉઠાડવો શી રીતે ? શરીર ઉપર હાથ ફેરવતાં એના પગના અંગુઠા ઉપર કાળો દોરો ભેર્યો. રાણીએ દોરો છોડ્યો. તુરત જ રાજા બગ્યો અને રાણી સામે ભેંસ રહ્યો. પણ ઘણા દિવસની બૂખને લીધે એને અરાબર દેખાયું નહિ.

રાણી કહે, “એનાંબો છો ?”

રાજાએ રાણીનો સાદ એળખ્યો. બેચ જણાં લેટી પડ્યાં. રાજા રાણીને કહે કે “વહાલી રાણી ! તમે આંહીથી ભાગી બગ્યો. અખસર તમને મારી નાખશે. મારી આશા રાખશે નહિ.”

રાણી કહે “મરીશ તો તમારી પાસે જ મરીશ. તમને સાથે લીધા વગર આંહીથી નથી ખસવાની.”

રાજા કહે, “રાણીજી, હું શી રીતે ખાવું ? મારા શરીરમાં જોર નથી. આટલા દિવસ થયાં મને ખવરાવ્યું નથી. આ કોઠા ઉપરથી કેમ કરીને નીચે ઉતરાય ?”

રાણી બોલો, “તમને હું ખાવાનું આપું. હમણાં થોડાં દિવસ તમે ખાઓ પીઓ. તમારા શરીરમાં જોર આવશે ત્યારે આપણે ભાગી જશું. પણ એકલી તો હવે જઈ રહી.”

પછી રાણીએ પહેલા ચોરડામાંથી મેવો ને મીઠાઈ આપ્યાં. રાજાને ખવાડ્યાં. સાંજ પડી વિમાન ગબડ્યું, દીવા પ્રગટ થયા, એટલે રાજાને પએ દોરો ખાંધીને રાણી સંતાઈ ગઈ.

આવી રીતે રાજ સાંજે અપ્સરા આવે ને પહેલે દિવસ જેમ કયું હતું તે પ્રમાણે કરે. પણ રાજા તો એકનો બે થાય જ નહિ. એટલે અપ્સરા એને મૂર્છામાં નાખીને સવારે પાછી ચાલી જાય. અને સવાર પડે કે તુરત રાણી રાજા પાસે આવે, ખવરાવે, પીવરાવ ને આનંદ કરાવે. સાંજે પાછી સંતાઈ જાય.

એમ કરતાં થોડા દિવસ વીત્યા. અપ્સરાએ જોયું કે આ રાજાના શરીરમાં હવે નવું જોર આવતું જાય છે. આમાં કાંઈક ભેદ હશે. ગમે તેમ હોય. પણ રાજાને ક્યાંકથી ખાવાનું પહોંચે છે ! અપ્સરા બરાબર તપાસ રાખવા લાગી.

રાજાને તો હવે દિવસનો પણ આરામ નથી રૂળતો. રાત આખી પણ જાગતું પડે છે. દિવસે રાણી ને રાતે અપ્સરા. એવા થાકથી એક દિવસ રાતે રાજાને ઝોલું આવી ગયું અને તુરત જ અપ્સરા ચેતી ગઈ. એના મનમાં થયું કે નાકી અહીં કોઈ જ્ઞાનવી રહે છે. સવાર પડયું કે તરત રાજાને પગે દોરો બાંધીને એને વિમાનમાં નાખ્યો અને ઘરઘર ! કરતું વિમાનને આકાશમાં હાંકી મૂકયું. પેલી રાણી દોડતી દોડતી બહાર આવી ને ખૂબો પાડવા લાગી. ઓ રાજા ! ઓ મારા દત્તાત્રીનાથ ! પણ કેણુ જવાબ આપે ?

માંડ માંડ હાથમાં આવેલો રાજા હવે તો ગયો, ફરી મળવાનો નથી, એમ માનીને રાણી હિંમત હારી બેઠી. રખડતી રખડતી એક સરોવર ઉપર જઈને ઉભી. અંદર પડીને મરવા જાય છે ત્યાં તો અંદર હંસનાં બે બચ્ચાં એઠેલાં જોયા. એ બચ્ચાં માનવીની વાચામાં કહેવા

લાગ્યાં કે “ જહેન ! આ સરોવરમાં અમે તને આપઘાત કરવા નહિ દઇએ. જો પેલા અમારાં માળાપ આવે. એમને પૂછીને પડજો. ”

હંસ અને હંસણી આવ્યાં

રાણી બોલી, “ હે રાજહંસ, હવે મને મરવા દો. મારા પતિ વિના હું શીદને જીવું ? ”

હંસ-હંસણી બોલ્યાં, “હે દુઃખીઆરી રાણી ! તારો રાજા હજી જીવે છે. તે કયા છે એની અમને ખબર છે. અમારી પીઠ ઉપર બેસી જા. અમે તને એ દેશમાં ઉતારી દેશું.”

રાણી હંસની પીઠ ઉપર બેઠી. હંસ હંસણી ઉડ્યાં. મોટા મોટા ડુંગર અને મોટા દરિયા વળોટીને ગાંધર્વ-લોકમાં પહોંચ્યાં. રાણીને ત્યાં ઉતારી.

હંસ બોલ્યો “રાણી જહેન ! સાંભળો. આંહી એક ગાંધર્વ છે. એને એક દીકરી હતી. તે ઘણાં વરસો થયાં ખોવાઈ ગઈ છે. તમે ત્યાં જાઓ ને કહેજો કે ‘હું તમારી દીકરી છું.’ પછી તે તમને નાચગાન શીખવશે. ને ઇંદ્રની સભામાં લઈ જશે. ઇંદ્ર ભગવાનને તમારા નાચથી રાજી કરશે અને એ વરદાન આપે ત્યારે તમારા પતિની માગણી કરજો. તમારા પતિને હરણ કરી જનારો અપ્સરા પણ ત્યાંજ હશે.”

એમ કહીને હંસ હંસણી ઉડી ગયાં.

રાણી ગાંધર્વ પાસે ગઈ.

રાણી કહે, “બાપુ ! મને ઓળખો છો ? ”

ગાંધર્વ કહે “તું કોણ ? ”

રાણી કહે, “ હું તમારી દીકરી. ”

પછી ગાંધર્વે નામ નિશાન પૂછી જોયાં તો બરાબર વાત મળતી આવી. ગાંધર્વ બિચારો દીકરીને જોઈ ગાંડો ગાંડો થઈ ગયો. દીકરીને નાચગાન શીખવવા માંડ્યો. થોડા દિવસમાં તો રાણી બહુજ સરસ કળાઓ શીખી ગઈ.

પછી ગાંધર્વ પોતાની દીકરીને ઈંદ્રની સભામાં લઈ ગયો. એના મનમાં એમ કે મારી દીકરીને સારાં નાચ-ગાન કરાવીને ઈંદ્રની મહેરબાની મેળવી લઉં. સહુથી સરસ નાચ કરનારી પેલી અપ્સરા હતી. એ અપ્સરા નાચે છે અને ગાંધર્વ વાજીત્ર બજાવે છે. ગાંધર્વ બાણી-જોઈને વાજીત્ર તાલ બહાર વગાડતો ગયો, એટલે સામ્ય-રાને નાચ બરાબ થવા માંડ્યો. ઈંદ્રજી મન બહુજ નારાજ થયું.

પછી ગાંધર્વે રાણીને હાજર કરી નાચ કરાવ્યો. એવો તો અલૌકિક નાચ કે ઈંદ્ર કહે, “બેટા ! માગ, માગ ! ”

રાણી બોલી, “ માથું મ્હારા પતિ. ”

ઈંદ્ર કાંઈ સમજી શક્યા નહિ. પછી રાણીએ પોતાની આખી કથની રહી સંભળાવી. પેલી અપ્સરાને પણ ઓળખાવી.

ઈંદ્રે કોપ કરીને અપ્સરાને પૂછ્યું, “ સાચી વાત ? ”

અપ્સરા શરમાઈને નીચું જોઈ ગઈ.

ઈંદ્રે શાપ દીધો કે “હે નિહંચ મનની અપ્સરા ! જા,
તું મૃત્યુલોકમાં જન્મજો. તને પણ તારા પતિનો
વિયોગ થશે.”

રાજાને કચેરીમાં હાજર કર્યો. ઈંદ્ર મહારાજે રાજા
રાણી બેઠેને આશીર્વાદ દીધા. ઘણી ઘણી ભેટો આપી,
અને વિમાનમાં બેસાડીને એમને ગામ મોકલી દીધાં.

હસમુખી

એક હતો સોદાગર. એ સોદાગરને ત્રણ દીકરી હતી. મોટી બે બહેનો દેખાવમાં રૂપાળી, પણ એનાં મન બહુ ખારીલાં. આખો દિવસ બેઠી બેઠી બેય જણીઓ નવા નવા શણગાર સંભ્યા કરે. નાની દીકરી, જેવી રૂપાળી તેવીજ ગુણવાન. એનું મોં તો સદાય હસતું ને હસતું. બધાંયને એના ઉપર બહુ હેત આવે. બધાએ એનું નામ પાડ્યું ‘હસમુખી.’

સોદાગર બહુજ પેસાદાર. એને ઘેર સાત સાત કોટડી દ્રવ્ય ભર્યું છે. મહામૂલ્યા માલ ભરી એનાં વહાણ દેશ-વિદેશમાં જાય છે.

એક વખત ખબર પડ્યા કે એનાં બધાં વહાણ દરી-આમાં ડુબી ગયાં. એ રાંક બની ગયો. મહેલ વેચીને નાની કુંપડીમાં રહેવા ગયો. ભાતભાતનાં લોજનને બદલે જીવારનો રોટલો જ મળે.

મોટી બે બહેનોને તો બહુજ ખીજ ચડી. એને કાંઈ ‘સાર’ લાગે નહિ. આખો દિવસ કચકચ કર્યા જ કરે.

પણ નાની જહેન હસસુખીતું મ્હેં તો હસતું ને
હસતું. આખો દિવસ ઘરતું કામકાજ કરે, રાંધણું કરે,
વાળી ચોળીને ઘર ચોખ્ખું રાખે, પોતાના બાપુની સં-
ભાળ રાખે. ને રાતે પોતાની નાની મઝાની પથારીમાં
સુજેથી ઉઘી જાય. સવાર પડયું ન હોય ત્યાં તો ઉઠે,
ને કામકાજ કરવા માંડે. જાપતેય આ નાની દીકરી ઉપર
જાડુજ હોય. પણ મોટી એ જહેનોથી એ જમાય નહિ.

વાળી અંબર આવ્યા કે એતું એક વહાણ હાથ
આવ્યું છે. એ વહાણને લેવા જવામાં મોડાગરને પાછા
આવતા એક વરસ લાગશે. એણે દીકરીએ. પૂછ્યું કે
“તમારે મટે કંઈ લાતું?”

મોટી દીકરી કહે કે “મારે માટે એક રૂપાણું
ચોટણું લાવજો.”

વચેટ દીકરી કહે કે “મારે માટે એક મોતીની
માળા લાવજો.”

સહુથી નાની દીકરી હસસુખી રેતી રેતી કહે કે
“બાપુ! મારે બીણું કાંઈ નથી જોઈતું. તમે વહેલા
વહેલા પાછા આવજો.”

બાપુ કહે, “ના, બેટા! બીજી જહેનોએ કંઈક કંઈક
મંગાવ્યું છે. માટે તું પણ કાંઈક તો મંગાવ.”

હસસુખી બોલી, “ઠીક ત્યારે, બાપુ! એક સફેદ શુ-
લાખતું પુલ લેતા આવજો.”

મોડાગર ગયો. પાછા વળવાનો વખત આવ્યો. મોટી

દીકરી માટે ઓઢણું અને વચેટને માટે મોતીની માળા તો મળી; પણ ઘોળું શુલાભનું કુલ ક્યાંથી કાઢવું ? એ દેશમાં તો શુલાભ જ ન મળે. તો પછી સફેદ શુલાભની શી વાત જ કરવી ?

એમ વિચાર કરતો કરતો સોદાગર ઘોડે ચડીને બીજે ગામ જતો હતો એમાં એ રસ્તો ભૂલ્યો. એને ખડુંજ થાક લાગ્યો. ઉંઘ પણ આવતી હતી. ફરતાં ફરતાં એણે એક મોટો મહેલ જોયો. એને એમ થયું કે ઓહો ! વનમાં આવો મહેલ ક્યાંથી ?

એણે તો મહેલને દરવાજો સાંકળ ખખડાવી. તુરત દરવાજો ઉઘડ્યો. ત્યાં કેઈ માનવી નહોતું. કેણે દરવાજો ખોલ્યો હશે એ કાંઈ સમજાયું નહિ.

સોદાગર જુએ ત્યાં તો હવામા બે હાથ દેખાય છે. એ હાથ એને પગે લાગીને અંદર બોલાવે છે.

સોદાગર બોલ્યો, “ ઘોડાને એકલો મકીને શી રીતે આવું ? ”

ત્યાં તો કેણે બોલ્યું ક્યાંથી બીજા બે હાથ આવ્યા અને લગામ ઝાલી ઘોડાને તબેલામાં લઈ ગયા. સોદાગરને થયું કે નક્કી, આ તો ભૂતનું ઘર લાગે છે; પણ એને તો એવો થાક લાગેલો કે અંદર ગયા વિના ઉપાય નહોતો.

અંદર જાય ત્યાં બીજા બે હાથ આવીને એને સોજનશાળામાં લઈ ગયા. ખૂબ સારી મીઠાઈ, મેવા, શરબત ને મુખવાસ દીધાં. સોદાગર ખાવા મંડ્યો. જુએ

હસમુખી

સિંહ કહે, “કેમ કુલ તોડ્યું? તને ખાધ જાઉં.”

(પા. ૭૩)

ત્યાં તો ચારે તરફ કેટલાયે હાથ હવામાં ઉભેલા. કોઈ એને પંખો ઢાળે, કોઈ પીરસે, ને કોઈ શરખત લાવી આપે. પછી એને સૂવાના ઓરડીમાં લઈ ગયા. જુએ તો એ હાથ બિછાતું કરે છે. બિછાતું એવું સુવાળું કે સોઢાગરને મીઠી ઉંઘ આવી ગઈ.

સવારે ઉઠીને થોડે ચડી એ ચાલવા લાગ્યો. ત્યાં તો એણે એક રૂપાળી કુલવાડી જોઈ. એ પુલવાડીમાં ઘોળાં ઘોળાં સુંદર ગુલાબ ઉઘડેલાં. સોઢાગરને એની નાની દીકરીનો સંદેશો સાંભર્યો. તરત એ પુલ તોડવા ગયો. જ્યાં તોડે ત્યાં તો મોટી ચીસ પડી. સોઢાગરના હાથ-માંથી પુલ પડી ગયાં. સામે જુએ તો એક વિકાળ સિંહ ! રાતી રાતી એની આંખો ! છરી જેવા એના દાંત ! એની જીભ તો લસ લસ થાતી હતી.

સિંહ કહે, “કેમ માફ કુલ તોડ્યું ? તને ખાઈ જાઉં.”

સોઢાગર કહે, “ભૂલ થઈ. આ વખતે માફ કરો. મારી નાની દીકરીએ મગાવ્યાં છે, એટલેજ મેં તોડેલાં.”

સિંહ બોલ્યો, “હીક, એક વાત કબુલ કર તો જવા દઉં. ઘેર જ ત્યારે તને જે પહેલું સાચું મળે તેને એક મહિનાની અંદર આંહી મોકલી દેલું.”

સોઢાગરે વિચાર કર્યો કે ઘેર પહેલું-વહેલું તો બીજું કોણ મળશે ? બારણામાં મારો ફૂતરો બેઠો હશે. એને મોકલી દઈશ. એમ સમજીને એણે કહ્યું કે “બહુ સાફ.”

સિંહ કહે, “આ કુલ તારી દીકરી પાસે લઈ જા.”

એક મહિનો વીત્યે જ્યારે આંહી આવવું હોય, ત્યારે આ કુલ હાથમાં રાખજો, ને મનમાં ચિંતવજો; એટલે તુરત આંહી આવી પડશે. ”

સોદાગર ઘેર ગયો. દરવાજામાં જાય ત્યાં તો નાની દીકરી “ બાપુ આવ્યા, બાપુ આવ્યા ” કરતી દોડી આવી. બાપુને વળગી પડી.

બાપુના મનમાં કાળ પડી કે “ હાય હાય ! શા સાડ મેં સિંહણ વચન કબૂલ કર્યું ? આ દીકરીને મારાથી કેમ મોકલાશે ? એના કરતાં સિંહ મને જ ખાઈ ગયો હોત તો કેવું સાડ થાત ? ” સોદાગરની આંખમાંથી આંસુ પડવા લાગ્યાં.

હસમુખીએ પૂછ્યું, “ બાપુ શું કામ રડો છો ? શું થયું છે. ”

બાપુએ રેતાં રેતાં બધી વાત કહી.

હસમુખી બાલી કે “ કાંઈ વાંધો નહિ. આપણું વચન કાંઈ આપણાથી ભંગાય ? બાપુ ! મને ત્યાં ખુશીથી લઈ જાજો. ”

એક મહિનો વીતી ગયો. સોદાગરે વાત કાઢીજ નહિ, પણ હસમુખી કાંઈ ભૂલે ? એણે સંભારી આપ્યું. સોદાગર ખૂબ રોયો. પણ હસમુખી એકની બે થઈ જ નહિ. બન્ને જણાંએ હાથમાં પુલ લઈને ચિંતવન કર્યું, એટલે ઘડીવારમાં તો સિંહની કુલવાડીમાં પહોંચ્યાં. દરવાજે કોઈ મશ્વસ નહોતું. પણ આગળની જેમ બે હાથ આવ્યા, ને

બાપદીકરીને અંદર લઈ ગયા. પછી ઘણા હાથ આવ્યા, અને બાપ દીકરીને જમાડી લીધું.

ત્યાં તો સિંહ આવ્યો. સોદાગરે એને પગે લાગીને કહ્યું, “આ મારી દીકરી.”

સિંહ બોલ્યો, “તમે હવે તમારે ઘેર જાઓ. તમારી દીકરી આંહી જ રહેશે. એની ચિંતા કરશો નહિ. એને આંહી કાંઈ હુઝા નહિ થાય.”

સોદાગર દીકરીને એક બચ્ચી કરીને આવ્યો ગયો. હસમુખી તો એ ભૂતના મહેલમાં એકલી પડી. ઘણા હાથ એની પાસે હજાર રહે છે. એને જે બેઠંએ તે આપે છે. હસમુખી નહાવાની એરડીમાં બંધ ત્યાં તો પત્થરની કુંડીમાં સુગંધી શુલાબજળ ભરેલાં, જાતજાતનાં રૂપાળાં તેલ પડેલાં, અને જાતજાતનાં રંગબેરંગી ઓઢણાં ટાંગેલાં. ખાવાને વખતે ખાવાનું પણ તૈયાર. ખાવા બેસે તે વખતે મીઠાં મીઠાં વાળાં વાગવા માટે. એક એરડામાં બુએ તો અપરંપાર રત્નકંઠા, બીજા એરડામાં ચિત્રોની ચોપડીઓ, ત્રીજા એરડામાં લીલા પીળા ને આસમાની રંગનાં પંખી.

હસમુખીને આ બધું બહુજ ગમ્યું. પણ અરેરે! આવી શોભા શું એકલા એકલા જ બેચા કરવાની? મારી સાથે બીજું કંઈ માનવી નહિ?

સાંજે સિંહ આવ્યો. સિંહ કહે, “તને વાર્તા કહું?”

હસમુખી પહીતી પહીતી બોલી કે “બલે!”

રાજ થઇને સિંહ વાર્તા કહેવા લાગ્યો. બહુજ

મઝાની વાર્તા. સિંહની મીઠી મીઠી બોલી સાંભળે ત્યારે હસમુખીને બહુ હેત આવે. પણ સિંહનાં મોઢા સામે જુએ ત્યાં હસમુખી પહી મરે. સિંહ થોડીક વાતો કરીને ચાલ્યો ગયો.

પછી તો રોજ સાંજે આવીને સિંહ વાતો કરે. ધીરે ધીરે હસમુખીની પહાક ઓછી થઈ. એને લાગ્યું કે સિંહનું મોં ભલે ખરાબ હોય, પણ એનું મન બહુ જ પ્રેમાળ લાગે છે.

એક વાર સિંહ કહે કે “ મારી સાથે પરણીશ ? ”

હસમુખી તો આ સાંભળીને દુસ્કે દુસ્કે રોવા લાગી. બિચારો સિંહ દિલગીજ થઈ ચાલ્યો ગયો.

હસમુખીને એક દિવસ સ્વપ્નનું આલ્પનું કે પોતાને ઘેર એના બાપુ બહુ માંદ છે. એને બહુ જ શોક થયો. સાંજે સિંહને એણે વાત કરી.

સિંહ કહે, “ લે આ ગુલાબ. હાથમાં રાખીને તારા ઘનું ચિત્તવન કરજે. હમણું પહોંચી જઈશ. પછી આવવાને વખતે પણ એમજ કરજે. જલદી આવજે હો ! તારા વિના મારા દિવસ કેમ જાશે ? ”

હસમુખી કહે “ હું આઠ દિવસમાં જ આવીશ. ”

ખીજે દિવસે એ ઘેર પહોંચી. ખરેખર એના બાપુ માંદા હતા. પણ હસમુખીને દેખીને એ સ્નાજ થઈ ગયા.

હસમુખીએ ગાતાની બે પહેનોને સિંહના ઘરની બધી

વાત કહી સંભળાવી. એ સાંભળીને એ બે ખંડેનોના મનમાં બહુજ ખાર થયો. એક દિવસ તેઓ છાનીમાની એના ઓરડામાંથી ગુલાબનું ફુલ ચોરી લાવી. ફુલ હાથમાં રાખીને ચિત્તવન કર્યું કે “અમને એ રૂપાળા રાજમહેલમાં લઈ જા.”

ત્યાં તો એક ભયંકર અવાજ થયો. બાણે કેઈ રાક્ષસ ખાવા આવે છે. બેય જાણીના હાથમાંથી પુલ પડી ગયાં ને બેય જાણી ઘરમાં ભાગી ગાઈ.

સાત સાત દિવસ વીતી ગયા. હસસુખીને જાવાનો વખત થયો. એણે બાપુની રજા લીધી; પણ જીવે તો ફુલ ન મળે. હસસુખી રોતી રોતી પુલ ગોતવા લાગી. બહાર જઈને જીવે ત્યાં સુકાઈ ગયેલું ગુલાબ પડેલું. હસસુખી જઈને એ પુલને અડકી ત્યાં તો આગળના જેવું જ લાગુ ફુલ બની ગયું. રાત્રી થઈને એ સિંહને ઘેર આહી ગઈ.

જઈને જીવે ત્યાં તો હાય હાય ! રૂપાળી ફુલવાડી હતી ત્યાં બધું જંગલ થઈ ગયેલું; ઘરમાં જઈને જીવે તો બધું વીખાયેલું પડેલું. આખું ઘર ઝાંખું ઝાંખું બની ગયેલું. પેલા હાથ તો કામ કરતા હતા, પણ એમાં બાણે ભેર જ નહોતું. તે દિવસે ખાવાને વખતે વાળ પછુ ન વાગ્યાં. સાંજે સિંહ આવશે એમ લાગ્યું. પરંતુ અદેરે ! કદાચ એને બહુ જ ખોટું લાગ્યું હશે તો હું શું કરીશ ?

સાંજ પડી, પણ સિંહ તો આવ્યો નહિ ! આખી રાત હસસુખીને ઉઘ આવી નહિ. એ તો આંસુડાં ઢાળતી

જાય ને મનમાં વિચારતી જાય કે અરેરે ! એને રીસ ચડી હશે ? કે એ માંદા પડયા હશે ? મેં અભાગણીએ શા સારૂ મોડું કર્યું ?

હસમુખી બગીચામાં જઈને સિંહને ગોતવા મંડી. એણે જોયું તો આવે એક ઝાડ હેઠળ સિંહ સૂતેલો. સાવ મરવા જેવો થઈ ગયેલો. એની આંખમાંથી આંસુ પડતાં હતાં.

હસમુખી એની પાસે જઈને રોતી રોતી કહેવા લાગી, “સિંહ ! ઝા સિંહ ! ઉઠો. ફરી વાર કદી હું આપું નહિ કરું. મારા સમ છે, ઉઠાને !”

સિંહે ગરીબડું મ્હેં કરીને હસમુખીને કહ્યું, “તું મારી સાથે પરણીશ ?”

હસમુખી બોલી, “એથી જો તમને સારું થતું હોય તો હું જરૂર પરણીશ.”

અહાહા ! આટલું હસમુખી બોલે તો ત્યાં તો ચામેર વાળું વાગવા લાગ્યાં, વાડી લીલીછમ બની ગઈ, પંખી ગીત ગાવા લાગ્યાં; અને સિંહ ! હસમુખી જુએ તો સિંહ ન મળે. એને બદલે એક રાજકુમાર ઉસેલો.

રાજકુમાર બોલ્યો “આ રાજમહેલ મારો છે. એક બહુગરે આવીને મને સિંહ બનાવી દીધો. મારા માણુ-સાના ફક્ત હાથજ રહેવા દીધા. એણે મને કહેલું કે કોઈ રૂપાળી કન્યા આવીને તને પરણવાની હા પાડશે, ત્યારેજ તું પાછો રાજકુમાર થઈ જઈશ.”

ઘરમાં જઈને જુએ ત્યાં તો હાથ ન મળે. બધા

નોકરચાકર કામ કરતા હતા. પછી રાજકુમાર હસમુખાને લઈને સોદાગરને ઘેર ગયો. એની વાત સાંભળીને સોદાગરે બેચનાં લગ્ન કર્યાં.

એ મોટી બહેનો તો ખારમાં ને ખારમાં બળી જ ગઈ.

પરણીને બેથ જણાં પાછાં પોતાને દેશ આવ્યાં. આધુ' પીધુ' રાજ કીધુ'.

મયૂર રાજા

એક હોયો રાજા અને એક હતી રાણી એને બે નાના દીકરા હતા. થોડા વખત પછી એને એક રૂપાળી કુંવરી અવતરી. દેશના મોટા મોટા માણસોને અને બધીય પરીએ ને બોલાવીને રાજા રાણીએ કુંવરીનું નામ પાડ્યું “મણિમાળા.” બધાં જવા લાગ્યાં તે વખતે રાણીએ પરી-એને પૂછ્યું કે “મારી દીકરીનું નસીબ કેવું છે ?” પરીને આ વાત કહેવાનું મન નહોતું. પણ રાણીએ બહુજ આજીજ કરી. રાણી કેમય બવા દે નહિ. એટલે પરીએએ કહ્યું કે “ તમારી કુંવરીને લીધે તમને દીકરાને માથે બહુ દુઃખ પડશે. કદાચ એ દીકરા મરી થે જાય ” રાણી તે વાત સાંભળીને કદપાંત કરવા લાગી, પણ એણે કોઈને કાંઈ કહ્યું નહિ.

ત્યારથી રાણી બરાબર ખાય નહિ, પીએ નહિ. છાનીમાની બેસી રહે.

રાજા કહે, “ રાણીજી, બેલો, શું થયું છે તમને ? મોટું કેમ હતરી ગયું છે ?”

રાણી ખોટું ખોટું કહે કે “તળાવમાં ન્હાવા ગયું” ત્યાં એક જોડ હીરની બંગડી પાણીમાં પડી ગઇ.”

રાજાજી કહે, “અસ, આ જ વાત છે ? બોલાવો સોનીને અને ઘડાવો બીજી છ જોડ હીરાની બંગડી,”

છ જોડ હીરાની બંગડી ઘડાવી, તોયે રાણીજી ખાય નહિ, પીએ નહિ, રાતે પાણીએ રોયા કરે.

રાજા કહે, “રાણીજી, વળી શું થયું ?”

રાણી કહે, બગીચે ફરવા ગઇ’તી ત્યાં કાંટા બરાણા ને સોનેરી સાડી ફાટી ગઇ.”

તુરતજ રાજાએ હુકમ કરીધો કે “બીજી પચાસ મણિ-મોતી-જડેલી સાડીઓ કરાવો.” પચાસ સાડીઓ આવી.

તોયે રાણી ખાય નહિ, પીએ નહિ, ડળક ડળક રોયા કરે. રાજાજી કહે “રાણીજી, ખરેખર તમે કાંઈ વાત સંતાડી રાખી છે. સાચું કહેો, શું થયું છે ?” રાણીએ પરીઓની વાત કહી બતાવી. સાંભળીને રાજાને ફાળ પડી. એણે કહ્યું કે કુંવરીને મારી નાખીએ. રાણી તો છાતીફાટ રોતી રોતી બોલી, “ના, ના, એ બને નહિ.” પછી બેય જણાંએ નકકી કર્યું કે જંગલમાં એક કિલ્લો બંધાવીને એમાં મણિમાળાને રાખવી. રાજામહેલની પાછળ એક મોટું જંગલ હતું. ત્યાં મોટી મોટી દિવા-લોવાળો એક કિલ્લો બંધાવ્યો, ને રાજકુંવરીને એમાં રાખી. રાજા સાંજે રાજા રાણી બે કુંવરને લઇને કુંવરીને મળી આવે.

એમ કરતાં ઘણા વરસ વિત્યાં. રાજા રાણી મરી ગયાં. એટલે મોટો કુંવર ગાદીએ બેઠો છે. એક દિવસ એણે

પોતાના બાઇને કહ્યું, “ભાઈ, જહેન મણિમાળા બિચારી બહુ દુઃખી થાય છે. નાનપણથીજ આ કિલ્લામાં એને શા માટે પૂરી છે? ચાલો આપણે એને અહીં લઈ આવીએ.” એમ કહીને બન્ને જણા જહેનને તોડવા આવ્યા.

મણિમાળાને આનંદ તો કયાંય માય નહિ. એને ભાઈઓ ઉપર ઘણું ઘણું હેત વધતુ! પછી ત્રણે જણા વનમાંથી રાજધાની તરફ ચાલી નીકળ્યાં.

રસ્તામાં કેટલાં કેટલાં ફળ ફુલના ઝાડ ને કેવાં ફાળાં પંખી નજરે પડ્યાં! મણિમાળાએ તો એવાં પંખી કોઈ દિવસ જોએલાં નહિ. જોઈ જોઈને મણિમાળા હસતી જ જાય ને પૂછતી જાય કે “આ શું? આનું નામ શું?” પોતાની ઘોળી બિલાડીને પણ સાથેજ તેડી લાવી છે. એક ઠેકાણે એણે જોયું તો એક મોર કળા કરીને નાચી રહ્યો છે. એનાં સુંદર પીછાં સૂરજના તેજમાં ચળક ચળક થાય છે. મણિમાળા તો થંભીને ઉભી રહી. પછી તે બોલી, “ઓહો, કેવું ફાળું પ્રાણી! આ શું કહેવાય!” ભાઈઓ કહે “એ એક જાતનું પંખી. એનું નામ મયુર.” તુરંતજ મણિમાળાએ હઠ લીધી કે “આ મયુર બહુ સુંદર. હું પરણું તો એ મયુરોના જ રાજને. ણીજા બધા મારા ભાઈ બાપ.”

એના ભાઈઓ કહે, “અરે જહેન, ગાંડીના જેવી વાતો કાં કરે? માનવી તે વળી પંખીની સાથે પરણે ખરાં? મયુરોને તે વળી રાજા હોય? અને હોય તો એ અમે એને કયાં ગોતવા જઈએ?” મણિમાળા તો એકજ વાત કહે કે “પરણું તો એ પંખીના રાજને જ પરણું”

ભાઈઓએ નક્કી કર્યું કે ચાલો ત્યારે, મયૂર રાજાને જોતીએ. ખેનને કહે કે “ખેન અમે બંધુ મયૂર રાજાને જોલવા. તું અહીં રહીને રાજપાટ સંભાળજે.” થઈ એ દેશના એક બહુજ હુશીયાર ચિતારાની પાસે પોતાની ખેનની છખી ચીતરાવી. છખી એવી તો બની કે જાણે મણિમાળા પોતેજ ઝેડી હોયને ! હમણાં જાણે એ આંખનો પલકારો મારશે અને એના હોઠ ફેરશે ! છખી લઈને યેય ભાઈ મોરને દેશ જવા નીકળ્યા.

પણ ક્યાં આવ્યો હશે એ મોરનો દેશ ? કોરે ખખર ? યેય જણા કેટલા કેટલા દેશ ભટક્યા, કેટલા કેટલા પહાડ વળોટી ગયા, કેટલાં કેટલાં વન વીંધ્યાં, પણ ક્યાંય પતો મળે નહિ. કેટલાંયે માણસોને પૂછે પણ કોઈને ખખર નહિ. યેય ભાઈ રસ્તે ચાલતા ચાલતા વિચાર કરે છે કે અરેરે ! મયૂરનો રાજા નહિ મળે, ને આપણી ખેન પરણશે નહિ !

એટલામાં તો ભરર ! ભરર ! ભરર ! એવો અવાજ સંભળાયો. જુએ ત્યાં તો આકાશમાં દીડડાંનાં ટોળે ટોળાં ચાલ્યાં આવે ને આકાશમાં અંધારું થઈ ગયેલું. એ હતો દીડનો દેશ. દીડડાં એ ભાઈઓની પાસે આવીને પૂછવા લાગ્યાં, “ભાઈઓ, આંહી શું કામે આવ્યા છો ?”

મોટો ભાઈ કહે, “મોર પંખીનો દેશ ક્યાં આવ્યો, ભાઈ ?” દીડ કહે, “ચાલો તમને એ દેશમાં લઈ જાઈએ. પણ એ તો બહુજ આવે છે. તમારાથી પહોંચાશે ?”

એ ભાઈઓએ પોતાની બધી વાત કરી, એટલે દીડ

લેગાં થયાં. એક ઝાડની ડાળ ભાંગી ને તેના ઉપર એ બે ભાઈઓને બેસાડયા પછી ડાળ ઉપાડીને બે ભાઈઓને લઈ ટીડ મોર પંખીને દેશ આલ્યાં.

નેવું હબ્બર ગાઉ આલે એ દેશ. ત્યાં જઈને બુચ્ચે તો ઠેકાણે ઠેકાણે મોર ! ધરતી ઉપર મોર, આકાશમાં ચે મોર. કોઈ મોર રમત કરે છે, કોઈ નાચે છે, અને બધાય એવા ટહુકાર કરે છે કે ત્રણ ગાઉ આલેથી પણ એ અવાજ સંભળાય. મોરપંખીના દેશમાં તો આવ્યા, પણ એના રાજા આગળ શી રીતે જવાય ? ટીડ બોલ્યાં કે “આલો તમને રાજા પાસે લઈ જઈએ.”

રાજદરબારમાં જઈને બુચ્ચે ત્યાં તો બરાબર માનવી જેવાં માનવી જ બેઠેલાં. એ માણસોનો પોશાક મોર પીછાંનો બનાવેલો. દેખાવ બહુ રૂપાળો. બધાયની અંદર વધુમાં વધુ સ્વરૂપવાન રાજા. રાજા સોનેરી મોર ઉપર બેઠેલા. એના માથે મોરપીછનો મુગટ ઝળહળી રહ્યો છે.

નાનો રાજકુવર રાજાને નમસ્કાર કરીને બોલ્યો, “અમે આપને એક ચીજ બતાવવા આવ્યા છીએ.” એમ કહીને પોતાની બહેન મણિમાળાની છબી રાજાની આગળ ધરી. છબી જોઈને મયૂર રાજા એટલા ખુશી થયા કે એ તો બોલવા મંડ્યા કે “કેવું સુંદર ! વાહ ! કેવું સુંદર ! માનવીને શું આટલું બધું રૂપ હોય ?

મણિમાળાના તાઈ કહે, “આ અમારી પોતાની બહેનની જ છબી. આ મારા મોટા ભાઈ છે. આપની જેમ એ પણ એક દેશના રાજા છે.”

મયુર રાજ

એય જણીયે રાજકુમારીના પલાંઝ દરિયામાં મેલી દીધો (પા. ૮૫)

એ સાંભળીને મયૂર રાજાએ બેચ લાઇની બહુ જ મહેમાનગતી કરી. પછી તે બોલ્યા કે “પરણું તો આપની બહેનને જ પરણું. બીજી બધી મા-બહેન. પણ ચાહ રાખો, જે તમારી બહેનનું રૂપ બરાબર આ છબી જેલું નહિ હોય તો હું તમને મારી નાખીશ.”

ભાઈઓ કહે “ભલે.”

પછી બહેનને તેડવા પોતાના રાજામાં માણસો મોકલ્યાં.

ત્રણ દરિયા વળોટીને મયૂર દેશનાં માણસો મહિમાળાને દેશ પહોંચ્યા. મહિમાળાને માટે એક મુંદર નૌકા સાથે લીધેલી. એ નૌકાની ચારે તરફ મોરનાં જ ચિત્રો. એમાં બેસીને મહિમાળા મોર પંખીના દેશ તરફ આ ૧ નીકળી. સાથે પોતાની ધોળી બિલાડીને પણ લીધેલી. બીજી એક જુદી દાઇ અને એ જુદીની એક દીકરી પણ સાથે હતી.

નૌકામાં બેસીને મહિમાળા વિચારે છે કે ઓહો ! ક્યારે એ મોરપંખીના દેશમાં પહોંચું ! જુદી દાઇના મનમાં થાય છે કે “મારી દીકરીને મયૂર રાજાની રાણી કેવી રીતે કરું ?” જુદીના પેટમાં આવી દાનત હતી એની મહિમાળાને શી ખબર ?

એક દિવસ રાતે મહિમાળા સૂતી છે એની સહેલ બિલાડી પણ એના પદંગ ઉપર સૂતેલી. એ સમયે જુદી દાઇ અને એની દીકરી બેચ ઉઠ્યાં. બેચ જણાએ રાજા-કુંવરીને પદંગ ઉપાડયો ને નૌકામાંથી દરિયામાં મેલી દીધો. કેાઇને ખબર પડી નહિ.

બીજે દિવસે નોકા મોર પ'ખીને દેશ પહોંચી. રાજ-
જીએ પાલખી મોકલી. રસ્તામાં બેથ બાબુ ઝાડ ઉપર
હબરો મોર બેઠા બેઠા માથાં ઉપર ઉઘા કરીને બેઠ
રહેલા કે એ કન્યા આવે ! એ આપણા રાજજીની
રાણી આવે ! એટલામાં ઝળક ઝળક થતો પોષાક પહેરીને
બુઢીની હીકરી નોકામાંથી હતરી.

બધા મોર તો બેઠ રહ્યા.

એક મોર બોલ્યો, “ શું બેઠને આ ઠાકણે આવો
રૂપાળો પોશાક પહેર્યો હશે ? ”

બીજો મોર બોલ્યો, “ અરેરે ! આપણાં રાણીજીની
દાસી શું આટલી બધી કદરૂપી હશે ? ”

ત્રીજો મોર ચીસ પાડતો પાડતો આવ્યો કે “ ભાઈઓ !
એ જ આપણાં રાણીજી ! ”

એ સાંભળી બધા મોર “ ઉવાક, ઉવાક ” કરતા
દુઃખની બૂમો પાડવા લાગ્યા.

બુઢીની છોકરીને બહુ જ ખીજ ચડી. એ બોલી કે
“ પીટ્યાઓ ! પહેલાં એક વાર મને રાણી થઇ જવા દો.
પછી તમારી વાત છે. ”

કન્યાતું રૂપ બેવા મથુર રાજ પણ આવ્યા. એણે તો
કન્યાને બેઠ કે તુરત એતું મોઢું રાતું ચોળ થયું. રાજ કહે
કે “ અરર ! મારી મરકરી ! જાઓ. લઇ જાઓ એ બે
બાઈને બંદીખાનામાં, સાત દિવસ પછી ગરહન મારજો. ”

રાજકુમારો તો કાંધયે લેઈ સમજ્યા નહિ ને અફ-
સોસ કરવા લાગ્યા.

આ તરફ મણિમાળાનું શું થયું ? એનો પલંગ તો તરતો તરતો ચાલ્યો. મણિમાળા અને એની બિલાડી બેઠું હતું તો ઉંઘતાં હતાં. થોડી વારે બિલાડી જાગી, જુએ તો ચારે બળ પાણી ! એ તો મ્યાંઈ મ્યાંકં કરવા લાગી. પલંગની ચારે બાજુ મોટાં મોટાં માછલાં વીંટળાઈ વળ્યાં. ત્યાં તો રાજકુંવરી પણ જાગી. જુએ તો ક્યાં નૌકા ? ક્યાં એનાં માણસો ? ક્યાં પોતે ? પલંગ ઉપર પોતે એકલી એ પાણીમાં તણાતી જાય છે, ને ચારે તરફ મોટાં માછલાં ! એવાં મોટાં માછલાં કે આખા પલંગને ઝળી જાય.

બે દિવસ સુખી પલંગ પાણીમાં તણાતો ગયો. એવે પલંગ એક મછવા સાથે ભટકાયો. મછવા ઉપર એક ડોસો બેઠેલો. હાથીદાંતની નકશીવાળા એ પલંગ ઉપર રેશમી પથારી અને એના ઉપર આવી દેવાંગના જેવી સ્ત્રી બેઠને ડોસાએ એને મછવા ઉપર લઈ લીધી, ખાવાનું આપ્યું. મણિમાળા ખાઈ પીને તાણ થઈ. એણે બધી વાત ડોસાને કહી. ડોસો કહે, “રડશો નહિ. આ એ જ મોર પંખીનો દેશ છે.”

રાજકુમારી અને બિલાડી મછવામાં જ રહ્યાં.

રાજકુમારી રોજ બિલાડીને શહેરમાં મોકલે અને કહે કે “રાજની યાત્રી ઉપાડી લાવજો.”

બિલાડી રોજ દરબારમાં જાય. ખાવાની યાત્રી તૈયાર થાય, રાજજી જમવા પધારે, ત્યાં તો બિલાડી જાગીને ઉપાડીને પલાયન કરી જાય. મછવામાં જઈને ત્રણે જણાં એ લોજન જમે.

એક દિવસ ! બે દિવસ ! રાબજીનો થાળ રોજ ગૂમ્મ થવા લાગ્યો. રાબજીને નવાઈ લાગી. એક દિવસ રસોયો સંતાઈ ગયો. બિલાડી થાળી ઉપાડીને લાગી એટલે રસોયો પાછળ પાછળ ચાલ્યો. મછવામાં સંતાઈને જીએ ત્યાં તો તો બધો લેદ સમજાણો.

રાબજીને એણે બધી વાત કરી. રાબજીએ ત્રણે જણાંને તેડાવ્યાં. આખો રાત્રીચોળ કરીને પેલા બુદ્ધાને ધમ-કાવવા બંધ ત્યાં તો એનાં નજર રાજકુમારી ઉપર પડી. રાબા હેબતાઈ ગયો. આ તો પેલી છબીમાં ચિતરેલી રાજકુમારી ! અરે ! છબીનાં કરતાં પણ કેટલું બધું રૂપાણું એતું મોટું ! ટગર ! ટગર ! રાબા જઈ રહ્યો. રાજકુમારી હસતી હસતી અમોલ ઉભી રહી.

રાબા કહે, “બોલો કુમારી ! કયો તમ રો દેશ ? શી રીતે આંહી આ-યાં ?”

મણિમાળાએ બધી વાત કહી. રાબાએ બંધી આ તમાંથી રાજકુમારોને તેડાવ્યા આજ બરાબર સાતમે દિવસ છે. રાજકુમારોએ બધયું કે હાય હાય ! મરવાતું ટાણું થઈ ગયું. ત્યાં તો માણસોએ આવીને સલામ કરી. ગાડીમાં બેસાડીને રાબા પાસે લઈ ગયા. જઈને જીએ ત્યાં તો બહેનને દેખી ! ત્રણે ભાંડુ ખૂબ રડયાં; પછી રડ્યાં.

મયૂર રાબા પણ ત્રણે જણાંને પગે પડ્યો.

પછી તો ધામધૂમ સાથે મયૂર રાબા મણિમાળા સાથે પરણ્યા અને પેલી બુદ્ધીની કદરૂપી છોડી ક્યાં ! એ તો ક્યાં એ પલાયન કરી ગઈ.

અજબ ચોર

એક હોતો ચોર. એને એવું નીમ કે એક વરસમાં એક જ વાર ચોરી કરવી, બીજી વાર નહિ.

એક દિવસ એ ગાલ્યો ચોરી કરવા. રસ્તામાં એક નદી આવી. ત્યાં એ બેઠો. એટલામાં એક વાણીયો નીકળ્યો. વાણીયાને બહુ તરસ લાગેલી. ખોખો ભરીને જ્યાં પાણી પીવાનું ત્યાં એણે ચોરને જોયો. વાણીયાના પેટમાં ફાળ પડી. પાણી પૂરું પીધા વિના ઉઠ્યો.

ચોર કહે, ‘શેઠજી, પૂરું પાણી તો પી લ્યો.’

વાણીયો કહે, “બસ બાઈ, મારે વધારે નથી પીવું.”

ચોર કહે, ‘શેઠ, તમે લડકો મા. હું તમને નથી છોડવાનો. ભ્રષ્ટ્રાસ રાખો, ને પાણી પી લ્યો. મારે તો મોટી ચોરી કરવાની છે.”

વાણીયે પાણી પીધું. ચોર કહે, ‘શેઠ ! તમારી પાસે આ લાકડી છે, તે મને આપો. ‘યેસા હઉં.”

વાણીયાના મોઢા ઉપરથી લોહી ઉડી ગયું. એ ગાલ્યો “બાઈ, મારાથી લાકડી વિના હલાય નહિ. લાકડીમે ટેકે

ટેકે તો હું હાહું છું. આંહી વગડામાં ખીજી લાકડી ક્યાંથી કાઢું ? ”

ચોરે લાકડી છુંટાવી લીધી. અને જોને ચીરી. ત્યાં તો માંહેથી ચાર રત્નો નીકળ્યાં.

દાંત કાઢીને ચોર કહે કે “શેઠજી, તમને મેં અભય-વચન દીધેલું, તો એ તમે મારી પાસે જોડું બાદ્યા ! હવે તમારાં રત્ન. મારે જો ખપે નહિ. તમે કયે ગામ જાઓ છો ?”

શેઠ કહે “ઉજેણી નગરી.”

ચોર કહે, “ઉજેણીના રાજા વીર વિક્રમને જોડણું કહેજો કે આજ રાતે હું ચોરી કરવા આવીશ, માટે હુશીઆર રહે.”

વાણીઆએ જઇને વીર વિક્રમને ખબર દીધા.

રાજા વીર વિક્રમ તો વિચારવા લાગ્યા કે જોડો ! આવો બહાદુર ચોર કોણ હશે ? આ ચોર તો સામેથી સમાચાર મોકલાવે છે !

રાજાએ હુકમ કર્યો કે આજ રાતે હું એકલો આખા નગરની ચોકી કરવાનો છું. માટે બધા સિપાઇને રાતે રજા આપવી. કોઇએ આજ રાતે જાગવાનું નથી. નગરનાં માણસોને પણ કહેજો કે નિરાંતે સૂઇ જાય.

રાજાજી તો દેવતાઇ પુરૂષ હતા. જોના વચન ઉપર બધાને વિશ્વાસ. રાત પડી. ચોકીદાર બધા પોતપોતાને, ઘેરે ગયા. ગામનાં માણસો પણ સૂઇ ગયાં. નગરના મઠના દરવાજા દેવાઈ ગયા.

રાજાજી એકલા ચોરનો વેશ લઇને નગરની અંદર ગઠની રાંગે રાંગે ફરવા લાગ્યા. ફરતાં ફરતાં એક જગ્યાએ ઉભા રહ્યા. એને લાગ્યું કે આંહીથી ચોર ઉતરશે. ત્યાં તો બહારથી પેલો ચોર ગઠ ઉપર આવ્યો. ચોરે જોયું કે અંદર એક આદમી ઉભો છે. એટલે તે પાછો ઉતરવા મંડ્યો. ત્યાં તો રાજાએ સીસોટી મારી. ચોર એક બીજાને જોઇને સીસોટી મારે તેવીજ આ સીસોટી.

ચોર સમજ્યો કે આ કોઇ મારોજ બાઇબંધ લાગે છે. એટલે એ અંદર આવ્યો. વિક્રમ રાજા કહે કે “ચાલ દોસ્ત, હું આ ગામનો લોભીયો છું. તને સારાં ઠેકાણાં બતાવું.”

બન્ને જણા ચાલ્યા. ચાલતાં ચાલતાં એક શાહુ-કારતું ઘર આવ્યું. રાજાએ અંદર જવાનો રસ્તો બતાવ્યો. ચોર અંદર બચ, ત્યાં શેઠ શેઠાણી બાર ઉંઘમાં સુતેલાં. ચોર થોડી બાર ઉભો ત્યાં ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં શેઠાણી બોલ્યાં કે “કેાણુ એ, બાઈ !”

આ સાંભળીને તરત ચોર બહાર નીકળ્યો. રાજાને કહે કે “ચાલો બીજે ઘેર. આંહી ખાતર નથી પાડવું.”

રાજા કહે “કાં ?”

ચોર બોલ્યો, “શેઠાણીએ મને બાઈ કીધા. ખેનને તો કાંઈક દેવાય.” એમ કહીને પાછો અંદર ગયો. ચોરાની પાસે સોનાનો એક વેઠ હતો તે શેઠાણીની પથારીમાં મૂકી આવ્યો.

પછી એમ જણા બીજે ઠેકાણે પહોંચ્યા.

ચોર અંદર જાય ત્યાં શેઠાણી સૂતેલાં. ચોરનો હાથ એક મીઠાની શુભ ઉપર પડ્યો. એના મનમાં એમ થયું કે આ સાકર છે. એક ગાંગડો લઇને મોઢામાં મૂકે ત્યાં તો મીઠું. ચોર તરત બહાર નીકળ્યો.

રાજા કહે, “ કેમ થયું ? ”

ચોર બોલ્યો, “ભાઈ ! આ ઘરનું લૂણ (મીઠું) મારા પેટમાં પડ્યું. મારાથી લૂણહરામ થવાય નહિ. ચાલો બીજે ઘેર !”

રાજાને થયું કે “ આ તે ચોર કે સત ? ”

ત્રીજે ઘેર ગયા, રાજાએ રસ્તો દેખાડ્યો. ચોર અંદર જઈને અંધારામાં હાથ ફેરવે ત્યાં એક જીવારના કોથળામાં એનો હાથ પડ્યો. ચોર તરત બહાર નીકળ્યો ને રાજાને કહ્યું કે “ભાઈ ! શુકન બહુ સારાં થયાં. જાર હાથમાં આવી. પણ જે ઘરમાં શુકન થયાં તે ઘરને કાંઈ લૂંટાય ? એ શુકન તો હવે ફળવાનાં. ચાલો બીજે ઘેર. ”

રાજા કહે, “ ચાલ, ત્યારે રાજમહેલ ફાડીએ. ”

બેઝ જણા ચાલ્યા રાજમહેલમાં. રાજમહેલની અંદર દાખલ થાય ત્યાં એક પણ ચાકીદાર ન જોયો.

ચોર પૂછે છે, “ ભાઈ ! આ તે શું ? ગામમાં કોઈ ચાકીદારજ નહિ ! હરખારગઢમાંયે કોઈ માણસ નહિ. રાજા વીર વિક્રમનો અંદોખસ્ત તો બહુ વખણાય છે ને !

રાજા કહે, “ અરે ભાઈ ! એ તો બહાર મોટી મોટી

વાતો સંભળાતી હશે, આંહી તો આવું જ અધેર ચાલે છે. રાજા કંઈ ધ્યાન નથી દેતા.”

મહેલમાં રાણીજી હીંડોળાખાટ ઉપર સૂતેલાં. રાજા ચોરને કહે કે “આ ખાટના પાયા સોનાના છે. પાયા લઈ લઈએ એટલે છોકરાનાં છોકરાં બેઠાં બેઠાં આવે.”

પણ ખાટ શી રીતે કાઢવી? રાણીજી જાગી જશે તો?

પછી ચોર એ ખાટ હેઠળ ઉપરાઉપરી ગાદલાં ખડકવા મંડયો. ખાટને અડે એટલો મોટો ખડકલો કર્યો. પછી છરી લઈને ચારે તરફથી ખાટની પાટી કાપી નાખી. એટલે રાણીજીનું શરીર, નીચે ગાદલાં હતાં તેના ઉપર રહી ગયું.

પછી ચોર દાંત ભરાવીને ખાટને આંકડીયામાંથી ખેંચી લીધી. પછી એને વીંખીને ચાર પાયા જુદા કાઢ્યા. ચારે પાયા લઈને ઘન્ટે જણા પાછા ગઢની રાગે પહોંચ્યા.

પેલો ચોર કહે, “લે લાઈ! આ બે પાયા તારા ને બે મારા. સરખો ભાગ.”

રાજા કહે, “હું એકજ પાચો લઈશ. મહેનત તો તારી છે.”

ચોર કહે, “ના, તેજ મને ઠેકાણું બતાવ્યું. તારી મહેનત પણ લણી છે.”

ત્યાં તો ઝાડ ઉપરથી એક ચીબરી બાલી.

તુરત ચોરે રાજાને કહ્યું, “ઝોળાખ્યા તમને. શાખાશ છે, રાજા ! માથે રહીને ચોરી કરાવી કે ?”

રાજા હસી પડયા અને પૂછ્યું, “તે શી રીતે બાણ્યું કે હું રાજા છું ?”

ચોરે કહ્યું, “રાજાજી ! હું પંખીની યોલી પણ સમજું છું. આ જે ચીખરી યોલી એનો અર્થ એમ થાય છે કે આ ચોરીના માલનો માલીક તો આંહી જ ઉભો છે !”

રાજાએ શાખાશી આપી. ચોરને પોતાને મહેલે લઇ ગયા. બીજે દિવસે મોટી કચેરી ભરીને ચોરને ધનામ દીધું. એની નીતિના વખાણ કર્યાં. એને રાજમાં મોટી નોકરી દીધી.

ગૌરી

એક હતો રાજા. એને પૈસા બહુ વહાલા. પૈસા મળે તો બીજું કંઈ ન માગે. એની રાણી મરી ગયેલી. સંસારમાં એક દીકરી સિવાય એને બીજું કંઈ નહિ. એ કુંવરી એવી સુંદર કે દુનિયામાં એટલું રૂપાળું કંઈ નહિ. એના શરીરનો રંગ એવો ગોરો કે બાણે શરીરમાંથી તેજ નીકળતું હોય એવું લાગે, એટલે જ રાણીએ એનું નામ “ ગૌરી ” પાડેલું.

એ દેશમાં ધુરધુરી નામની એક બહુજ કદરૂપી, કાળી કાળી, ખુંધવાળી, એક આંખે કાણી, એક પંખે લાંગડી, ને એક હાથે ટુંડી બાંધ રહેતી હતી. એ બાંધના મનમાં થતું કે મારા જેવી રૂપાળી બીજી કંઈ નહિ. માણસો બ્યારે બોલે કે રાજકુંવરી ગૌરી બહુજ રૂપાળી, ત્યારે આ ધુરધુરીના મનમાં બહુ ઢાઝ થતી.

એક દિવસ રાજાજી ફરવા નીકળેલા. પાછા ફરતાં રસ્તામાં એને બહુજ તરસ લાગી. સામેજ ધુરધુરીનું ઘર. રાજા ત્યાં પાણી પીવા ગયા. ધુરધુરીએ તો “ પધારો, પધારો ” કહીને રાજાને ઘરમાં બેસાડ્યા. ઘરમાં ચારે કોર માટલાની માથુ માંડેલી. ધુરધુરીએ સોનાનો ખ્યાલો લધને

એક માટલામાંથી શરખત રેડવા જાય ત્યાં તો માટલા-
માંથી શરખતને બહારે રૂપીઆની ધાર થઈ. ધુરધુરી કહે,
‘અરે! અરે! શરખતનું માટલું કયાં ગયું?’ એમ
કહીને બીજા માટલામાંથી રેડવા લાગી. ત્યાં તો સોના
મહોરની ધાર થઈ. વળી બીજા માટલામાંથી ધાર કરે
તો હીરા નીકળી પડે. કેઈમાંથી ઝવેરાત ઝરે. પણ
એકેયમાંથી શરખતની ધાર થઈ નહિ.

ધુરધુરી તો બૂમ પાડવા લાગી, “હાય, હાય! મારું
શરખતનું માટલું કેણુ ચોરી ગયું?” આ બધું જોતે જોતું,
એ રાંડ બાણતી હતી કે રાજાને ધન બહુ વહાલું છે, એટલેજ
એણે શરખતનું માટલું બાણી જોઈને લીધું નહોતું. રાજા
તો આટલી માયા જોઈને થંભી ગયા. પછી એ રાંડે
શરખતનો ખ્યાલો રાજાને પાચો. અને બોલી કે ‘મારી
સાથે પરણો તો આ બધી માયા તમને મળે.’

એ સાંભળીને રાજાજી કુદકો મારીને ઉઠ્યા ને બોલ્યા
કે “આલો, હમણાંજ નિવાહ કરીએ.” રાંડ ધુરધુરી કહે
છે કે ‘એમ નહિ. એક વાત રાખવી પડશે. જો હું તમારી
સાથે પરણું તો તમારી લીકરી ગૌરીને તમારે મને સોંપવી.
હું એને ફાવે તેમ કરું.’ રાજાજી કહે કે ‘ખુશીથી
ખુશીથી, તું કહે તેમ.’ ધુરધુરીની માયા જોઈને રાજાનું
માથું ખસી ગયું હતું.

બીજે દિવસ સવારે રાજા ગૌરીને કહે કે “આજે શણુ-
ગાર સજ્જે આજ નવાં રાણી આવશે. હું આજ ધુરધુ-
રીની સાથે પરણવાનો છું.” ગૌરી બાણતી હતી કે ધુરધુરી
એને દેખી શકતી જ નહોતી. એણે પોતાની દાંઘને

કહ્યું કે ‘ મા, સાંભળ્યું કે ? આજ બાપુ ધુરધુરીને પર-
ણવાના છે. ’ એમ કહીને તે રોવા લાગી.

રાણીજી આવે છે ! નવાં રાણીજી આવે છે ! એટલે
બધાંય દોડાદોડ કરી રહ્યાં હતાં. રાજકુમારી તો એક
લીલા રંગનું બનારસી બોલણું બોલીને બગીચાને એક
ખુણે છાનીમાની બેઠી છે. થોડી વારમાં તો લાગ્યું કે
હીરા માતીના પોષાકવાળો એક ઘોડેસવાર, એક બહુજ
સફેદ ઘોડો લઇને એની પાસે આવે છે. ઘોડેસવાર રાજ-
કુમારીને પગે લાગીને બોલ્યો કે “મહારાજ તમને બોલાવે
છે.” ઘોડેસવારનું મોઢું રૂપાણું લીલા રંગનો રેશમી
પોશાક પહેરેલો માથે ઝરીની ટોપી એમ લાગે કે
બહુ મેઘ રાજકુમાર. ગૌરી બોલી, “તમે કોણ છો ?
તમને તો કોઇ દિવસ દેખેલ નથી. ”

ઘોડેસવાર કહે, “મારું નામ પ્રતાપ. પરીઓની
રાણીને તમે બહુ વહાલાં છો, એટલે તમને આ ઘોડો
દેવા મને મોકલ્યો છે, રાજકુમારી !”

પછી એ સુંદર ઘોડો ઉપર ચડીને ગૌરી નવાં રાણીને
તેડવા આવી. એ દેશનો રીવાજ હતો, કે ઘોડે બેસાડીને
કન્યાને તેડી લાવે અને વરને ઘેર વિવાહ થાય.

પોતે પરણવાની, રાણી થવાની, એટલે ધુરધુરી તો
શણગાર સજવામાંથી નવરીજ શાની પડે ! એક પત્ર લાંબો
ને એક ટુંકો. એટલે ટુંકે પગે એક આખડી બાંધીને
એમ પગ સરખા કરી નાખ્યા. પછી રાતી બનારસી સાડી
ચહેરી મોટો ધુમટો તાણ્યો, એટલે મોઢું તો દેખાય નહિ.

કોઈ જાણે કે કન્યા બહુ સ્વરૂપવાન હશે ! પણ એની
 સુધનું શું કરવું ? આઢણું ફેરવી ફેરવીને આઢે તોય
 સુધ દેખાયા વિના રહે નહિ.

કન્યાને તેડવા એક સોનેરી સામાનવાળો લાલ
 ઘોડો આવ્યો છે. સાથે બે સવાર આવ્યા છે. પણ ધુર-
 ધુરી એ ઘોડા ઉપર બેસે જ શેની ? રાજકુમારી ગૌરીના
 ઘોડાને હીરામોતીનો સામાન જોઈને એ રાંડ બોલી, “હાં
 :મારું આટલું મોટું અપમાન ! આ છોકરીનો ઘોડો આવ્યો
 રૂપળો, અને મારે માટે તો જાણે ગધેડું મોકલ્યું
 હોય ને !”

સાચેસાચ રાજકુમારીના ઘોડા આગળ ધુરધુરીનો ઘોડો
 ગધેડા જેવોજ લાગતો હતો. પછી રાજ સાહેબે કુંવરીનો
 ઘોડો રાણીને અપાવ્યો. રાણી કહે છે એ લીલા પોશાકવાળો
 સવાર પણ મારે જ જોઈએ. એમ કરતાં હાથી, ઘોડા,
 પાલખી શણગાર્યા. નિશાન ઉડતાં જાય, શરણાઈ વાગતી
 જાય ને કન્યા ચાલી પરણવા. અચાનક કોણે જાણે શું
 થયું કે ધુરધુરીનો ઘોડો એને લઈને જંગલમાં છટી
 નીકળ્યો. રોક્યો રોકાય નહિ. ધુરધુરી બિચારી તો
 લસરી પડી ને ઘોડાનું પૂંછડું પકડીને લટકવા માંડી.
 કાંટા ભરાણા, એની સાડી ચીરાઈ ગઈ અને એનું
 ચામડું પણ છોલાઈ ગયું, તોયે એણે ઘોડાની પૂંછડી
 છોડી નહિ. રાજનાં માણસો પાછળ છુટયાં, પણ એ
 દેવતાઈ ઘોડો કંઈ હૃદય આપે !

આખો દિવસ રખડી રખડીને સાંજે ઘોડો રાજમહે-
 લમાં આવીને ઉભો. ધુરધુરી તો ખુબ રોઈ. પછી કહે કે

ઝોરી

ધુરધુરી ઘીચારી તો લસરી પડી ને ઘેડાતું પુંછડું પકડીને લટકવા માંડી. (પા. ૬૮)

“એ બધું-આ છોકરીએજ ઘોડાને શીખવેલું. રાત્રને કહેજો કે માથે નથી પરણવું. હું તો આ ચાલી માથે ઘેર.”

ત્યાં તો રાત્ર ફોડતા આવ્યા. આવીને ઘુરઘુરીને કહે કે “માથે કર. હું હમણાં જ ગૌરીને તારી પાસે મોકલી દઉં છું. તારી મરજી પડે તેવી સજા તું એને કરજો.”

રાત્રકુમારી ગૌરીને બહુ બીક લાગી, પણ પ્રતાપે એને કહ્યું, “બીચોં મા, કુમારી ! પરીઓની રાણીને તમે બહુ વહાલાં છે.”

પછી એક ઘરમાં એને પૂરીને ચાર દાસીઓએ એને ઠાંગે ઠાંગે ખુબ મારી. પણ આહા ! કેવી નવાઈ ! એ ઠાંગના મારથી ગૌરીનાં હુગડાંના ઘોરેચીરા ચઢ ગયા, પણ એને સરીરે જરાયે વાગ્યું નહિ. એકેએક ઠાપ પણ ઉઠ્યો નહિ. ગૌરીને લાગ્યું કે પરીઓની રાણી મારી રક્ષા કરી રહી છે.

સાંડ ઘુરઘુરી તો રાણી ચઢ. ગૌરીને મરજી પડે તેમ ક્રુઃખ આપે, તોયે એ સાંડને નિરાંત વળી નહિ. એક દિવસ રાતે ગૌરીને ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં એણે જંગલમાં મોકલી દીધી. રાતમાં ગૌરી જાગી, ઘોર અધારામાં એ છાતીફાટ શેવા લાગી, પણ ત્યાં એનું કૈાણ ?

ઘુરઘુરીએ રાત્રને કહ્યું કે કાલે ગૌરી નદીએ રમવા આવેલી ત્યાં પડીને તણાઈ ગઈ. એ સાંભળીને રાત્રની આંખમાં આણી આવ્યાં. નોકર આકર પણ શેવા લાગ્યા.

આ તરફ ગૌરી પોકળ કરે છે કે હે પરીઓની

રાણી ! હું તમને ખરેખર જો વહાલી હોઈ તો મારી રક્ષા કરજો.”

એટલામાં એ અધારા વનમાં બાણે બાંડને પાંદડે પાંદડે ફીવા પ્રગટયા. સામે જુઓ તો કાચનો એક સુંદર રાજમહેલ. થોડી વારમાં તો પેલો પ્રતાપ એક સોનાની ગાડીને બે હરણીયાં બેડીને આવી પહોંચ્યો. એ કહે કે “પધારો રાજકુમારી, પરીઓની રાણીએ તમને તેડવા આ ગાડી મોકલી છે.”

હરણીયાંની ગાડીમાં બેસીને ગૌરી એ કાચના મહેલે જવા નીકળી. મહેલમાં જાય ત્યાં તો શર માંધ વાગી અને ફુલનો વરસાદ વરસ્યો. પરીઓની રાણી પોતે આવીને રાજકુમારીને અંદર લઈ ગઈ.

આવી રૂપાળી, આવી અલૌકિક મેડી તે માનવીના દેશમાં કયાંય ન મળે. જોઈ જોઈને ગૌરી ચકિત બની જાય. નવાઈની વાત કે એ મહેલની એક બીંત ઉપર ગૌરીના જીવતરની વાતો જ ચિતરેલી. જન્મી ત્યારથી આજ સુધી એના જીવતરમાં જે બનેલું તે બધું જ ચિતરેલું.

પરીઓની રાણી કહે, “તું મને બહુજ વહાલી છે, રાજકુમારી ! એટલે જ તારાં ચિત્રો મેં ચિતર્યાં છે તું આંહી રહેજે. આ પ્રતાપ મારો દીકરો, એનું સાથે તને પરણીશ.”

રાતે ગૌરીને ઉંઘ આવે નહિ. પરીઓને ઘર અપરંપાર સુખ, પશુ એટું હૈયું પોતાના બાપને મળવા દળવળી રહ્યું છે. સવારે ઉઠીને ગૌરી રાણીને કહે કે

“મને મારે દેશ મોકલી આપો. આપુને જોયા વિના હું શી રીતે જીવું ?”

પ્રતાપ કહે, “જો, હું તને આંહી બેઠાં તારા આપુ બતાવું.” એમ કહીને એણે ગૌરીની આંખો મીંચાવી દીધી, એને એના જમણા હાથની ટચલી આંગળી દાખી, પછી પૂછ્યું કે “કાંઈ દેખાય છે, રાજકુમારી ?”

ગૌરીએ જોયું તો એક ઓરડામાં એના આપુ રહે છે ને ‘ગૌરી, ગૌરી’ ઝંખે છે. પેલી રાંડ ધુરધુરી પાસે ઉભી ઉભી બોલે છે કે “ગૌરી તો મરી ગઈ, એને કાં બોલાવો, રાજા ?”

આંખ ઉપરથી પ્રતાપનો હાથ ખસેડીને રડતી રડતી એ બોલી, “કેવા કઠોર હૈયાના તમે ? તમારે પાથે પડું, મને બવા દો, આપુ પાસે બવા દો.”

તુરત પ્રતાપ હરણની ગાડીમાં બેસાડીને ગૌરીને એના બાપને દેશ લઈ ગયો. નીચે ઉતારીને ગૌરીને કહ્યું, “અમારે દેશથી જો માનવી ચાલ્યું આવે તે જીવતું ને જીવતું ફરીવાર ત્યાં આવી શકે નહિ. કબરમાં ફટાચ પછી જ ત્યાં આવે.” એટલું કહીને પ્રતાપ ચાલ્યો ગયો.

ધીરે ધીરે ગૌરી મહેલમાં ચાલી. એને જોઈને રાજાએ ચીસ પાડી કે “ભૂત, ભૂત !” પણ પછી એ સમજ્યા કે આ તો જીવતી રાજકુમ્ભરી ગૌરી છે, એટલે દીકરીને બાકી પડ્યા ને રડવા લાગ્યા. ત્યાં તો પેલી ધુરધુરી આવી ને બોલી, “બાહો! બેટા ગૌરી, તું ક્યાંથી, માડી ! તું શી રીતે આવી ? નદીમાંથી તને કેણે ઉભારી ? ચાલો, ચાલો, મારે ઓરડે.” એમ કહીને એનો હાથ ગાલીને એ રાંડ

એને ઘડ ઘડ. રાજા તો ટગર ટગર જોઈ રહ્યો, પણ એનાથી કાંઈ બોલાયું નહિ.

ધુરધુરીને એક ડાકણ જાહેનપણી હતી. સાંજે ડાકણ આવી એટલે એને બધી વાત કરી, “આ ગૌરી તો પાછી આવી. હવે એને કાંઈ એવું કામ ફટકો કે એને ભરા-બર સજા થાય. ડાકણે સૂતરની આંટી દીધી અને કહ્યું કે આ સૂરત ઉખેળી દેવાનું કહેજે. કરોળીઆની બાળ જેવું ઝીણું સૂતર, હળાર હાથ લાંબુ, અને તદ્દન શુન્ન-વાઈ બચેલું. ધુરધુરીએ સવારે ગૌરીને એ દીધું ને બોલી, “સાંજ સુધીમાં પૂરું નહિ કરે કે એમાંથી એકેય હોરો તૂટશે, તો પછી જોઈ લેજે, તારા શા હાલ થાય છે !”

ગૌરી શું કરે ? સૂતર ઉકેલતી બચ, હોરા તૂટતા બચ અને ટમ ટમ આંસુ પાડતી બચ. ત્યાં તો કોણ આગ્યું ? આહાહા ! આ તો પ્રતાપ ! નીલમ જેવો લીલો લીલો એનો પોષાક ! આવીને પ્રતાપે આખી આંટી ઉખેળી દીધી. પછી એ ચાલ્યો ગયો.

ધુરધુરી આવીને જુએ ત્યાં તો સૂતર તૈયાર. તોયે ગૌરીનો ખોટો ખોટો વાંક કાઢીને એ ચાર ધપપા મારી લીધા.

બીજે દિવસે ડાકણને બોલાવી. ડાકણે આવીને એક બારે પીછાં દીધાં ને બોલી, “ગૌરીને કહેજે કે આમાંથી ભાત ભાતનાં પંખીના પીછાંની નોખી નોખી બારો બાધી આપે.”

ધુરધુરીએ ગૌરીને એ કામ દીધું. એ હોહો ! કેટલાં બધાં પીછાં ! રાતાં, લીલાં, આસમાની ને સોનેરી. એવાં પીછાંનાજાં

પંખી ગૌરીએ કયાં જોયાં હતાં ? પીછાંને ભારે આંધે નાખીને રાજકુમારી રોવા લાગી. ત્યાં તો ભારાની અંદર ખડખડાટ રેનો થયો ? ગૌરી જુએ તો અંદરથી પ્રતાપ નીકળ્યો. નીકળીને એણે પોતાની લાકડી પીછાં ઉપર ફેરવી. જોતજોતામાં તો રંગરંગના પીછાંની નોખી નોખી ઢગલો બની ગઈ. પ્રતાપ અસોપ થઈ ગયો.

સાંજે આવીને ધુરધુરી જુએ ત્યાં તો પીછાં બરાબર ગોઠવેલાં ! એની ખીજનો તો પાર નહિ. વળી પાછી એ તો ઢોડી પેલી ડાકણ પાસે. ત્યાંથી એક નાની પેટી લઈ આવી. ગૌરીને કહે કે “આ પેટી મારે ઘેર મેલી આવ. જોજે, એને તાણું નથી હીધું. રસ્તામાં ખબરદાર રહેજે. કોઈ ખોલે નહિ.”

એના મનમાં થયું કે પેટી ઉઘાડવાની ના પાડી છે. એટલે નહીં ગૌરી પેટી ઉઘાડવાની, ને ઉઘાડશે એટલે ખબર પડશે !”

મોટા ખેતરમાં થઈને ગૌરી આવી. રસ્તામાં થયું કે લે ને પેટી ઉઘાડું, અંદર શું છે ? ઉઘાડે ત્યાં તો અંદરથી ટીડડાં જેવાં અપરંપાર નાનાં નાનાં માણસો નીકળી પડ્યાં. કોઈના હાથમાં ઇસરાજ, કોઈએ લીધેલી સારંગી, કોઈની પાસે સતાર, ને કોઈ વગાડે વાંસળી. નાચતાં નાચતાં ને ગાતાં ગાતાં બધાં નીકળતાંજ બચ. રાજકુમારીને તો ખુબ મજા પડી. પછુ થોડીવારે એને ભાન આવ્યું. હવે આ બધાંને પાછાં પૂરવાં શી રીતે ? ઢડ ઢડ એની આંખમાંથી પાણી ઝરવા મંડ્યાં. એને પ્રતાપ આંખરો. એ બોલાવવા લાગી “પ્રતાપ ! એ પ્રતાપ !” ત્યાં

તો લીલા પોશાકવાળો પ્રતાપ હાજર થયો. પોતાની લાકડી અડકાડીને એણે બધાંય નાનાં માણસોને પાછા પેટીમાં પુર્યાં.

ધુરધરીનો લાગ કેમય કરીને ફાવે નહિ. એના મનમાં થયું કે ગમે તેમ કરીને આને, મારી નાખવી જોઈએ. નોકરોને કહીને એણે બાગમાં એક મોટો કુવો કરાવ્યો. ને એના ઉપર પત્થર ઢાંક્યો. ગૌરીને લઇને એ પત્થર આગળ આવી. પત્થર ઉંચો કરીને ગૌરીને ધડકો માર્યો. ગૌરી કુવામાં પડી. એટલે પાછો પત્થર ઢાંકી દીધો.

કુવામાં માટી પોચી હતી, એટલે ગૌરીને વાગ્યું નહિ. પણ એમર ઘેર અંધારું. એણે પોતાની હાથમાને ખૂમ પાડી. પણ કોણ સાંભળે ? રડતી રડતી રાજકુમારી જમીન પર જ ઉઘી ગઈ. ઉંઘમાં એ સ્વપ્નું જેવા લાગી. જાણે પરીઓની રાણી આવીને એના કાનમાં કહે છે કે “આ જ તારી કબર, રાજકુમારી ! હવે તારું મન હોય તો અમારે દેશ તેડી જાઉં.”

ગૌરી આ સાંભળીને ઝબકી ઉઠી. ચારે તરફ જાણે જમીન ધુજતી હતી. ધીરે ધીરે ભીંતમાં એક બાંકોડું પડ્યું. એ બાંકોરામાંથી ગૌરીએ જોયું તો પરીઓનો દેશ ! ચંદ્રમાના અજવાળાથી ચે ઉજળું તેજ ચળકી રહ્યું છે એવો પેલો કાચનો મહેલ-એ મહેલને દરવાજો પરીઓ હાથમાં પુલની માળા લઇને ઉઘી છે. બધીએ મળીને ગૌરીને કુલથી શણગારી. પછી એ રાજકુમારીને રાણીના પાસે તેડી ગઈ.

ગૌરી

ગૌરી પરીઓનો દેશ જુએ છે.

(પા. ૧૦૪)

ચંદ્ર અને બુને

ચીન દેશમાં એક રાજા રાજ કરે. તેને હતો એક પ્રધાન. આ પ્રધાન બહુ સેતાન. રાજના રાજમાંથી બુબ ખાઈ બાય. રાજ ભોળો, એટલે પ્રધાનનું કપટ સમજે નહિ.

રાજાએ એક બીજા દેશના રાજાની કુંવરી સાથે લગ્ન કર્યાં. નવી રાણી જેવી સ્વરૂપવાન તેવીજ ચતુર. રાજાના રાજના કામકાજમાં પણ એનું ધ્યાન પડે. રાજની બધીયે વાત સમજે. એને પરણીને રાજા બહુ સુખમાં દિવસો શુભરત્ન. પણ પ્રધાનની હુઆઈ હવે ચાલતી નહોતી, કેમકે રાણીની આંખમાં ધૂળ નાખીને કાઈ શબ્દ શકે તેવું નહોતું.

પ્રધાને તો ખટપટ આદરી. રાજાના કાન ભંભેયાં કે રાણી તમોને મારી નાખીને પોતાના બાઈને રાજા-ગાદીએ બેસાડશે. ખોટા સાક્ષી ઉભા કર્યો. બનાવટી કાજ બીઆ બનાવ્યા અને ઝેરના લાડવા પણ તૈયાર કરાવ્યા.

ભોળો રાજા ભરમાઈ ગયો અને હુકમ કર્યો કે રાણીને વનમાં મૂકી આવો.

રાણી તો ચોધાર આંસુ પાડતી વનમાં ચાલી. સાથે નાનાં બાળક અને એક નિમકડલાલ નોકર.

ઘોર જંગલ ! રત પશુ પડી ગઇ.

નોકર કહે કે “માણ ! તમે આંહી બેસો તો હું વનમાંથી થેડાં લાકડા વીણી આવું. રાતે ટાઠ વાશે. વળી જંગલી જનાવર પણ આવે. લાકડાંનું બળતું કરશું તોજ રાત નીકળશે.” એમ કહીને નોકર ગયો વનમાં લાકડાં વીણવા.

રાજાની ગણી કુલ બેવા તો એના પગઃ મહેલ બહાર કેઈ દિવસ પગ થી મૂક્યો. ટાઠ તડકો દેખાતો નથી. આજ આખો દિવસ ચાલી ચાલીને એ થાકી ગયો. એટલે ઉંઘ આગળ પડખામાં બે બાળકો ના ધાવતાં ધાવતાં સૂઈ ગયાં.

થોડી વારે રાણી જગીને જુએ ત્યાં તો એણે ચીસ પાડી એણે શું બન્યું ? એક મોટું રાંછ એના એક છોકરાને મોઢાં પકડીને ઉપાડી જાય છે. ચીસે પાડતી પાડતી રાણીએ નાછની પાછળ દોડી. દોડતાં રોડતાં કેટલેય આવે નીકળી ગઇ.

આ તરફ એણે બન્યું કે એજ રાણીના બાપનો દેશ નજીક હતો. ત્યાંથી એનો ભાઈ વનમાં ઝીકારે નીકળેલો. એ રાજા ત્યાં આવી પહોંચ્યો. ઝાડની નીચે જુએ ત્યાં તો એક સુંદર બાળક સૂતેલું. રાજાને ધન્ય કે એવો ! આ તો કેઈ દેવાંગજનો દીકરો લાગે છે. એમ કહીને એ છોકરાને પોતાને દેશ લઇ ગયો.

ચંદ્ર અને બુનો

એક બાળકને રીંછ મોઢામાં પકડી ઉપાડી ગય છે. (પા. ૧૦૬)

હવે રાણી તો ખુબ ભટકી પણ રીંછ હાથ ન આપ્યું. ત્યાં તો એને સાંભળ્યું કે અરેરે! મારું બીજું બાળક એ ઝાડ નીચે પડી રહ્યું છે. વળી ત્યાંથી એ પાછી દોડી, અને અવી એ ઝાડ નીચે ત્યાં તો બીજું બાળક પણ ન મળે. હાય હાય ! મારા બેય છોકરાને ઉપાડી ગયા ! એમ કહીને તે ખુબ રોધ. એવી જીવાન સુકેમળ રાણીને છાતીફટ રોતી સાંભળીને જંગલનાં ઝાડવાં પણ બંધે એની કયા ખાતાં હતાં. પવન પણ થંભી ગયો અને આકાશમાં પૂનમનો ચંદ્રમા એક ટશે એની સામે જોઈ રહ્યો હતો.

નોકર પણ આવી પહોંચ્યો. એણે કહ્યું “ માણ ! તમારા ભાઈનો દેશ આંહીથી આવે નથી. ચાલો, ત્યાં જશું ? ” રાણીએ કહ્યું ‘ભલે.’ પણ એના હૃદયનો પાર નહોતો. થોડીવારમાં તો એક લોહાના ફાંતવાળો ને લોહાના હાથપગવાળો રાક્ષસ આવ્યો. તે નોકરને ગદાથી મારીને રાણીને ઉપાડી ગયો.

હવે આ તરફ રીંછ એ છોકરાને પોતાની બખોલમાં લઈ ગયું. ત્યાં એનાં બચ્ચાંની પાસે એ બાળકને મૂક્યું. બચ્ચાં ભૂખ્યાં હતાં. પણ કોણ બંધે શું થયું કે બચ્ચાં એ બાળકને ખાય નહિ. ઉલટાં એને શરીર ને મહોંચે ચાટવા મંડ્યાં. એ બાળકને પણ બહુજ આનંદ થતો હતો. એટલે તે હસવા લાગ્યો. હાથ લાંબા કરીને રીંછનાં બચ્ચાંની ડાકે વળગવા લાગ્યો. રીંછકુને પણ બહુજ હેલ ઉપજ્યું. પછી તો પોતાનાં બચ્ચાંની સથિ સાથે એ છોકરાને પણ રીંછજી ધવરાવવા લાગી, એ છોકરો મોટો થવા મંડ્યો.

એહો ! શું એ છોકરાનું નેર ! જંગલમાં કોઈ જનાવરને જુએ કે તે દોડીને એનો જીવ લે. મોટાં મોટાં રીંછ સાથે કુસ્તી કરે. આખા જંગલનાં જનાવર એની પાસે ગરીબ ગાય જેવાં. એક તો રાજનો છોકરો, તેમાં વળી રીંછજીનું ધાવણ ધાવ્યો. દિવસ જતા ગયા તેમ એનો ત્રાસ વધતો ગયો. જંગલમાં કોઈ માણસ પગ મેલી ન શકે. એના લાંબા લાંબા વાળ : મોટી દાઢી : હાથપગના નહોર વધેલા : અને નાગોપુગો ! આખા વનને ઘુભવે. લોકોએ એનું નામ પાડ્યું 'જીનો'.

ખીજી તરફ એનું બન્યું કે ખીજી છોકરાને રાજ ઉપાડી ગયો ને એનું નામ પાડ્યું 'ચંદ્ર'. કેમકે તે દિવસ પૂનમની રાત હતી. ચંદ્રને રાજ પોતાના હીકરાની જેમ રાખે.

ચંદ્ર દિવસે વધે એવો રાતે ન વધે અને રાતે વધે એવો દિવસે ન વધે. એનું રૂપ તો કયાંય માય નહિ. રાજાએ એને ભણાવ્યો. મહારથીનાં પણ માન મૂકાવે એવો ચંદ્રકુમાર થયો.

દેશમાં પોકાર થયો કે જંગલમાં કોઈ માનવીના રૂપવાળું રીંછ રંગાડ કરી રહ્યું છે. મોટા રસ્તા બંધ થયા છે, ગામડાં ઉજ્જડ થયાં છે ને માણસો ખોવાયાં છે.

રાજાજી સલા ભરીને કહે કે “આ રીંછને મારવા કોણ જાય છે ?” સલામાં બધાંયનાં મોઢાં ઉતરી ગયાં. કોઈ ખીડું ઝડપે નહિ. ત્યારે પછી ચંદ્રકુમાર કહે કે “એ તો મારું કામ.”

જંગલમાં ચંદ્રકુમાર એકલો ચાલ્યો. ઢાલ તરવાર.

બાંધેલી. એટલામાં તો “હુ હુ” કરતો બુનો. આવી પહોંચ્યો. કોણ જાણે કેમ, ચંદ્રકુમારના મનમાં હેન ઉપજ્યું. એને થયું કે આહા ! આ પ્રાણીને મારી નખાય નહિ, એને પકડીને રાજમાં લઈ જઈશ.

બુનોએ તરાપ મારી. ઘડી એકમાં તો ચંદ્રકુમારના પ્રાણ જાત, પણ એ બહાદુર કુમારે તુરત જ પોતાની ચક્રચક્રતી ઢાલ આડી ધરી. એકદમ બુનો પાછો હુક્યો એ ચક્રચક્રતી ઢાલમાં એણે પોતાતું રૂપ જોયું. એને થયું કે ‘ઓહો ! હું હું માણસ જેવો છું ?’ એકદમ એવું જનૂન ઓછું થઈ ગયું. ચંદ્રકુમાર ફાવ્યો. એણે બુનોને તરવાર ભેંકી. થાકીને બુનો પડી ગયો. ચંદ્રકુમાર કહે કે “આલ, મારી સાથે.” બુનોના મનમાં માનવીતા જેવી મમતા વહુટી. એ ચંદ્રકુમારની સાથે પાળેલા પ્રાણીની પેઠે ચાલ્યો ગયો.

રાજમાં આવ્યા ત્યાં તો લોકોની દે.કાદોડ. મા છેકરૂં મૂકીને ભાગે, ધણી બાયડી મૂકીને પલાયન કરે, વેપારી દુકાન છોડીને દોટ કાઢે. ચંદ્રકુમાર બુનોને લઈને જ્યાં રાજદરબારમાં જાય ત્યાં તો ખૂમાખૂમ થઈ રહી. ચંદ્રકુમારે કહ્યું “બીચો નહિ. બુનો આપણો દોસ્ત બન્યો છે.” પછી તો નાનાં નાનાં છેકરાં પણ બુનોની પાસે આવે ને એને પંપાળે. બુનો એનાં મોઢા ચાટે. કોઈ નંદાર છેકરૂં વળી એને લાકડી પણ મારી જાય. પણ બુનો તો બોલે નહિ, ચાલે નહિ કે બેઠો બેઠો હસ્યા કરે.

આમ કિવસો સુખમાં કાઢે છે ત્યાં વળી માણસોનાં ક્રોધાં ને દોળાં પોકાર કરતા આવ્યાં કે “એક લોકો-

રાક્ષસ આવીને માણસોને મારી બાય છે. કેઈ રક્ષા કરે ? રક્ષા કરે !”

લોહા રાક્ષસને કોણ મારવા બાય ? સહુએ કહે કે “મોકલો આ યુનોને. બેઠા બેઠા ખાધા જ કરે છે. અને આ રાજકુમારને પણ મોકલો. એને એવડો મોટો પગાર ને વળી પોતાના ધરાકમતું એને બહુ જ ગુમાન છે. હવે જોઈ લેશું કે એનામાં કેટલું પાણી છે ?”

યુનો ને ચંદ્રકુમાર તૈયાર થયા. મંડયા ચાલવા. કેટલાં કેટલાં વન વીંધ્યાં, કેટલા ડુંગરા ચડયા, કેટલીયે મોટી મોટી નદીઓ તર્યા. પછી આવ્યો એક લોહાનો પહાડ. આખો પહાડ લોહાનો. ઝાડતું એક તરણુયે નહિ. સૂરજના તાપમાં તપી તપીને પહાડ રાતોચોળ થયેલો. એ પહાડની અંદર લોહપૂરી નામે નગરી. નગરીને દરવાજો રાક્ષસોની ચોકી. અને મોટા મોટા ઘંટ બાંધેલા. આ બે બાઈઓ પહોંચ્યા ત્યાં તો ઘંટ “ટણ્ણુ ટણ્ણુ” વગડવા લાગ્યા. ઘડી વારમાં તો લોહો રાક્ષસ આવી પહોંચ્યો. આ બે જણાને જોઈને તે ખુબ હસ્યો, “હા ! હા ! હા ! તમે મને મારવા આવ્યા છો ? ઠીક, આ ઝાડ ઉપર મારી ઢાલ લટકે છે. એને જરા ઉપાડો તો ! કેટલુંક જોર છે તમારામાં ?”

ચંદ્રકુમાર ઢાલને ઉપાડવા ઉઠ્યો. પણ ઢાલ જરાયે ચડકે જ શેની ! લોહા પડીને બાધ સાહેબ પાછા વળ્યા. રાક્ષસે હસીને યુનોને કહ્યું, “આવો, બેટાણ તમે.”

યુનોએ આખા ઝાડને ઝાલીને હલાવ્યું. કડકડ કડકડ ઝાડ નીચે પડ્યું. ઢાલ નીચે પડી. આખો લોહાનો પહાડ

મૂંઝી ઉઠ્યો. રાક્ષસના શરીરમાંથી જોર ચાલ્યું ગયું. રાક્ષસ મરવા જેવો થયો, મરતાં મરતાં બોલ્યો કે “માફ મોત આ ઢાલમાં હતું. આ ઢાલને ઉપાડનાર કોઈ જેવો તેવો ન હોય. મને વરદાન હતું કે જંગલના જાનવરને ધાવીને જે માણસ ઉઝર્યો હશે તેને હાથેજ હું મરીશ.”

રાક્ષસ મરી ગયો. ચંદ્રકુમાર અને બુનો એ નગરીમાં ગયા. ત્યાં તો મોટાં મોટાં બંદીખાનામાં અપરંપાર માણસોને પૂરેલાં જોયાં. બધાંને ચંદ્રકુમારે છોડ્યાં. એક ઠેકાણે એક સુંદર બાઈ બેઠી બેઠી રહતી હતી. એના હાથ પગમાં બેડીઓ બાંધેલી. કુમારે એની બેડીઓ છોડીને પૂછ્યું કે ‘માડી ! તમે કોણ છો ?’

બાઈએ કહ્યું કે “હું ચીન દેશના રાજાની રાણી છું, મારા પતિએ મને વનવાસ દીધો, મારા છોકરાં જંગલમાં બોવાણાં, આજ વીસ વરસ થયાં હું આંહી પડી પડી રહું છું. આંહી એક વામનજી પશુ છે. તેને તમે છોડાવો.”

આથે એક પથરની મોટી મર્તિ ઉભી. ત્યાં એક વામનજી બેઠેલા. એણે કહ્યું કે “તમે મને છોડાવો છો. તેથી હું પણ તમને એનો બદલો દઈશ.” એમ કહીને એણે પથરની મૂર્તિને ત્રણ ટકોરા માથો ને પૂછ્યું, “હે મૂર્તિ ! કહે આ કોણ છે ?”

મર્તિને વાચા થઈ. એણે ચંદ્રકુમારને કહ્યું, “તને ખબર છે ? તારાં માબાપ કોણ ?”

ચંદ્રકુમાર કહે, “ના, આ દેવો ! મને બધાંય નમાયો કહે છે.”

મૂર્તિ કહે, “ આ સામે ઉભી એ તારી મા. તારો બાઈ બતાવું ? આ સામે ઉભેલી યુનો તારો બાઈ.”

પેટ્રી બાઈ કહે, “ ઓ દેવી મૂર્તિ ! મને બધો ભેદ સમજવો. ”

પછી મૂર્તિએ બધી વાત કહી.

મા અને બે દીકરા યુગ ભેટયા. ત્રણે જણાં રાજમાં ગયાં. ત્યાં ખબર મળી કે આ તો આપણા મામાનું જ રાજ. મામા પણ બેય બાણેબેન ખૂબ ભેટયા બેય કુમારોને લઈને રાણી ચીનમાં ગયાં.

ચીનના રાજાએ પણ રાણીને વનવાસ કાઢયા પછી સાચી વાત જાણી પ્રધાનને દેશનિકાલ કર્યો હતો. તેણે તો પોતાની રાણીને મરી ગયેલી જ માનેલી. રાણી ! ઓ રાણી ! એવા પોકારો કરીને એ ઝૂતો હતો. ત્યાં તો એને રાણી આવ્યાના સમાચાર મળ્યા. જઈને એ રાણીના પગમાં પડી ગયો. કુવરોને રાજ સોંપીને પોતે ઇશ્વરનું ભજન કરવા મંડ્યો.

લક્ષ્મી

એક ગામમાં એક કુળઆળી પ્રાદાણી રહેતી. એને બે દીકરી. મોટીનું નામ રાણી. રાણી બહુજ ખરાબ; એની મા જેવી કુળઆળી. નાનીનું નામ લક્ષ્મી. લક્ષ્મીનું જેવું નામ એવાજ એના ગુણ.

પણ મા તો લક્ષ્મીને દોખીજ શકે નહિ. રાણી પોતાના જેવી ખરી ન, એટલે એ માને વહાલી લાગે. લક્ષ્મી બિચારી કામ કરીને તૂટી મરે. રાણી કુબારબ જેવી. તદ્દન કુબડી. આખો દિવસ યગ ઉપર યગ ગ્રહાવીને ઘરને ઘુણે બેઠી રહે. લક્ષ્મી નાની તોયે બહુ મહેનતુ છોડી. રાંધણું કરે, સંજવારી કાઢે ને પરોડીએ ઉડીને એક મોટી ગાગર હાથમાં લઈને પાસેના ઝરણામાં પાણી ભરવા બાય.

એક દિવસ લક્ષ્મી પાણી ભરવા ગઇ હતી. ત્યાં એક ડોશી આવી. ડોશી કહે, “બેટા ! મને થોડુંક પાણી હાથે ? મને બહુ તરસ લાગી છે.”

ડોશીનાં મેલાં મેલાં લગડાં; બિચારી વાંકી વળીને આલે; લાકડીનો ટેકો દેતી બાય. એ જોઈને લક્ષ્મીને બહુ

હયા આવી. ઝટ ઝટ જમને સાડું પાણી ભરી આવી. ને પાણી ડાશીને પાચું.

પણ એ કાંઈ ડાશી નહોતી. એ તો એક પરી હતી. પાણી પીને એણે કહ્યું, “માડી, તું બહુ ડાહી દીકરી છે. તને વરદાન આપું છું કે તું જ્યારે જ્યારે બોલીશ ત્યારે તારા મોઢામાંથી હીરા મોતી ઝરશે.”

પાણી ભરીને લક્ષ્મી ઘર આવી. મા એને વઢવા મંડી કે “નભાઈ ! ક્યાં હતી અત્યાર સુધી ?” લક્ષ્મી બોલી કે “ મા ! મા ! એક ડાશી—”આટલું બોલતાં બોલતાં તો એના મોઢામાંથી ટપ ટપ કરતાં હીરા મોતી ઝરવા લાગ્યા. બ્રાહ્મણી તો થંભી ગઈ. એકવાર લક્ષ્મી સામે જુએ ને બીજી વાર હીરા મોતી સમે ટાંપે. એ તો બોલવાજ મંડી કે “એય, એય, એય ! ”

પછી લક્ષ્મીએ એ ડાશીની વાત કહી એ સાંભળીને બ્રાહ્મણી બોલી, “ માડી રે ! સાચે સાચ શું એવું ? તો રાણીને કાલ મોકલીએ. રાણી ! એ બેટા રાણી ! ઝટ ચાલ તો ! આમ તો જો ! ”

ત્યાં તો રાણી આવી. મા કહે કે “ કાલ તું પાણી ભરવા જાજે. જોજે હો, એ ડાશીની સાથે ધુએ કરતી નહિ. ”

બીજે દિવસે પરોડીયું થયું નહિ ત્યાં તો રાણીને ગામર આપીને ઝરણામાં મોકલી. રાણી તો તદ્દન માંઢા જેવી. એને કાંઈ પાણી ભરવાનું મન નહોતું. એને તો હીરામોતી જોઈતાં હતાં. જમને જ્યાં ગામર ભરે, ત્યાં તો

લક્ષ્મી

ડાશીએ આશીષ દીધી-લક્ષ્મીના મોઢામાંથી હીરા
મોતી ઝરે છે. (પા. ૧૧૪)

પેલી ડોશી આવીને ઉભી. ડોશી બિચારી હાંફતી હાંફતી કહે કે “માડી ! થોડુંક પાણી દધશ ?”

રાણી તો ખીજાંને બોલી, “તારા બાપનું કાંઈ માગે છે ? આથી જા, ડોકરી !”

પેલી તો ડોશી નહોતી, પરી હતી. એણે રાણીને ‘વરદાન લીધું’ કે “જા, તું બોલીશ ત્યારે તારે મોઢેથી એરૂ ને વીંછી ઝરશે !”

રાણી ઘેર ગઈ ત્યાં તો મા દોડતી દોડતી આવી. કહે કે “બેટા, શું થયું ?”

રાણી તો ખીજાંમાં ને ખીજાંમાં કહે કે “શું રાખ થાય ?”

આટલું બોલી ત્યાં તો કાળા કાળા એરૂ વીંછી જોના મોઢામાંથી ખરવા લાગ્યા. જરાક બોલે ત્યાં એરૂ વીંછી ખરે.

મા તીકરીએ નક્કી કર્યું કે આ લક્ષ્મીનાં જ કામાં.

એ જ જણાં લક્ષ્મીને મારવા જાય, ત્યાં તો આવી આવીને પરી ઉભી રહી. પરી કહે કે “હુંજ એ ડોશી ! આ એ જ છોડીએને તેમની પોતાની કરણીનાં ફળ મળ્યાં છે. તમારે ઘેર કાંઈ લક્ષ્મી શોભે ?” એમ કહીને તે લક્ષ્મીને પોતાને હેશ તેડી ગઈ.

== લોકાદર પામેલાં ==

મૌરાણનાં મોકારનો

(શ્રી અવરજી મેખાણી કૃત)

સૌરાષ્ટ્રની રસધાર : ત્રણુ ભાગ

રઘિયાળી રાત : બે ભાગ

કુરમાનીની કથાઓ

એલિયાનુ કલક

રાણા પ્રતાપસિંહ

રાણરણી

કે.મી.સાની વાતો (બીજી અ.ટીપ)

(અન્ય વિદ્યુચિત)

કે.મી.સાની

કે.મી.સાની

કે.મી.સાની

કે.મી.સાની

કે.મી.સાની હીપક ભા. ૧

હવે પ્રકટ થનારાં

સૌરાષ્ટ્રની વાતો

કે.મી.સાની હીપક ભા. ૨

કે.મી.સાની કોરલો

સૌરાષ્ટ્રની રસધાર ભા. ૪

કીર્તિમત મારે

સૌરાષ્ટ્ર : : રાણપુર

